

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Hana Zoubková

DOPADY ROZVOJE CESTOVNÍHO RUCHU

Památka Třeboňské rybníkářské dědictví

Diplomová práce

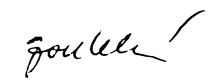
Praha 2007

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Dana Fialová, PhD.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně, pouze s užitím uvedených zdrojů a literatury.

Praha, srpen 2007

Hana Zoubková

Poděkování

Děkuji své školitelce RNDr. Daně Fialové, Ph.D. za pomoc, rady a připomínky při zpracování této práce. Zároveň děkuji Ing. Jaromíru Vávrovi, Mgr. Janu Jílkovi, Anně Kahounové a Ing. arch. Aleši Valderovi za ochotu a čas věnovaný rozhovorům, Ing. Martině Páskové, Ph.D. za inspiraci a poskytnuté materiály a všem ostatním, kteří mi pomohli při vypracování této práce. V neposlední řadě děkuji své rodině za trpělivost a podporu.

OBSAH

Seznam obrázků a grafů	6
Seznam tabulek	7
Seznam příloh	8
Seznam zkratk	9
Abstract	11
Úvod	12
1 Diskuse literatury a terminologické vymezení základních pojmů	16
1.1 Diskuse literatury	16
1.1.1 Diskuse teoretické a metodologické literatury	16
1.1.2 Diskuse dokumentů vztahujících se k výzkumu	19
1.2 Vysvětlení základních pojmů	20
1.2.1 Cestovní ruch	20
1.2.2 Geografie cestovního ruchu	22
1.2.3 Dědictví	23
1.2.4 Destinační management	24
1.2.5 Management plán	24
1.2.6 Site-manager	26
2 Teoretické přístupy	27
2.1 Teorie udržitelného rozvoje	27
2.1.1 Principy udržitelného rozvoje cestovního ruchu	30
2.1.2 Nástroje udržitelného rozvoje cestovního ruchu	32
2.1.3 Kritéria a indikátory udržitelného rozvoje cestovního ruchu	33
2.2 Koncept únosné kapacity	39
2.3 Životní cyklus destinace	40
3 Metodologie výzkumu a zdroje dat	45
3.1 Hodnocení dopadů – impaktová studie	45
3.1.1 Osnova dopadové studie	45
3.1.2 Klasifikace dopadů	46
3.1.3 Podrobná metodika dopadové studie	47
3.2 Zdroje dat a informací	52

4 Podmínky nominace na Seznam světového dědictví UNESCO a nominační dokumentace	54
4.1 Úmluva o světovém dědictví.....	54
4.2 Podmínky nominace	57
4.2.1 Indikativní seznam.....	57
4.2.2 Nominační dokumentace	59
4.2.3 Přijetí a evaluace nominace	59
4.2.4 Rozhodnutí Komise pro světové dědictví.....	59
4.3 Nominace Třeboňského rybníkářského dědictví.....	60
4.3.1 Vymezení území pro eventuální nominaci	62
5 Impaktová studie pro eventuální nominaci Třeboňského rybníkářského dědictví na Seznam světového dědictví	66
5.1 Analýza rozvoje CR ve srovnatelných destinacích zapsaných na SSD UNESCO	66
5.1.1 Specifický případ Holašovic.....	74
5.2 Predikce vývoje návštěvnosti a profilu návštěvníka	77
5.3 Definice a klasifikace příležitostí a hrozeb	84
5.3.1 Definice identifikovaných příležitostí a potenciálních příznivých dopadů	85
5.3.2 Definice hrozeb a potenciálních nepříznivých dopadů.....	87
5.3.3 Klasifikace a vyhodnocení příležitostí a rizik	90
5.4 Scénáře vývoje	96
5.5 Závěrečné návrhy a doporučení	98
Závěr	101
Seznam literatury	103
Seznam ostatních zdrojů informací	106
Přílohy	109

Seznam obrázků a grafů

Obr. 2.1	Interpretace udržitelného cestovního ruchu	28
Obr. 3.1	Matice kategorizace příležitostí a hrozeb	49
Graf 5.1	Rozložení návštěvníků Informačního a turistického centra v Třebíči	69
Graf 5.2	Návštěvnost infocentra v Holašovicích po zápisu na Seznam světového dědictví	75
Graf 5.3	Návštěvnost státního zámku v Telči před zápisem a po zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO	78
Graf 5.4	Vývoj návštěvnosti Kostnice v Kutné Hoře po zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO	79
Graf 5.5	Vývoj návštěvnosti Státního hradu a zámku Český Krumlov	79
Graf 5.6	Vývoj návštěvnosti nejvýznamnějších třeboňských atraktivit v letech 1991 - 2006	81
Graf 5.7	Zahraniční návštěvnost Třeboňska podle zemí v roce 2005	82

Seznam tabulek

Tab. 2.1	Ekonomická dimenze - zachycení přínosů z cestovního ruchu	35
Tab. 2.2	Ekologická dimenze	36
Tab. 2.3	Socio-kulturní dimenze	37
Tab. 2.4	Institucionální dimenze	37
Tab. 2.5	Doplňková dimenze	38
Tab. 3.1	Přehled kritérií pro typologii efektů změn vyvolaných cestovním ruchem	46
Tab. 4.1	Přehled českých památek zařazených na Indikativní seznam	58
Tab. 4.2	Seznam českých památek zapsaných na listinu UNESCO	60
Tab. 5.1	Vnímání dopadů rozvoje CR v lokalitách UNESCO hlavními aktéry	72
Tab. 5.2	Hodnocení změn vyvolaných cestovním ruchem místními obyvateli	73
Tab. 5.3	Přehled dopadů a okolností zápisu Holašovic na SSD UNESCO	76
Tab. 5.4	Počet identifikovaných příležitostí a hrozeb, potažmo žádoucích a nežádoucích dopadů	84
Tab. 5.5	Vyhodnocení příležitostí a potenciálních žádoucích dopadů	91
Tab. 5.6	Vyhodnocení hrozeb a potenciálních nežádoucích dopadů	92
Tab. 5.7	Kategorizace příležitostí	93
Tab. 5.8	Kategorizace hrozeb	95

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage)
- Příloha č. 2 Dotazník určený představitelům samosprávy obcí či správcům památek UNESCO v České republice
- Příloha č. 3 Mapa vymezeného území Třeboňského rybníkářského dědictví pro nominaci na Seznam světového dědictví UNESCO
- Příloha č. 4 Fotografie z vymezeného území

Seznam zkratek

CR	cestovní ruch
ČR	Česká republika
ČSFR	Československá federativní republika
EK	Evropská Komise
EU	Evropská unie
EIA	Posuzování vlivů na ŽP, Environment Impact Assessment
GEF	Globální fond životního prostředí, Global Environment Facility
CHKO	chráněná krajinná oblast
ICCROM	Mezinárodní centrum pro studium ochrany a obnovy kulturních objektů, International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property
ICOMOS	Mezinárodní rada památek a sídel, International Council of Monuments and Sites
IUCN	Světová unie ochrany přírody, World Conservation Union
LAC	model limitů přijatelné změny, Limits to Accetable Change
LVA	Lednicko-valtický areál
MAS	místní akční skupina
MSP	malé a střední podnikání
MÚ	městský úřad
NPÚ	Národní památkový ústav
OSN	Organizace spojených národů, United Nations
SEA	Strategické posuzování ŽP, Strategic Environment Assessment
SROP	Společný regionální operační program
SSD UNESCO	Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO

TRD	Třeboňské rybníkářské dědictví
UNEP	Program ŽP Spojených národů, United Nations Environment Programme
ÚP	územní plán
UNESCO	Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNWTO	Světová organizace cestovního ruchu, World Tourism Organization
VŠE	Vysoká škola ekonomická v Praze
WHC	Centrum světového dědictví, World Heritage Centre
WCED	Světová komise OSN pro životní prostředí a rozvoj, World Commission on Environment and Development
WTTC	Světová rada cestování a turistiky, World Travel and Tourism Council
ŽP	životní prostředí

Abstract

The major issue of the thesis is a study of relations between sustainable development and „patrimony“. Unique sites which have been inscribed in the World Heritage List or have been nominated to this prestigious list are suitable examples for a study of the impacts of the development of tourism. Each of them is obliged to make out an anticipatory study of impacts which may arise in the locality because of more intensive development of tourism. For an anticipatory assessment of the impacts I have chosen the nominated site „Trebon Fishpond Heritage“. The objective of the thesis is not only examining the impacts on socio-cultural, economic and natural environment but also proposing the precautions to eliminate or at least reduce the negative impacts. The research is based on the principles of the theory of sustainable development. The main methods used in the research are questionnaire survey in the already inscribed localities or destinations and interviews with key participants in the Trebon region. At first the analysis of tourism development in the comparable destinations is made in the impact study. In the fundamental part of the study opportunities, threats, and possible positive and negative impacts are defined and clasified. On the basis of the assessment I create realistic and the least favourable scenarios of development. Eventually I bring out proposals and reccomendations for elimination or mitigation of the negative impacts. In the thesis I have come to surprising conclusions that the inscription of the sites in the World Heritage List is not always perceived positively and or the positive impacts do not always prevail. Mostly the visit rate in the locality increases rapidly due to the inscription. However, the growth intensity of the visit rate and the character of the impact depend on the main participants´ initiative, especially on the local authorities and entrepreneurs in the sector of tourism. At present, the main restraints of the inscription of Trebon Fishpond Heritage include not only problematic achieving of consensus among key participants but more importantly unsatisfactory tourism suprastructure and limited amount and poor quality of offered supporting services. For its exceptionality, the locality in question certainly deserves to be inscribed in the prestigious World Heritage List but it is up to the initiative of local participants and their capability to profit from this unique opportunity.

ÚVOD

Hlavním tématem mé diplomové práce je studium vztahů mezi udržitelným rozvojem cestovního ruchu a „dědictvím“. Cestovní ruch je v posledních desetiletích velmi rychle se rozvíjející lidskou činností, která nejen podněcuje rozvoj v dotčených lokalitách, ale bohužel také s sebou nese negativní dopady, které je pro obecnou udržitelnost rozvoje území a společnosti nutné eliminovat. Pozitivní i negativní dopady rozvoje cestovního ruchu můžeme sledovat u všech složek geografického prostředí.

Unikátní památky, které jsou na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO (dále jen Seznam světového dědictví, popř. SSD UNESCO) nebo jsou nominované na zápis na tento prestižní seznam, jsou vhodným příkladem pro studium dopadů rozvoje cestovního ruchu. S nominací na zápis do Seznamu světového dědictví přichází také potřeba plánování a monitorování, jakožto důležitá součást managementu destinace či lokality. Pro tento účel organizace UNESCO stanovila, že každá památka, která se nachází na Seznamu světového dědictví nebo která je nominována na zápis, je povinna vyhotovit tzv. management plán (plán péče), jehož hlavním cílem je, aby „veškeré dílčí politiky, návrhy, rozhodování a akce, které se jakkoli týkají památky, přispívaly k její ochraně a konzervaci, k udržení vynikajících universálních hodnot, hmotné podstaty, charakteru a autenticity pro zajištění jejího přežití pro příští generace“ (Management plan TRD 2004, s.5). Součástí nominační dokumentace by měla být také studie dopadů, které vzniknou v území vlivem intenzivnějšího rozvoje cestovního ruchu, který byl pozorován u většiny památek po zařazení na SSD UNESCO. Impaktová studie je prováděna ve dvou časových horizontech, nejprve předběžně, pro případ, že by zapsání památky na SSD UNESCO mělo výrazné negativní dopady na životní prostředí v lokalitě památky, a následně hodnocení dopadů po zapsání památky na Seznam světového dědictví. S vytvářením impaktových studií zatím nemáme v České republice příliš velké zkušenosti. V současnosti u nás existuje pouze jediná, zato kvalitní impaktová studie, kterou vypracoval tým odborníků ze společnosti DHV CR pro České Švýcarsko.

Pro předběžné hodnocení potenciálních dopadů jsem si vybrala památku „Třeboňské rybníkářské dědictví“, která je nominovaná na zápis na výše jmenovaný seznam, protože je kombinací kulturního a přírodního dědictví, a tudíž je možno sledovat dopady komplexně. Dalším důvodem zvolení této památky je, že disponuje již vyhotovenou základní nominační dokumentací (plánem péče), ze které v tomto výzkumu vycházím. Jelikož nemám předchozí zkušenosti s vytvářením impaktových studií, měla by tato práce sloužit jako podkladový materiál pro vytvoření ucelené studie, která bude muset být vyhotovena, aby mohlo být Třeboňské rybníkářské dědictví zařazeno na Seznam světového dědictví.

Třeboňské rybníkářské dědictví je unikátním souborem technických památek, které reprezentují zcela mimořádný fenomén rybníkářství. Tato památka může sloužit jako ojedinělý evropský historický příklad integrovaného systému, jehož realizace je lidským dílem, a přesto působí jako přirozený systém v krajině. Tento systém se uchoval včetně svých původních funkcí od dob renesance až do současnosti (Management plan TRD 2004). V současné době se památka nachází na tzv. Indikativním seznamu (Tentative list). Případný zápis na Seznam světového dědictví přinese závazek státu na zvýhodnění při přidělování prostředků pro regeneraci tohoto díla, případně rehabilitaci současných esteticky nevhodných prvků.

Cíle práce

Hlavními cíli mé diplomové práce je:

- upozornit na význam plánování a monitorování v oblastech, kde se začíná významně rozvíjet cestovní ruch
- posoudit pravděpodobnou míru respektování principů trvale udržitelného rozvoje

Pro dosažení obecných hlavních cílů je nutné stanovit si cíle dílčí, které jsou mnohem konkrétnější. Těmito cíli jsou:

- identifikovat efekty rozvoje cestovního ruchu v destinaci nominované na zápis na Seznam světového dědictví
- posoudit možné dopady na socio-ekonomické, kulturní a přírodní prostředí po zapsání na Seznam světového dědictví
- navrhnout opatření k eliminaci či zmírnění negativních dopadů způsobených rozvojem cestovního ruchu v lokalitě

Výzkumné otázky

V souvislosti s udržitelností rozvoje cestovního ruchu v lokalitě je nutné najít odpověď na následující otázky:

- Do jaké míry přispívá dědictví UNESCO udržitelnému rozvoji?
- Co v současnosti brání zápisu památky na Seznam světového dědictví?
- Jaké budou dopady případného zařazení památky na Seznam světového dědictví, jaké příležitosti a jaké hrozby jsou se zápisem památky na Seznam spojeny?
- Budou pozitiva vyplývající ze zápisu převažovat nad negativy?

Hypotézy

Vzhledem k prognostické povaze práce je složité vytvořit hypotézy a následně je ověřit, proto jsem stanovila hypotézy nebo přesněji řečeno předpoklady, které na základě dotazníkového šetření a rozhovorů s hlavními aktéry bude možné verifikovat:

- Zápis památek na SSD UNESCO je hlavními aktéry v destinacích vnímán jednoznačně kladně a pozitivní dopady převažují nad negativními.
- Návštěvnost lokality se díky zápisu na SSD UNESCO výrazně zvýší, a tím vzroste potřeba sledovat dopady rozvoje cestovního ruchu na jednotlivé složky geografického prostředí.

- Dopady rozvoje cestovního ruchu v lokalitě „Třeboňského rybníkářského dědictví“ budou příznivěji vnímány klíčovými aktéry než místními obyvateli.

Struktura práce

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí. První částí je část teoreticko-metodologická (kapitoly 1 – 3) a druhou částí je část praktická (kapitola 5). Kapitola č. 4 představuje přechod mezi dvěma hlavními částmi a přibližuje institucionální pozadí sledovaného tématu.

V první kapitole rozebírám literaturu, se kterou jsem se blíže seznámila a která se týká dané problematiky, a vysvětluji základní pojmy, které jsou v diplomové práci často zmiňovány. Druhá kapitola je věnována teoretickým přístupům, které tvoří rámec pro dopadovou studii. V následující kapitole se věnuji podrobné metodologii výzkumu. Ve čtvrté kapitole se zaměřuji na podmínky nominace na Seznam světového dědictví a na nominační dokumentaci, která musí být zpracována. Součástí této kapitoly je také podrobnější vymezení sledovaného území.

V praktické části práce se zaměřuji na vytvoření dopadové studie pro eventuální nominaci Třeboňského rybníkářského dědictví na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. V rámci dopadové studie je nejprve pomocí dotazníkového šetření provedena analýza rozvoje cestovního ruchu ve srovnatelných destinacích zapsaných na listině UNESCO a následně se pokouším předpovědět vývoj návštěvnosti a profilu návštěvníka sledované lokality. Dále definuji a klasifikuji příležitosti, hrozby a potenciální žádoucí a nežádoucí dopady zápisu na Seznam světového dědictví, na jejichž základě vytvářím pravděpodobný a nejméně příznivý scénář vývoje. V závěru praktické části předkládám návrhy a doporučení pro eliminaci či zmírnění negativních dopadů a podávám alternativní řešení.

V závěru diplomové práce je provedena diskuse výsledků a splnění cílů, odpovídám na položené výzkumné otázky a ověřuji stanovené hypotézy.

1 DISKUSE LITERATURY A TERMINOLOGICKÉ VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V první části této kapitoly podrobně zkoumám literaturu, která se vztahuje k tématu udržitelnosti rozvoje cestovního ruchu, managementu, plánování a monitorování a zkoumání vlivů a dopadů rozvoje cestovního ruchu. V druhé části první kapitoly vysvětlují základní pojmy, které souvisejí s tématem diplomové práce.

1.1 Diskuse literatury

Existuje mnoho způsobů dělení literatury. Literaturu je možné rozlišovat na českou a cizojazyčnou. V práci vycházím ze směrnic a pravidel organizace UNESCO, proto je většina literatury, kterou jsem použila, psaná v anglickém jazyce. Z české literatury bych na prvním místě zmínila disertační práci M. Páskové (2003) s názvem „Změny geografického prostředí vyvolané rozvojem cestovního ruchu ve světle kriticko-realistické metodologie“, která mě inspirovala k výzkumu tématu dopadů rozvoje cestovního ruchu.

Pro přehlednost je nejlepší rozdělit literaturu podle zaměření na teoretickou, metodologickou a na dokumenty vztahující se k tématu, které se běžně využívají v praxi.

1.1.1 Diskuse teoretické a metodologické literatury

Cestovním ruchem obecně se zabývá mnoho učebnic, ať už se jedná o středoškolské učebnice geografie cestovního ruchu (např. Holeček, Mariot, Střída 1999), nebo vysokoškolské (např. Štěpánek, Kopačka, Šíp 2001). Žádná z učebnic se však nezaměřuje na dopady rozvoje cestovního ruchu. Výjimku tvoří pouze skriptum VŠE od autorů Trnková, Slámová, Wichsová, Pospíšil (1995), kteří se kromě obecných definic cestovního ruchu věnují také tématu dopadů rozvoje cestovního ruchu a rozdělují je na ekonomické, sociální, kulturní a dopady na životní prostředí. Dále zmiňuje dopady rozvoje cestovního ruchu Mariot (1983), který se ale zaměřuje jen stručně na životní prostředí.

V česky psaných odborných časopisech jsem nenašla příliš mnoho článků věnovaných dopadům rozvoje cestovního ruchu. Tématu dopadů rozvoje cestovního ruchu se ve Sborníku České geografické společnosti a v časopisu Veřejná správa věnuje snad jediná česká autorka M. Pásková, která se ve svých člancích zabývá tématem udržitelného rozvoje cestovního ruchu (Pásková 2001), a to i v souvislosti s „dědictvím“ (Pásková 2002). O památkách světového dědictví a jejich management plánu se dozvíme v periodiku NPÚ s názvem Zprávy památkové péče (Kučová 2004). Cestovním ruchem obecně se zabývá časopis COT Business, který je však zaměřen spíše na prezentaci destinací a firem, nikoli na studium dopadů rozvoje cestovního ruchu. V zahraničních časopisech a sbornících najdeme daleko větší množství článků o dopadech rozvoje cestovního ruchu. Široké spektrum témat ve vztahu s cestovním ruchem nabízí časopisy Tourism Management a Annals of Tourism Research. Často řeší konkrétní problém určité lokality v tzv. case studies (např. Hughes 1995), nebo se zaměřují na jeden druh dopadů (Gursoy, Kim, Uysal 2004, Wong 2004). Památkám UNESCO se věnují také noviny, a i když jsou většinou články koncipovány pouze jako tip na výlet, našla jsem i velmi podnětný článek v Mladé Frontě DNES týkající se přínosu značky UNESCO (Macháček 2002).

Problematikou cestovního ruchu na Třeboňsku se ve své disertační práci s názvem „Cestovní ruch Třeboňska“ zabývá R. Klufová (2003), která ve svém výzkumu také vychází z principů udržitelnosti rozvoje cestovního ruchu. Důležitými výsledky práce jsou kromě obecné širší charakteristiky cestovního ruchu na Třeboňsku především modelování rekreačního potenciálu a zhodnocení druhého bydlení a intenzity volného a vázaného cestovního ruchu ve sledovaném území.

Komplexním dílem, ze kterého jsem čerpala jak teoretické, tak metodologické poznatky, je již dříve zmíněná disertační práce M. Páskové (2003). Autorka pracuje s koncepty „efekty“ a „dopady“ rozvoje cestovního ruchu a podává návrh metodiky pro zkoumání zmíněných jevů.

Pro rozlišení oblastí, na které budu posuzovat dopady, mi byla inspirací Metodika posuzování vlivů regionálních rozvojových koncepcí na životní prostředí, vydaná Ministerstvem životního prostředí v roce 2004. Metodika SEA (Strategic Environment Assessment) je ovšem velmi obecná, a proto jsem pro vytvoření výsledné teoretické základny vycházela z dokumentu vytvořeného organizacemi GEF a UNEP „Background

Document on the Development of Criteria and Indicators for Sustainable Tourism Development“ (2006), který podává podrobný návrh kritérií a ukazatelů pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu převzatých od Světové organizace cestovního ruchu (UNWTO).

Osnovu impaktové studie, která není závazná, jsem převzala z dokumentu Obecně prospěšné společnosti České Švýcarsko s názvem Veřejná zakázka malého rozsahu v souladu se Zákonem č.137/2006 Sb. o veřejných zakázkách, konkrétně z části nazvané Impaktová studie pro event. nominaci Českosaského Švýcarska na Světový seznam přírodního dědictví UNESCO. V Impaktové studii Českého Švýcarska (DHV CR a Europroject 2007) je zmíněno několik publikací zabývajících se dopady rozvoje cestovního ruchu v souvislosti se zápisem památky na SSD UNESCO, se kterými jsem nepřišla do styku, některé z nich ale jistě stojí za povšimnutí a dále v textu je nepřímou cituji (ERS 2006, Great Barrier Reef Marine Park Authority 1994, Thorsell J. et Sigaty 2001, UNESCO 1995, Van de Bart 2005 a další).

Kromě česky psané literatury jsem využívala také poznatků z anglických knih a článků. Významnou zahraniční publikaci věnovanou dopadům rozvoje cestovního ruchu s názvem „Recreational Tourism – Demand and Impacts“ napsal Ryan (2003). Podrobně v ní popisuje a vysvětluje ekonomické, environmentální a sociální dopady cestovního ruchu. Shaw a Williams (2004) zmiňují ve své knize Doxeyho index iritace, podle kterého je možné určit vztah domácí komunity k návštěvníkům (blíže viz kapitola 2.3).

Pro management památek zařazených či nominovaných na Seznam světového dědictví UNESCO a k metodice vytváření management plánů existuje mnoho materiálů, vydávaných pod záštitou Centra světového dědictví (WHC) a organizace UNESCO. V roce 2002 vydal Pedersen praktický manuál pro „site-managery“ světového dědictví s názvem „Managing Tourism at World Heritage Sites“. V roce 2003 se konala konference v maďarském Sopronu na téma „Management památek světového dědictví“. Při této příležitosti vyšla další praktická příručka od autorů Feilden a Jokilehto „Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites“. Podobným tématem se zabývali také jihoameričtí autoři Amend, Giraldo, Oltremari, Sánchez, Valarezo a Yerena, kteří vytvořili „Koncepty a návrhy pro management plány“ (2003). Z českých autorů se tématu vytváření management plánů věnuje pracovnice Národního památkového ústavu V. Kučová (2004), která napsala do časopisu Zprávy památkové péče výstižný článek o problematice

vytváření management plánů v České republice s názvem „Památky světového dědictví a jejich management plan“.

Protože dopadům rozvoje cestovního ruchu byla v české literatuře věnována doposud velmi malá pozornost, provedla jsem vlastní dotazníkové šetření a sesbírala informace o dopadech způsobených intenzivnějším rozvojem cestovního ruchu po zápisu památek na Seznam světového dědictví od představitelů obcí či správců památek. Při sestavování dotazníků a koncipování rozhovorů jsem vycházela z publikace Dismana „Jak se vyrábí sociologická znalost“ (2006), který popisuje v jednotlivých krocích přesný postup získání a vyhodnocení dat a podává návod, jak dotazníky a rozhovory koncipovat, jak správně formulovat otázky a jakých chyb se vyvarovat.

Velice užitečným pomocníkem pro mou práci se stal výkladový slovník pojmů souvisejících s cestovním ruchem od Páskové a Zelenky (2002).

1.1.2 Diskuse dokumentů vztahujících se k výzkumu

Stěžejními podklady pro mou diplomovou práci byly příloha dokumentace k nominaci na Seznam světového dědictví „Třeboňské rybníkářské dědictví – Management plan“, vytvořený pracovníky Národního památkového ústavu v roce 2004 a již zmiňovaná „Studie potenciálních dopadů zapsání turistického regionu České Švýcarsko na Seznam světového dědictví UNESCO“ (Europroject a DHV CR 2007).

V praktické části mi byla velmi užitečným podkladem „Strategie rozvoje cestovního ruchu Třeboňska s ohledem na začlenění rybníční soustavy a historického jádra Třeboně do kulturního dědictví a památek UNESCO“ vytvořená v roce 2005, která si vytyčuje jednotlivé strategické cíle, kterých je třeba dosáhnout pro posílení role cestovního ruchu v třeboňské oblasti. Vzhledem k nejasnosti budoucnosti nominace Třeboňského rybníkářského dědictví je však souvislostem se zápisem věnována jen malá pozornost a strategie se více zaměřuje na podporu tradičního lázeňství než na cestovní ruch vyvolaný zápisem památky na SSD UNESCO a jeho důsledky.

1.2 Vysvětlení základních pojmů

V diplomové práci pracuji s pojmy, které si žádají bližší vysvětlení. Následující pojmy jsou vzájemně provázané a jsou seřazeny od obecnějších ke konkrétnějším. Nejprve se věnuji cestovnímu ruchu obecně a jeho vztahu s geografii. Následně definuji pojem dědictví. Nakonec se zaměřuji na příbuzné pojmy destinační management, management plán a site-manager.

1.2.1 Cestovní ruch

Cestovní ruch je z ekonomického hlediska součástí terciárního sektoru. Představuje specifickou formu pohybu osob za účelem odpočinku, návštěvy památek, sportovních aktivit apod. Na začátku 21. století dosahuje cestovní ruch v hospodářství mnoha zemí významného postavení. Cestovní ruch je ve světě chápán jako nejdynamičtěji se rozvíjející odvětví ekonomiky. Objemem tržeb se řadí na třetí místo za obchod s ropou a automobilový průmysl (www.mmr.cz). Podíl cestovního ruchu na zaměstnanosti a hrubém domácím produktu již v řadě států předstihl i dříve dominantní sektory ekonomiky, jako je zemědělství, těžba surovin či zpracovatelská odvětví, a jeho objem trvale roste.

Cestovní ruch je komplexní společenský jev. Je souhrnem aktivit účastníků cestovního ruchu, souhrnem procesů budování a provozování zařízení se službami pro účastníky CR, souhrnem aktivit osob, které tyto služby nabízejí a zajišťují, aktivit spojených s využíváním, rozvojem a ochranou zdrojů pro CR, souhrnem politických a veřejně-správních aktivit (politika CR, propagace CR, regulace CR, mezinárodní spolupráce apod.) a reakcí místní komunity a ekosystémů na uvedené aktivity. Toto pojetí cestovního ruchu rozšiřuje statisticky zaměřené vymezení UNWTO a obdobné vymezení v návrhu normy EU, vycházející z definice účastníka CR, že cestovní ruch jsou aktivity osob cestujících do míst mimo jejich obvyklé prostředí nebo pobývajících v těchto místech ne déle než jeden rok za účelem trávení volného času, podnikání či jiným účelem. Rozšířené pojetí vychází z vnímání CR jako komplexního procesu, který zasahuje nejen jeho účastníky, ale také poskytovatele služeb, destinace, v nichž je cestovní ruch realizován, a tranzitní destinace (Pásková, Zelenka 2002).

Celosvětově se více než 700 mil. osob každý rok účastní cestování za účelem poznání, sportu, kultury, z náboženských, pracovních či obchodních důvodů. Podle odhadů Světové rady cestování a turistiky (WTTC) byl čistý světový podíl cestovního ruchu na HDP v roce 2004 3,8 % a na zaměstnanosti 2,8 %. V Evropské unii (EU-15) se podíl cestovního ruchu pro rok 2004 odhaduje na 4,3 % u HDP a na 4,8 % u zaměstnanosti (Votoček 2004). V roce 2006 se v České republice podílel cestovní ruch na HDP pouze třemi procenty. To je podle analytiků nízké číslo, ale v budoucnu má Česká republika určitě veliký potenciál číslo zvýšit, a to až nad úroveň pěti procent (ČSÚ 2006). Tyto údaje ovšem dokazují pouze přímý efekt cestovního ruchu. Započítáme-li i jeho multiplikační efekt na další ekonomické činnosti, bude jeho přínos několikanásobně vyšší. Podle propočtů expertů WTTC činil komplexní přínos cestovního ruchu v Evropské unii v roce 2003 např. v tvorbě HDP cca 11,8 %. Zaměstnanost vyvolaná cestovním ruchem ve stejném roce měla dosáhnout 12,4 % všech pracovních míst. Analogicky se v České republice cestovní ruch v roce 2003 podílel na HDP 13,1 % a na zaměstnanosti 12,4 % (MagConsulting 2004). Za poslední roky data bohužel nejsou k dispozici.

V České republice je **system koordinace a řízení cestovního ruchu** založen na národní, regionální a místní úrovni. Nejvyšší zastupitelský orgán zabývající se otázkami cestovního ruchu představuje poslanecká sněmovna. Pro výkon státní správy vzniklo v roce 1996 Ministerstvo pro místní rozvoj, které je zodpovědné za strategii regionálního rozvoje, jejíž součástí je také podpora cestovního ruchu. Zabývá se tvorbou legislativních norem, tvorbou a realizací Koncepce státní politiky, financováním a statistikou v cestovním ruchu. Základními cíli státní politiky v oblasti cestovního ruchu jsou v obecné rovině především zvýšení konkurenceschopnosti a ekonomického přínosu odvětví cestovního ruchu v ČR, snížení nezaměstnanosti, rozvoj regionů, malého a středního podnikání a ochrana životního prostředí (www.mmr.cz). Ministerstvo pro místní rozvoj je zřizovatelem státní příspěvkové organizace CzechTourism (dříve Česká centrála cestovního ruchu), k jejímž hlavním činnostem patří prezentace a propagace České republiky v zahraničí a podpora rozvoje cestovního ruchu v regionech ve snaze zvýšit příjmy v tomto oboru (Vacková 2006). Na regionální úrovni mají oblast cestovního ruchu na starost kraje. Podílejí se na marketingu a zajišťují statistická šetření v rámci svého regionu. Krajská zastupitelstva spolu s Asociací krajů České republiky zřídila Komisi rady pro cestovní ruch (Vacková 2006). Na lokální a mikroregionální úrovni se cestovním

ruchem zabývají jednotlivá zastupitelstva obcí a měst nebo jejich svazky či sdružení, jejichž hlavní význam spočívá ve spolupráci se soukromým sektorem, konkrétně v podpoře podnikatelských subjektů vytvářejících na jejich území produkty cestovního ruchu (Návrh koncepce státní politiky CR 2002).

V práci často používám pojmy **návštěvník** a **turista**, které bývají často zaměňovány. Návštěvník je účastník cestovního ruchu. Návštěvníci se dělí na turisty, jednodenní návštěvníky (výletníky) a tranzitující. Turista je účastník cestovního ruchu, který alespoň jednou přenocuje mimo své obvyklé prostředí (ČSÚ 2006).

Jednou z forem cestovního ruchu, která naplňuje podmínky udržitelného cestovního ruchu, je **ekologicky (environmentálně) šetrný cestovní ruch**. Účastníci takového cestovního ruchu využívají chráněných výtvarů přírody, přírodních rezervací, kulturních památek a akcí, národních parků a dalších atraktivit tak, aniž by je svými aktivitami nějak narušovaly. S ekologicky šetrným cestovním ruchem je spojeno množství aktivit, které mají relativně malý vliv na ekosystémy a životní prostředí celkově, jako je např. pěší turistika, cykloturistika, pozorování živočichů apod. Ekologicky šetrný cestovní ruch zároveň přináší významnou přidanou hodnotu, spojenou s faktem, že maximální část zisku z něj plyne místním a regionálním podnikatelům v nejrůznějších odvětvích. Kromě samotného uvědomělého chování turistů je nezbytnou součástí ekologického cestovního ruchu i infrastruktura, která se podobnými zásadami udržitelnosti řídí a minimalizuje tak svůj vliv na okolní prostředí (Pásková 2007). Aktivity ekologicky šetrného cestovního ruchu bych doporučila rozšiřovat právě v oblasti Třeboňska, které je vyhledávaným turistickým cílem pro své klidné a málo narušené životní prostředí.

1.2.2 Geografie cestovního ruchu

Interdisciplinární charakter cestovního ruchu vyžaduje participaci řady různých vědních oborů. Geografie má v cestovním ruchu důležité postavení jak z hlediska inventarizace turistických atraktivit, jejich popisu a poskytování informací návštěvníkům, tak i z hlediska studia vztahů jednotlivých regionů, územního i strategického plánování a regionálního rozvoje. Geografie cestovního ruchu studuje zákonitosti rozmístění aktivit

cestovního ruchu v prostoru. Mezi faktory, které toto rozmístění a jeho intenzitu nejvíce ovlivňují, patří zejména ekonomické předpoklady (především životní úroveň, která obyvatelstvu umožňuje či neumožňuje za cestovní ruch utrácet prostředky) a politické poměry (nutnou podmínkou cestovního ruchu je stabilita), dále charakter přírodního prostředí, četnost kulturních a historických památek atd. Značný význam pro cestovní ruch má i kvalita infrastruktury (dopravní síť, ubytovací zařízení) a celé odvětví je silně ovlivňováno psychologickými faktory, mezi něž patří reklama, „módnost“, výjimečnost lokalit a atraktivit apod.. (Štěpánek, Kopačka, Šíp 2001)

Podle Výkladového slovníku cestovního ruchu je geografie cestovního ruchu obor zabývající se studiem zákonitostí prostorových aspektů interakce mezi CR a rekreací na straně jedné a krajinou na straně druhé (Mariot 1983), zákonitostí a faktickým rozmístěním CR v oblastech různé hierarchie, studiem činitelů rozvoje CR (životní úroveň, urbanizace, životního prostředí, infrastruktury apod.). Provádí analýzu vlivu CR na změny ve struktuře a rozmístění hospodářství v oblasti jeho realizace, vyhodnocuje oblasti z hlediska možných a vhodných forem CR s ohledem na přírodní, kulturní a společenské podmínky, ochranu životního prostředí a hospodářský rozvoj. Využívá také poznatky z dalších vědeckých disciplín – ekologie, demografie, balneologie („lázeňské lékařství“), územního plánování, urbanismu, sociologie, ekonomiky CR, statistiky CR a dalších (Pásková, Zelenka 2002).

1.2.3 Dědictví

Definice světového dědictví organizace UNESCO (Barré Hervé 2002, Zouain 2002, cit. v Pásková 2002) hovoří v souvislosti s dědictvím především o unikátnosti daného statku anebo výsledku lidského génia, který je hodný ochrany všemi svými dědici. Je zřejmé, že jeho hlavní parametry, totiž autenticita, jedinečnost a originalita, z něj činí jeden z významných neobnovitelných zdrojů rozvoje cestovního ruchu. Pokud má dědictví skutečně plnit svou hlavní funkci, tedy být poselstvím předchozích generací současné populaci, musí být zpřístupněno, aby mohlo oslovit pokud možno co nejširší veřejnost. Ta je představována nejen místními obyvateli, ale samozřejmě i účastníky cestovního ruchu. Je důležité, aby bylo dědictví využíváno takovým způsobem a s takovou frekvencí, aby

nedošlo k nevratnému zničení jeho památkové podstaty. V tomto ohledu je nezbytné, aby se široká veřejnost účastnila na rozhodování o osudu jejího dědictví. (Pásková 2002)

Následující tři pojmy jsou vzájemně provázané a úzce souvisí s řízením a plánováním rozvoje cestovního ruchu na lokální, příp. mikroregionální úrovni.

1.2.4 Destinační management

V diplomové práci často uvádím klíčový pojem destinační management. Jedná se o soubor technik, nástrojů a opatření používaných při koordinovaném plánování, organizaci, komunikaci, rozhodovacím procesu a regulaci cestovního ruchu. Uskutečňuje se za účelem dosažení udržitelného rozvoje a zachování konkurenceschopnosti destinace na trhu. (Királ'ová 2003)

Hlavními činnostmi destinačního managementu jsou plánování územního rozvoje, regulace v oblasti životního prostředí, příp. v jiných oblastech, vydávání povolení k vykonávání podnikatelské činnosti a její následná kontrola, podíl na iniciativách různých asociací, činnosti v zájmu formování rozvoje cestovního ruchu, vytváření iniciativy při výchově představitelů státní správy a místních samospráv, podnikatelů i místních obyvatel k cestovnímu ruchu a operační řízení aktivit spojených s cestovním ruchem (Királ'ová 2003).

1.2.5 Management plán

Stěžejním dokumentem v řízení a správě památek UNESCO je tzv. management plán. Rozborem různé literatury jsem našla široké spektrum definic management plánu, které více či méně vystihují jeho podstatu. V české literatuře jsou pro tento dokument zažity názvy management plán, management plan nebo plán péče. Zde uvádím některé z definic citovaných v publikaci „Management Plans – Concepts and Proposals“ (Amend a kol. 2003):

„Management plány jsou dokumenty pro řízení využití a kontroly zdrojů v rámci chráněných oblastí.“ (Ledec 1992)

Při vytváření management plánu je třeba dbát na jeho životaschopnost, po letech může být doplňován a znovu aktualizován, což ve své definici připomíná Gabaldon (1997): „Management plán je dynamický, životaschopný, praktický a realistický nástroj, který je založen na procesu ekologického plánování a stanovuje v technickém a normativním dokumentu obecné údaje o uchovávání, zonaci a využití přírodního prostoru, a stává se tak pilířovým nástrojem pro zonaci, management a rozvoj chráněných oblastí.“

„Management plán je technický, regulační a navrhující základní plánovací nástroj pro správu chráněných území.“ (Cochabamba Seminar-Workshop 1998)

„...management plán může být definován jako direktivní technický dokument pro plánování, který se vztahuje k celé oblasti, jenž má být chráněna, a který obsahuje podstatné podkladové informace, cíle managementu, zónování a specifické programy managementu, obsahující v podrobném měřítku aktivity, pravidla a požadavky potřebné pro dosažení očekávaných cílů.“ (Oltremari a Thelen 1999)

„Management plán je technický dokument založený na obecných cílech chráněné oblasti, který stanovuje její zónování a regulace, které musí předcházet využití oblasti a hospodaření s přírodními zdroji, včetně založení fyzických struktur potřebných pro management oblasti.“ (Brazílie, Zákon 9985 z 18. června 2000)

Jako nejvýstižnější považuji následující definici, a to především proto, že nezapomíná na důležitou součást managementu památek, a tou jsou jeho hlavní aktéři:

„Management plán je podpůrný nástroj pro management chráněné oblasti, který stanovuje politiky, cíle, regulace, směrnice, možné využití, akce a strategie, které mají být následovány, definovaný na základě technicko-politické analýzy zdrojů, kategorií managementu, možností a problémů, s účastí různých zainteresovaných aktérů, a kde uchování a rozvoj se doplňují podle kapacity zdrojů.“ (ANAM, 2000)

Plánovací proces a směrnice jsou velmi důležité pro dosažení cílů chráněných oblastí. Management plány, jako jeden z výstupů tohoto procesu, jsou podpůrnými a poradními nástroji. Plány poskytují směrnice zvláště ve třech dimenzích:

- v prostoru – stanovují, co má být uděláno v daném místě
- v čase – stanovují, co má být uděláno v dané době

- v metodě – stanovují, jak mají být věci udělány

1.2.6 Site-manager

Dalším často užívaným výrazem je „site-manager“, volněji přeloženo jako správce památky. „Site-manager je v oblasti ochrany světového dědictví výraz používaný pro osoby odpovědné za koordinaci péče, obnovy, prezentace a dalších relevantních činností s lokalitou spojených. Mělo by se jednat o osobu zakotvenou v regionu, s patřičnými kompetencemi jak v oblasti péče o lokalitu, tak v oblasti územního rozhodování, schopnou garantovat i přípravu projektů pro financování dílčích akcí podle koncepce management planu. V této pozici si lze dobře představit hlavního architekta města, pracovníky odboru rozvoje a cestovního ruchu městského nebo obecního úřadu; u památek většího rozsahu samozřejmě i kolektiv pracovníků a jejich vedoucích. Pozice site-managera by měla být v management planu definována.“ (Kučová 2004, s. 423)

2 TEORETICKÉ PŘÍSTUPY

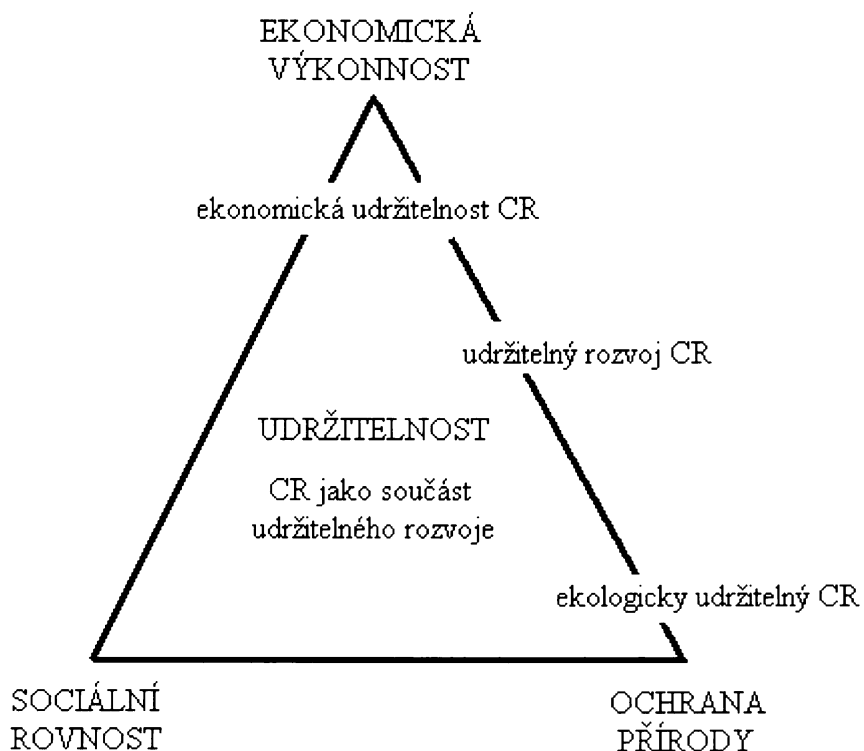
Druhá kapitola je věnována teoretickým přístupům, ze kterých v diplomové práci vycházím. Jako teoretický rámec mé práce slouží teorie udržitelného rozvoje cestovního ruchu, její principy a nástroje, a s ní související koncepty únosné kapacity území a životního cyklu destinace, které jsou vzájemně provázané.

2.1 Teorie udržitelného rozvoje

Existuje mnoho definic a na mezinárodní úrovni se k udržitelnému rozvoji vede mnoho diskusí a jednání. Základní aspekt udržitelného rozvoje asi nejlépe vystihuje obecně nejvíce akceptovaná definice ze Zprávy pro Světovou komisi OSN pro životní prostředí a rozvoj (WCED) nazvané "Naše společná budoucnost", kterou v roce 1987 předložila její tehdejší předsedkyně Gro Harlem Brundtlandová a kterou ve své publikaci zmiňuje Rynda (2007): „(Trvale) udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby“. Označení „trvale“ mi připadá zavádějící, proto ho dále neužívám.

Podmínkou rozvoje je zachování možností rozvoje; základní možností je přitom zachování přírodních podmínek v místním měřítku i v celé biosféře. Udržitelný rozvoj znamená především rovnováhu mezi třemi základními oblastmi našeho života (ekonomikou, sociálními aspekty a životním prostředím), rovnováhu mezi zeměmi, různými společenskými skupinami, dneškem a budoucností apod. (Rynda 2007). Také Priestley a kol. (1996) staví udržitelnost rozvoje cestovního ruchu na třech pilířích: ekonomické výkonnosti, sociální rovnosti a ochraně životního prostředí (viz obrázek č. 2.1). Všechny tři pilíře by měly být chápány rovnocenně, žádná složka nesmí být podceňena. Zaměření se pouze na environmentální aspekt udržitelnosti může být finančně velmi nákladné, naopak zaměření se pouze na ekonomický aspekt může vést k negativním dopadům v životním prostředí a způsobit trvalé změny. Často bývá opomíjena sociální složka, protože dopady na společnost nebývají na první pohled snadno identifikovatelné, ale právě proto je důležité věnovat pozornost i jim.

Obr. 2.1: Interpretace udržitelného cestovního ruchu

Zdroj: Priestley a kol. 1996

V odborné literatuře se setkáme s mnoha definicemi pojmu udržitelný rozvoj. Jako výstižnou považuji následující definici, která klade důraz na lidskou aktivitu a promyšlené ovlivňování budoucího vývoje:

„Udržitelný rozvoj je komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických prostředků a technologií uspokojovat lidské potřeby, materiální, kulturní i duchovní, při plném respektování environmentálních limitů. Aby to bylo v globálním měřítku současného světa možné, je nutné redefinovat jejich sociálně-politické instituce a procesy na lokální, regionální i globální úrovni“ (Rynda 2007).

Pojem udržitelný rozvoj je také zakotven v environmentální politice EU a je vykládán jako „politika dlouhodobého ekonomického a společenského rozvoje,

nezpůsobujícího prostředí a přírodním zdrojům újmy na kvalitě, na níž jsou závislé další společenské aktivity a rozvoj“ (EK 1992, cit. v Rynda 2007).

Pojem „udržitelný rozvoj“ je oprávněně vnímán jako vnitřně rozporuplný. „Rozvoj“ v podstatě znamená změnu stavu a „udržitelnost“ naopak spočívá v zachování únosného stavu prostředí. Dialekticky však lze chápat termín „rozvoj“ jako tezi a „udržitelnost“ jako antitezi, obsah pojmu „udržitelný rozvoj“ pak jako jejich žádoucí syntézu. Rozvoj je zde spíše vztahován ke kvalitě života než k ekonomickému růstu, udržitelnost pak k hospodaření se zdroji, nejde tedy o protiklad (Pásková 2001). Udržitelnost může být také chápána jako určitá kvalita rozvoje.

Existují další definice, které zmiňují ve Výkladovém slovníku cestovního ruchu Pásková a Zelenka (2002) a ve kterých jsou zdůrazněny určité aspekty a přístupy:

Podle **procesní** definice je udržitelný rozvoj taková symbióza lidské společnosti s životním prostředím, která neustále hledá a nalézá rovnováhu rozvoje lidské společnosti, umělých a přírodních ekosystémů.

Podle **systémové** definice je udržitelný rozvoj podmíněn takovou změnou materiálových a energetických toků mezi lidskou společností a umělými a přirozenými ekosystémy, která povede k dynamické rovnováze bez katastrofických výkyvů a nevratných negativních změn v celém systému biosféry.

Podle **manažerské** definice je udržitelný rozvoj podmíněn takovým řízením přírodních i společenských, obnovitelných i neobnovitelných zdrojů, jehož výsledkem je dostatek zdrojů pro rozvoj a koexistenci lidské společnosti a biosféry.

Podle **humanistické** definice se udržitelným stane rozvoj lidské společnosti tehdy, jestliže vnitřní zpětné vazby v přirozených ekosystémech budou v lidské společnosti nahrazeny etikou, morálkou, legislativou a obecně celkovou změnou myšlení a chování, která bude regulovat současný extenzivní exploatační rozvoj lidské společnosti.

Poslední zmíněný aspekt, tedy nutnost změnit celkové myšlení a chování ve společnosti, považuji v dnešní době za nejdůležitější vzhledem k udržitelnosti rozvoje.

2.1.1 Principy udržitelného rozvoje cestovního ruchu

Počátek zájmu o problematiku „udržitelnosti rozvoje“ cestovního ruchu se datuje k roku 1972 (Stockholmská konference OSN o životním stylu) a vznikl jako reakce na důsledky neplánovitého masového, konzumně orientovaného rozvoje cestovního ruchu, který se v mnohých oblastech a zemích stal odvětvím s nejvyšším podílem na tvorbě devizových příjmů (Pásková 2001).

Existují různé definice udržitelného rozvoje cestovního ruchu, důležité ovšem je, aby zohledňovaly všechny tři složky, na nichž udržitelnost stojí. Udržitelný rozvoj cestovního ruchu lze definovat jako „šetrné zacházení s přírodou, které je sociálně únosné, hospodářsky vitální a zaručuje dlouhodobý rozvoj“ (Klufová 2003, s. 16). Často se také můžeme setkat s pojmem „udržitelný cestovní ruch“, který je chápán jako přímé pokračování udržitelného rozvoje nebo jako jeho součást. Podle Weavera (2001) by udržitelný cestovní ruch neměl mít negativní dopady na životní prostředí, ekonomiku, kulturu a společnost konkrétní destinace.

Výstižná je také definice udržitelného rozvoje turistického regionu, což je takový rozvoj, který je založen na řízení všech zdrojů a aktivit cestovního ruchu, vedoucí k uspokojení současných i budoucích ekonomických, sociálních a zážitkových potřeb návštěvníků a rezidentů se zachováním kulturní integrity, biodiverzity, procesů a vazeb v ekosystémech a rozvíjení systému životních hodnot návštěvníků i obyvatel regionu. (Pásková, Zelenka 2002).

Vhodněji než definice vystihuje udržitelný rozvoj cestovního ruchu souhrn principů vytvořený Páskovou (2001), kterými by se měli účastníci cestovního ruchu, ať už na straně poptávky, nabídky či managementu, řídit:

- zahrnuje kromě aktivit podnikatelů a návštěvníků také aktivity místních komunit (hledá společný zájem všech - dlouhodobou prosperitu území)
- je provozován v souladu s regeneračními schopnostmi ŽP (s omezenou obnovitelností přírodních i kulturně historických zdrojů)

- zohledňuje potřeby místních obyvatel a respektuje místní životní styl a zvyky, jakožto významné aspekty přitažlivosti dané destinace
- kontroluje zátěž spojenou s rozvojem CR v závislosti na únosné kapacitě území
- šetrně využívá zdroje – zachovává a racionálně využívá přírodní, společenské i kulturní zdroje
- snižuje nadměrnou spotřebu a znečišťování – výsledkem je snížení nákladů na nápravu dlouhodobých škod na ŽP a zlepšení kvality CR
- zachovává rozmanitost – zachovává a podporuje růst biologické, společenské, kulturní, ekonomické a percepční rozmanitosti - nezbytná podmínka pro udržitelný rozvoj CR a zároveň významný aspekt přitažlivosti území
- zahrnuje CR do plánování územního rozvoje – začleňuje CR do národního i místního strategického plánování a řízení, podmínkou je předběžné i následné hodnocení dopadů tohoto rozvoje na ŽP (EIA, SEA, monitoring vývoje CR)
- podporuje místní ekonomiku – podporuje širokou škálu místních ekonomických aktivit (nejlépe tradiční způsoby hospodaření s územím), bere v úvahu environmentální náklady a hodnoty, chrání komunitní ekonomiky jako celky
- zapojuje místní komunity – vtažení místních komunit do „rozvoje“ sektoru CR zvýhodňuje nejen je samotné a jejich prostředí, ale zároveň zvyšuje kvalitu zážitků návštěvníků (percepční diverzitu), zvyšuje frekvenci a efekty sociální směny
- v jeho rámci probíhá konzultace zástupců sektoru CR se všemi zájmovými skupinami (klíčovými aktéry) a s veřejností (místní komunity, samospráva, organizace a instituce), koordinace činnosti a řešení potenciálních i stávajících střetů zájmů (koordinovaný postup všech klíčových aktérů)
- zahrnuje školení a průběžné vzdělávání personálu aplikující principy udržitelného rozvoje CR do pracovní praxe, zaměstnává místní obyvatele na všech organizačních úrovních

- působí na návštěvníky vhodnými marketingovými nástroji tak, aby navštěvovali příslušná místa v turisticky méně vytížených obdobích, kdy má (eko)systém největší rezervy vzhledem ke své únosné kapacitě
- poskytuje návštěvníkům úplné a pravdivé informace v předstihu ve zdrojových lokalitách i přímo v místě prostřednictvím místních informačních center, interpretačních center, využívá vzájemného doporučení jednotlivých služeb udržitelného CR, stimuluje návštěvníky k udržitelnému vzorci chování na území destinace (i mimo ni), zvyšuje tak jejich respekt k přírodním i společenským hodnotám prostředí destinace a zároveň kvalitu jejich zážitku
- provádí výzkum a průběžné monitorování efektů vývoje CR pomocí systematického sběru dat a jejich analýzy - nezbytný nástroj řízení a přínos pro místní komunitu, sektor CR i návštěvníky

2.1.2 Nástroje udržitelného rozvoje cestovního ruchu

Hlavním nástrojem udržitelného cestovního ruchu v destinaci je **návštěvnícký management**. Jedná se o soubor řídicích technik a nástrojů, používaných soukromými i veřejnými subjekty CR (zejména destinačním managementem) za účelem usměrňování toků návštěvníků a preventivně i ovlivňování způsobu jejich chování na území destinace (Királ'ová 2003).

Jako dílčí nástroje návštěvníckého managementu uvádí Pásková (2001):

- přístupový management - řízení toku návštěvníků určité destinace – provádí se v destinacích s omezenými možnostmi vstupu, například u NP, PR, MPR(Z), v jednotlivých historických objektech, kulturních centrech či sportovních areálech, moderní technologie v destinacích a výpočetní technika v turistických informačních centrech umožňuje aplikaci přístupového managementu v narůstající míře a kvalitě (turnikety, nášlapná zařízení, fotobuňky, čipy, kamery atd.)
- management dopadu návštěvníckých aktivit (Visitor Impact Management)
- cenovou politiku
- zonaci (vytváření environmentálně různě citlivých zón)

- budování a koordinování informačních a interpretačních center
- zpracovávání kodexů chování návštěvníka a pořádání výchovně vzdělávacích pořadů či seminářů
- karty návštěvníka

Nástroji návštěvnického managementu je možné ovlivnit toky návštěvníků nejen v prostoru, ale také v čase (např. zlevněné vstupné do objektů mimo sezónu nebo v méně vytížených dnech v týdnu).

2.1.3 Kritéria a indikátory udržitelného rozvoje cestovního ruchu

V literatuře bylo popsáno mnoho způsobů klasifikace kritérií a indikátorů udržitelného rozvoje a v každé studii týkající se udržitelného rozvoje se setkáme s výčtem více či méně podobných ukazatelů. V této kapitole vycházím z dokumentu vytvořeného organizacemi GEF a UNEP „Background Document on the Development of Criteria and Indicators for Sustainable Tourism Development“ (2006), který podává podrobný návrh kritérií a ukazatelů pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu převzatý od Světové organizace cestovního ruchu (UNWTO).

Podle UNWTO existuje 12 základních hledisek, jimiž se vyznačuje cestovní ruch, jehož rozvoj je dlouhodobě udržitelný:

1. Ekonomická životaschopnost
2. Místní prosperita (zachování a zlepšování kvality místního prostředí)
3. Kvalita zaměstnanosti
4. Sociální rovnost
5. Spokojenost návštěvníků
6. Místní kontrola (podpora účasti veřejnosti při rozhodnutích zahrnujících trvale udržitelný rozvoj)
7. Blahobyt komunity (minimalizace zdravotních rizik)
8. Kulturní bohatství (zachování a zlepšování kvality historických a kulturních zdrojů)
9. Územní integrita

10. Biologická diverzita (ochrana a podpora stavu fauny, flóry, stanovišť a krajiny)
11. Návratnost zdrojů (zachování a zlepšování kvality půdy a vodních zdrojů, minimální spotřeba neobnovitelných zdrojů, spotřeba obnovitelných zdrojů v mezích jejich regenerační kapacity)
12. Environmentální čistota (ochrana atmosféry, environmentálně příznivé využití a hospodaření s nebezpečnými a znečišťujícími látkami a odpady, rozvoj environmentálního vědomí, vzdělávání a výchova)

V kontextu udržitelného rozvoje cestovního ruchu nám indikátory poskytují informace, které jsou strategické pro udržitelnost destinace, pro uchování její hodnoty a prosperity, kterou přináší cestovní ruch. V jakékoli destinaci či lokalitě jsou těmi nejlepšími ukazateli ty, které reagují na klíčové problémy a zájmy s ohledem na udržitelnost cestovního ruchu a také které poskytují informace pomáhající objasnit sporné otázky a posoudit odezvy. Ukazatele udržitelnosti mohou vést k akcím, které předejdou nežádoucím a neudržitelným situacím v destinaci či lokalitě. Ukazatele udržitelnosti mohou měřit množství faktorů a používat jak kvalitativní, tak kvantitativní informace k dosažení výsledků (GEF a UNEP 2006). Lze je rozdělit do 5 skupin, podle toho, ve které dimenzi geografického prostředí fungují. Pro přehlednost jsem indikátory umístila do tabulek.

Tabulka č. 2.1 ukazuje přehled indikátorů ekonomické dimenze, kterých je nejvíce (dají se snadno měřit a většinou se jedná o kvantitativní ukazatele). Kurzívou jsou odlišeny jednotlivé indikátory od jejich složek.

Tab. 2.1.: Ekonomická dimenze - zachycení přínosů z cestovního ruchu

skupina	konkrétní ukazatele
sezónnost	<i>stupeň sezónnosti</i> - měsíční/ čtvrtletní příjezdy turistů, rozložení návštěvnosti během roku, poměrování nejsilnějšího a nejslabšího měsíce, podíl hlavních atrakcí otevřených v sezóně a mimo sezónu, speciální události konající se v sezóně a mimo sezónu, podíl ubytovacích či jiných služeb poskytovaných po celý rok
	<i>vliv na zaměstnanost</i> - počet a podíl stálých pracovních míst v CR, místní míra nezaměstnanosti mimo sezónu
zaměstnanost	<i>podíl zaměstnaných a kvalita zaměstnanosti v CR</i> - podíl zaměstnaných v CR podle pozic a úrovně, podíl kvalifikovaných zaměstnanců
	<i>profesní a osobní rozvoj</i> - podíl kvalifikovaných/ certifikovaných zaměstnanců, možnost vzdělávat se v práci
	<i>nedostatek kvalifikované pracovní síly</i> - podíl importované pracovní síly
příspěví k ochraně přírody	<i>možný dopad CR na přírodní dědictví</i> - podíl projektů ochrany, kde finančně přispívá CR, podíl zisku z CR, které se vrací do ochrany dědictví a environmentálního vzdělávání
	<i>zdroj financí pro udržení biodiverzity</i> - kolika % se podílí CR na ochraně památky, chráněné oblasti, hodnota získaná od turistů (pokuty, dary)
	<i>podíl místní komunity zaměstnané v ochrannářských aktivitách</i>
	<i>úroveň úsilí angažovat místní do ochrannářských aktivit</i>
	<i>podíl místních aktivně zahrnutých do programů ochrany</i>
	<i>podíl podniků v oblasti přispívajících k ochraně dědictví</i>
	<i>hodnota investic do infrastruktury podniků v CR</i>
	<i>podpora ochrany biodiverzity turisty</i> - podíl turistů přispívajících k ochraně, podíl turistů vědomých si důležitosti ochrany památky
	<i>regulace ve specifických místech</i> - používané kodexy chování navržené pro minimalizaci negativních dopadů, velikost skupin, způsob dopravy, vybavení, nakládání s odpady, hlukové znečištění, využívání energie,...
ekonomický prospěch destinaci a komunitě	<i>zaměstnanost</i> - podíl zaměstnaných v CR na ekonomicky aktivním obyvatelstvu
	<i>obchodní investice do CR</i> - podíl počtu místních k externím podnikům podnikajícím v obl. CR
	<i>výnosy z CR</i> - obsazenost ubytovacích zařízení, podíl výnosů z CR na celkových výnosech generovaných v obci
	<i>výdaje obce</i> - roční výdaje na CR, podíl příspěví CR na výdaje za vodu, odpadní vody, silnice, produkci potravin, energii, nakládání s odpady, čištění vzduchu, rozvoj lidských zdrojů...
	<i>síťové ekonomické prospěchy</i> - multiplikační efekt na ostatní podniky
snížení chudoby	<i>zlepšování příležitostí pro místní zaměstnanost</i> - podíl rodáků zaměstnaných přímo v CR
	<i>podpora MSP</i> - počet programů, událostí, úroveň participace
	<i>přerozdělování zisků z CR</i> - roční finanční příspěvek CR na obecní projekty
	<i>rozvoj infrastruktury stimulovaný CR a přispívající chudým v lokalitě</i> - množství investic, rozšíření nové infrastruktury

Zdroj: GEF a UNEP 2006

Tabulka č. 2.2 představuje indikátory ekologické dimenze. Tyto ukazatele je ve srovnání s ekonomickými obtížnější měřit a některé jsou sice snadno zjistitelné (např. kvalita vody, eroze po stranách komunikací), hůře se však prokazuje, jak se na nich podílejí právě turisté. Indikátor čistoty vody v rybnících a řekách také nemusí přímo souviset s aktivitami cestovního ruchu, v tomto ohledu bývají viditelnějším znečišťovatelem spíše průmyslové závody.

Tabulka 2.2: Ekologická dimenze

skupina	podskupina	konkrétní indikátory
ochrana cenných přírodních hodnot	ochrana kritických ekosystémů	typy ochrany, rozloha chráněné oblasti v rámci destinace, zdraví ekosystémů a populací chráněných druhů, výdaje na ochranu, příspěvní CR na ochranu
hospodaření s vzácnými přírodními zdroji	dostupnost a uchovávání zdrojů vody	voda spotřebovaná turisty za den, podíl spotřeby vody turisty na celku, šetření vodou, programy na uchovávání vody, recyklace
	kvalita vody	čistota pitné vody, čistota vody v rybnících a řekách
omezení dopadů turistických aktivit	péče o odpadní vody	podíl odpadních vod, které je recyklováno
	nakládání s pevným odpadem	podíl odpadu produkovaného CR/ turisty, podíl turistických zařízení recyklujících vlastní odpad, třídění odpadu, nakládání s nebezpečnými odpady, image čisté destinace
	znečištění vzduchu	reakce turistů na kvalitu vzduchu, příspěvní CR k vytváření skleníkových plynů
	kontrola hranice hluku	vnímání hluku turisty a místními obyvateli
	nakládání s viditelnými dopady zařízení a infrastruktury CR	eroze po stranách komunikací, % budov převyšujících stromy, hustota budov na km ² , ohledy na estetiku v plánovacím procesu, integrace s krajinou

Zdroj: GEF a UNEP 2006

Tabulky č. 2.3 a 2.4 představují ukazatele socio-kulturní a institucionální dimenze. Zatímco indikátory socio-kulturní dimenze jsou většinou percepčního charakteru a nejlépe se dají zjistit pomocí dotazníkového šetření u místních obyvatel, indikátory institucionální dimenze se dají poměrně snadno a rychle zjistit prozkoumáním některých orgánů či organizací v rámci místního institucionálního prostředí.

Tabulka 2.3: Socio-kulturní dimenze

skupina	podskupina	konkrétní indikátory
blahobyt hostitelských komunit	úroveň místní spokojenosti s CR	<i>úroveň povědomí o místních hodnotách a jejich podpora - podíl těch, co jsou pyšní na místní dědictví, podíl těch, kteří věří, že CR pomohl zlepšit služby a infrastrukturu v regionu, podíl těch, kteří se účastní na tradičních řemeslech a zvycích v komunitě, podíl uchované tradiční architektury, obecné dopady na život v obci – počet turistů za den, měsíc, ..., podíl místních, kteří souhlasí, že jejich místní kultura, integrita a autenticita byla zachována, obecné změny v životě místních - podíl místních, kteří změnili během posledních 5 let své původní zaměstnání na zaměstnání v CR, zvýšení/snížení počtu tradičních událostí a kulturních aktivit</i>
	vliv CR na komunity	
udržování kulturních hodnot	uchovávání dědictví	<i>legislativní báze ochrany, příspěví CR k ochraně, výdaje na ochranu kulturních a historických tradic</i>
spokojenost turistů	udržování spokojenosti turistů	<i>stížnosti a pozitivní komentáře, % turistů, kteří se vrací</i>
	dostupnost	<i>dostupnost v rámci destinace, existence politiky přátelské vůči postiženým, existence přístupového programu pro postižené, podíl atrakcí přístupných pro postižené</i>

Zdroj: GEF a UNEP 2006

Tabulka 2.4: Institucionální dimenze

skupina	podskupina	konkrétní indikátory
participace komunity v CR	zahrnutí a informovanost komunity	dostupnost informací (propagace udržitelného CR, počet informačních míst v destinaci)
		podíl lidí, kteří se dostanou k informacím
		podíl lidí, kteří chápou roli plánování udržitelného CR
		podíl podniků, které aplikují principy udržitelnosti
		spokojenost s informovaností
		podíl návštěvníků, kteří jsou během návštěvy obeznámeni o udržitelném CR
		podíl průvodců vzdělaných v oblasti udržitelného CR
		vzdělávací programy
podíl obyvatel majících povědomí, v čem spočívá udržitelný rozvoj CR a podíl těch, kteří ho podporují		

Zdroj: GEF a UNEP 2006

Tabulka č. 2.5 shrnuje doplňkové ukazatele, které se týkají především destinačního managementu a plánování v oblasti cestovního ruchu.

Tabulka 2.5: Doplňková dimenze

skupina	podskupina	konkrétní indikátory
kontrola turistických aktivit	kontrola intenzity využívání	počet návštěvníků, počet lůžek v ubytovacích zařízeních na 1000 obyvatel, obsazenost, vnímání shromažďování (davů) turisty a místními
destinační plánování a kontrola	integrace CR do místního/regionálního plánování	dopady CR na destinaci (podíl turistů a místních, doprava vytvořená CR, spotřeba vody turisty)
		kvalita produktu CR (podíl vracejících se návštěvníků)
		existence plánování managementu CR
		hodnocení dopadů (počet environmentálních, sociálních, kulturních a ekonomických akcí doporučených v plánu)
		veřejná participace (stupeň participace aktérů v plánovacím a implementačním procesu)
		vládní podpora (podíl zaměstnanců veřejného sektoru se vzděláním v CR, úroveň zahrnutí sektoru CR do veřejné politiky)
	kontrola rozvoje	existence rozvojového plánu zahrnujícího plánování CR, podíl oblastí navržených pro účely CR
		šíře a efektivita monitoringu a kontroly (existence specifických kritérií pro rozvoj CR v plánech, jako je maximum hotelů, lůžek, standardů hustoty, kontroly designu,...)
	doprava spojená s CR	roční počet návštěvníků, způsob dopravy do destinace používaný návštěvníky, úroveň veřejné dopravy, hustota veřejné dopravy, roční investice do veřejné dopravy, vnímání potřeby veřejné dopravy v destinaci turisty a residenty, podíl turistických zařízení dostupných veřejnou dopravou, výdaje na cyklostezky a turistické stezky, možnosti parkování, půjčovny kol, existence dopravních prostředků přátelských k ŽP
	udržitelnost turistických akcí a služeb	udržitelnost a environmentální politiky a praktiky v podnicích v CR (vzdělávání zaměstnanců v environmentálních otázkách, aplikace technologií přátelských k ŽP)

Zdroj: GEF a UNEP 2006

S trvale udržitelným rozvojem území, kde jsou ve větší míře provozovány aktivity cestovního ruchu, souvisejí teoretické koncepty únosné kapacity a životního cyklu destinace, které jsou navíc vzájemně provázané, resp. koncept únosné kapacity území je součástí modelu životního cyklu destinace.

2.2 Koncept únosné kapacity

S udržitelným rozvojem cestovního ruchu úzce souvisí pojem únosná kapacita území. Přesahení kritické (mezní) hodnoty únosné kapacity v oblastech, kde se významně rozvíjí cestovní ruch, je častou příčinou nežádoucích změn v prostředí destinace či lokality.

Cestovní ruch stejně jako každé jiné odvětví určitým způsobem zatěžuje geografické prostředí. Zásadním ukazatelem udržitelnosti je vztah hodnoty aktivovaného potenciálu území pro rozvoj cestovního ruchu (kvalitativní i kvantitativní aspekty potenciální návštěvnosti) v dané lokalitě k hodnotě únosné kapacity jejího území z hlediska rozvoje cestovního ruchu. Obecně jde o takovou míru územní zátěže antropogenními vlivy, která nezpůsobí trvalé snížení hodnot složek přírodního i socio-kulturního prostředí. V případě cestovního ruchu se pak jedná o maximální míru zatížení daného území aktivitami souvisejícími s cestovním ruchem, při níž ještě nedochází k nevratnému poškození kvality přírodních a sociálních aspektů geografického prostředí destinace. V podstatě jde o dlouhodobě udržitelné využívání destinačních zdrojů, tedy místních zdrojů rozvoje cestovního ruchu. V praxi jde o jakýsi optimální kompromis mezi zájmy klíčových skupin aktérů destinace, který je založen na znalosti míry autoregulačních schopností společenských i ekologických systémů řešeného území, na vůli a schopnosti zmíněných aktérů udržet určité kvalitativní i kvantitativní parametry destinačních zdrojů a musí též zohledňovat aspekt spokojenosti návštěvníka destinace. (Pásková 2003)

Jedná se o složený ukazatel, vycházející z míry environmentální zranitelnosti území a jeho současného způsobu využívání nejen k účelům cestovního ruchu. Jeho cílem je odhadnout mezní hodnoty rozvoje realizovaných i potenciálních forem cestovního ruchu

provozovaných či provozovatelných v destinaci. Hodnoty složek ukazatele není vhodné vyjadřovat pouze kvantitativně (např. počtem návštěvníků či velikostí infrastruktury cestovního ruchu na určitou časovou jednotku), únosnou kapacitu lze velmi výstižně určit pokud možno co nejpřesnějším popisem varujícího (pohotovostního) stavu řešeného území. Tento popis spočívá především v definování symptomů nezdravého vývoje cestovního ruchu, ve sledování prvních projevů a procesů nežádoucích změn na území destinace a v predikci jejich dalšího vývoje. Alternativu ke konceptu únosné kapacity pojatou v tomto duchu představuje tzv. **model limitů přijatelné změny** (Limits to Acceptable Change). Jde o obecný model plánování a regulace vlivů na biosféru, kdy se místo s regulací chování a restrikcemi pracuje s nalezením a popisem přijatelných parametrů biosféry a jejich sledováním a monitorováním. Mezi metody a nástroje modelu LAC je možné zařadit EIA (posouzení dopadů projektů na životní prostředí), SEA (posouzení dopadů strategií na životní prostředí), dotazníková šetření obyvatel, klíčových aktérů a návštěvníků, indikátory udržitelného rozvoje cestovního ruchu a Delphi metodu (Pásková, Zelenka 2002).

Z výše uvedených skutečností je zřejmé, že meze fyzické i společenské únosnosti rozvoje cestovního ruchu mohou být posunuty v souvislosti s kvalitou a intenzitou působení místního destinačního managementu, zejména pak návštěvnického managementu, jehož hlavními nástroji jsou management dopadů návštěvnických aktivit a přístupový management (Pásková 2003).

V literatuře jsou uváděny různé dimenze únosnosti území pro rozvoj cestovního ruchu, nejčastěji se setkáme s rozdělením na dimenzi fyzickou, ekonomickou, ekologickou, psychologickou, institucionální a socio-kulturní.

2.3 Životní cyklus destinace

Koncept životního cyklu destinace leží na průniku jiných konceptů a teorií souvisejících s rozvojem destinace či lokality způsobeným cestovním ruchem. Konkrétně se jedná o teorii sociální směny, teorii jádro - periferie a koncept únosné kapacity. Souvislost a provázanost mezi koncepty životního cyklu destinace a únosné kapacity

území pro rozvoj cestovního ruchu analyzovali ve svých pracích např. Wall (1982) a dále Martin a Uysal (1990). Důvodem, proč zde tento model uvádím a dále v práci používám, je skutečnost, že jde o jediný vlastní teoretický koncept studií cestovního ruchu a také pro jeho vysokou deskriptivní a explanační hodnotu. Pro management cestovního ruchu v destinaci má značný význam díky své prediktivní schopnosti. (Pásková 2003)

Model životního cyklu destinace představuje jednu z mnoha aplikací křivky životního cyklu výrobku, tradičně používané v marketingu, jenž zavedli ekonomové Vernon (1966) a Polli a Cook (1969). Trajektorii životního cyklu destinace vykresluje křivka podchycující vývoj hodnot základních ukazatelů týkajících se cestovního ruchu v destinaci. Jedná se především o vývoj hodnoty únosné kapacity území pro rozvoj cestovního ruchu, objemu návštěvnosti, segmentační struktury zejména z hlediska vzorce časoprostorového a spotřebního chování typického návštěvníka (např. Plog 1973, Cohen 1972), Defertovy funkce (Pearce 1987), iritačního indexu (Doxey 1975), velikosti příjmů z cestovního ruchu na obyvatele, míry využití ubytovací kapacity, počtu návštěvníků a místních obyvatel na jednotku plochy, množství odpadu, úrovně hlučnosti, míry sezónnosti, postojů rezidentů k místnímu rozvoji cestovního ruchu, intenzity a způsobu propagace a cenové inflace tažené cestovním ruchem. (Pásková 2003)

Defertova funkce je často používaným ukazatelem intenzity turistické aktivity v destinaci a počítá se jako podíl počtu stálých lůžek v destinaci a počtu rezidentů násobený stem. Hodnota menší než 4 znamená téměř žádnou turistickou aktivitu, hodnota 4 – 10 nevýraznou turistickou aktivitu, hodnota 10 – 40 významnou, ale nepřevažující turistickou aktivitu. Pohybuje-li se hodnota Defertovy funkce mezi 40 – 100, jedná se o převážně turistickou destinaci, při hodnotě mezi 100 a 500 už označujeme destinaci jako významnou a nad 500 jako „hyperturistickou“. Nevýhodou Defertovy funkce je, že nepřihlíží k míře využití lůžkové kapacity, ani k jednodenním návštěvníkům, kteří v destinaci nepřenocují, její vypovídací schopnost je tedy poměrně značně zkreslená. (Kiráľová 2003)

Doxeyho iritační index je ukazatelem stupně rozladěnosti místních obyvatel vůči návštěvníkům. Doxey rozlišil 4 stupně charakterizující tento vztah (Kiráľová 2003):

- **euforie** – nadšené přijetí, návštěvníci jsou v destinaci bouřlivě vítáni

- **apatie** – ochota ke kontaktu s návštěvníky klesá, místní obyvatelé jsou roztrpčeni ze zvyšující se návštěvnosti
- **podrážděnost, znechucení** – místní obyvatelé se k návštěvníkům chovají podrážděně
- **nepřátelství** - místní obyvatelé se k návštěvníkům chovají nepřátelsky, používají vůči nim vykořisťovací praktiky

Je předpokládána přímá úměrnost mezi růstem Defertovy funkce a růstem nevráživosti rezidentů vůči návštěvníkům destinace (Kiráľová 2003) a oba ukazatele výstižně charakterizují jednotlivé **fáze životního cyklu destinace**. Butler (1980) popisuje cyklus o šesti fázích - objevení, vtažení, rozvoje, konsolidace, stagnace a poststagnace (cit. v Pásková 2003):

Ve fázi **objevení** do nové destinace zpravidla zcela neorganizovaně proudí poměrně malý počet návštěvníků, preferujících dobrodružnější formu cestování, zpravidla ze vzdálenějších zdrojových oblastí s odlišnými přírodními a kulturními charakteristikami. Protože ve vznikající destinaci zatím neexistuje téměř žádná infrastruktura cestovního ruchu, je míra využívání místní infrastruktury a intenzita kontaktu návštěvníků s místními obyvateli značná. Návštěvníci zpravidla znají nebo se snaží intenzivně poznávat jazyk i místní kulturu a jsou místní komunitou obvykle příznivě přijímáni.

Spolu s nárůstem objemu a pravidelnosti návštěvnosti destinace se někteří místní obyvatelé začínají realizovat v podnikání v cestovním ruchu. Kontakt mezi návštěvníky a místními obyvateli zůstává stále relativně intenzivní, ale dochází k jeho komercializaci. Ve smyslu Doxeyho iritačního kontinua lze hovořit o přechodu od euforie k apatii. Ve fázi **vtažení** se postupně formuje propagace a začínají zřetelně krystalizovat zdrojové oblasti destinace. Návštěvnost se začíná vyznačovat sezónností a rýsují se rozdíly mezi obyvateli vtaženými do procesu rozvoje cestovního ruchu a zbytkem populace.

Ve fázi **rozvoje** už lokalita disponuje dobře vymezeným okruhem zdrojových oblastí, formovaným částečně důraznou propagací cestovního ruchu v těchto oblastech. Některá místní zařízení cestovního ruchu bývají vytlačována většími a modernějšími zařízeními, provozovanými vnějšími subjekty, zejména v případě ubytovacích kapacit. Atraktivita cestovního ruchu jsou rozvíjeny či dokonce uměle generovány a výrazně propagovány, zatímco původní atraktivita jsou zpravidla komercializovány a doplňovány

uměle vytvořenými atraktivitami. Masový a exogenní rozvoj s sebou přináší významné nežádoucí dopady na ekonomické, fyzické, ekologické, socio-kulturní i percepční prostředí. Roste potřeba systematického plánování rozvoje cestovního ruchu na úrovni lokální, regionální i národní, aby se zamezilo přesažení hranice únosné kapacity území pro rozvoj cestovního ruchu. Zvyšují se nároky návštěvníků na standard služeb a v destinaci vznikají nové služby (prádelny, fitness centra, kulturně zábavní centra atd.), a tím dochází i ke změně životního stylu obyvatel. Postoj místních obyvatel se dá charakterizovat jako „tolerování návštěvníků v destinaci“ (Ape a Crompton 1998).

Ve fázi **konsolidace** dochází ke zpomalování tempa růstu návštěvnosti, i když absolutní počet návštěvníků ještě stále roste a celkový denní počet návštěvníků převyšuje počet stálých obyvatel. Aktivity cestovního ruchu se stávají pro destinaci životně důležitými z hlediska příjmů i zaměstnanosti. Místo získává turisticky monokulturní charakter, objevují se pobočky globalizovaných řetězců, převažuje typ návštěvníka bez zájmu o poznání životního stylu místních obyvatel a vysoký objem návštěvníků vzbuzuje čím dál větší nespokojenost u místních obyvatel, obzvláště u těch, kteří z cestovního ruchu nijak neprofitují. Podle Ionnidese (1994) někteří návštěvníci přestávají destinaci vyhledávat, protože ji začínají vnímat jako podřadnou, přelidněnou a již neschopnou jim poskytnout neobyčejné zážitky, které vyžadují.

Průběh fáze **stagnace** do značné míry rozhoduje o tom, která z variant poslední fáze se stane skutečností. Počet návštěvníků dosahuje vrcholu a často dochází k nasycení většiny rozměrů únosné kapacity území. Atraktivnost destinace spojená s její původností klesá a destinaci vyhledávají jen „masoví organizovaní turisté“ (Cohen 1972). Co se týče postoje místních obyvatel k návštěvníkům, lze hovořit o přechodu mezi „znechucením“ a „nepřátelstvím“, zhoršení postoje se týká i těch, kteří se angažují v cestovním ruchu, neboť zisky klesají, zatímco negativní dopady narůstají.

Fáze **poststagnace** může v závislosti na předchozím vývoji proběhnout v pěti variantách. Fáze **úpadku** je výsledkem vyčerpání zdrojů destinace, výrazného snížení kvality životního prostředí, degradace místního životního stylu, ztráty genia loci a především nedostatečným destinačním managementem. Scénář **poklesu** se vyznačuje postupným útlumem návštěvnosti, zpravidla zapříčiněným překročením únosné kapacity území a nedostatečnými investicemi do údržby a inovací infrastruktury cestovního ruchu.

Další variantou může být **stabilizace**, která je charakterizována udržováním stabilní úrovně návštěvnosti poté, co se destinaci podařilo vyrovnat s předcházejícím poklesem. Fáze **adaptace** je spojená s určitými modifikacemi rozvoje cestovního ruchu a přizpůsobení únosné kapacity území, přičemž pokračující ochrana zdrojů cestovního ruchu umožní jistou míru růstu návštěvnosti. Fáze **omlazení** zpravidla představuje výsledek promyšleného destinačního managementu, který vedl ke změně image destinace a zvýšení její únosné kapacity pomocí efektivních metod řízení, inovací, nových technologií atd. (Butler 2004).

Model životního cyklu zůstává platný i v dnešní době, přestože cestovní ruch zaznamenává výrazné změny a vlny inovací přicházející s technologickým pokrokem.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU A ZDROJE DAT

3.1 Hodnocení dopadů – impaktivá studie

Stěžejní částí práce je dopadová (impaktivá) studie pro eventuální nominaci Třeboňského rybníkářského dědictví na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO (dále jen SSD UNESCO). Cílem impaktivé studie je vyhodnotit dopad zápisu Třeboňského rybníkářského dědictví na přírodní a socio-ekonomické prostředí Třeboňska.

3.1.1 Osnova dopadové studie

Dopadové studie památek UNESCO nemají závaznou metodiku a zatím jich bylo zpracováno jen velmi málo, proto se ve své práci inspiroji osnovou dopadové studie Českého Švýcarska, která má podle mého názoru logickou strukturu a navíc se České Švýcarsko nachází v obdobné situaci jako Třeboňské rybníkářské dědictví a o nominaci na Seznam světového dědictví se taktéž teprve uchází. Vzhledem k rozsáhlosti tématu přebírám základní kostru impaktivé studie Českého Švýcarska pouze ve zkrácené formě a pro přehlednost některé méně důležité kapitoly vynechávám.

Základní osnova dopadové studie Třeboňského rybníkářského dědictví vypadá následovně:

- a. Analýza rozvoje CR ve srovnatelných destinacích zapsaných na listině UNESCO
- b. Predikce vývoje návštěvnosti a profilu návštěvníka
- c. Identifikace a klasifikace příležitostí a hrozeb
- d. Vytvoření scénářů vývoje a analýza nutných podmínek pro jejich uplatnění
- e. Závěrečné návrhy a doporučení

3.1.2 Klasifikace dopadů

Dopady rozvoje cestovního ruchu lze klasifikovat z několika různých hledisek. Nejčastěji se setkáme s rozdělením dopadů podle jejich žádoucnosti na pozitivní a negativní, případně žádoucí a nežádoucí. Z geografického hlediska můžeme dopady členit podle typu prostředí, ve kterém působí změny. Základní členění geografického prostředí je členění na složku přírodní (fyzickou) a společenskou (sociální). Přehled kritérií pro typologii efektů změn vyvolaných cestovním ruchem podává tabulka č. 3.1:

Tab. 3.1: Přehled kritérií pro typologii efektů změn vyvolaných cestovním ruchem

kritériální hledisko	skupiny dopadů
prostoru (měřítka)	lokální, regionální, národní, makroregionální, globální
dimenze geografického prostředí	ekonomické, sociální, psychologické, legislativní, politické, demografické, ekologické, technologické, etické, estetické dopady
míry žádoucnosti	pozitivní a negativní, žádoucí a nežádoucí
kvantifikovatelnosti	měřitelné a neměřitelné (intuitivní, subjektivní, objektivní hodnocení)
typu prostředí	jevové, percepční, behaviorální
vratnosti dopadu	vratné a nevratné dopady

Upraveno dle: Pásková 2003

Další dělení dopadů podává Impaktová studie Českého Švýcarska (2007):

- a. dopady na zdroje destinace (v rozlišení přírodní vs socioekonomické složky)
- b. dopady na institucionální a legislativní rámec a aktéry destinace
- c. dopady na tvorbu nabídky

Pro účely mé diplomové práce jsem zvolila jednoduché, ale přehledné rozdělení dopadů jednak podle žádoucnosti, tedy na žádoucí a nežádoucí, a jednak podle prostředí, ve kterém působí, na:

- a. dopady na ekonomické prostředí
- b. dopady na socio-kulturní prostředí
- c. dopady na environmentální prostředí

3.1.3 Podrobná metodika dopadové studie

Dopadová studie má poněkud složitější strukturu, proto rozvádím jednotlivé metodické postupy po kapitolách.

Analýza rozvoje CR v destinacích zapsaných na listině UNESCO

Analýza rozvoje cestovního ruchu v jiných srovnatelných destinacích či lokalitách, které již figurují na Seznamu světového dědictví a mohou zodpovědně z vlastní zkušenosti dopady zápisu zhodnotit, je stěžejní částí dopadové studie Třeboňského rybníkářského dědictví, které zatím na Seznam světového dědictví zapsáno nebylo, a tudíž nelze konkrétní dopady v území sledovat. Zkušenosti ze srovnatelných zahraničních destinací jsem převzala z Impaktové studie Českého Švýcarska a v případě českých památek jsem provedla vlastní dotazníkové šetření zaměřené na hlavní aktéry (představitel samospráv obcí či správce památek) a na jejich vnímání dopadů zápisu. Co se týče vnímání dopadů ze strany místních obyvatel, provedla A. Nováková v roce 2006 dotazníkové šetření ve třech destinacích zapsaných na SSD UNESCO a její závěry v práci taktéž uvádím.

Dotazníkové šetření jsem prováděla u 12 památek UNESCO v České republice. Před přípravou dotazníku jsem pro inspiraci využila metodologickou příručku od Dismana (2006) „Jak se vyrábí sociologická znalost“. Dotazník, který jsem v prvním kole posílala elektronickou poštou a v druhém kole klasickou poštou v období únor – květen 2007, měl celkovou návratnost 75 %. Obsahuje 20 otázek týkajících se problematiky dopadů rozvoje cestovního ruchu v souvislosti se zápisem na SSD UNESCO. Dotazník jsem sestavila z uzavřených a polootevřených otázek a nechala jsem respondentům prostor pro případné názory a připomínky. Výsledky šetření podávám v kapitole 5.1. Úplné znění dotazníku je obsaženo v příloze č. 2.

Predikce vývoje návštěvnosti a profilu návštěvníka

Také vývoj návštěvnosti lze odhadnout pouze na základě analýzy vývoje ve srovnatelných destinacích. Pro získání zahraničních zkušeností jsem se opět opřela o Impaktovou studii Českého Švýcarska. Vývoj návštěvnosti českých památek UNESCO

jsem vytvořila na základě dat, která mi poskytla informační centra jednotlivých destinací. Bohužel ne všechna informační centra disponují daty o návštěvnosti před zápisem památek na Seznam, proto jsou výstupem pouze tři grafy, které mají alespoň určitou vypovídací schopnost o změnách návštěvnosti.

Data o návštěvnosti Třeboňska jsem čerpala jednak ze Strategie rozvoje cestovního ruchu Třeboňska (2005), a jednak z Informačního a kulturního střediska města Třeboně. Na základě sesbíraných údajů o návštěvnosti jsem vytvořila prognózu dalšího vývoje návštěvnosti na území Třeboňského rybníkářského dědictví.

Klasifikace příležitostí a hrozeb, žádoucích a nežádoucích dopadů

Identifikace příležitostí a hrozeb, potažmo žádoucích a nežádoucích dopadů a jejich klasifikace a následná kategorizace je důležitým krokem pro následné vytvoření scénářů vývoje. Nejprve jsem navrhla seznam příležitostí, hrozeb a potenciálních pozitivních a negativních dopadů, které jsem následně projednala s hlavními aktéry v lokalitě Třeboňského rybníkářského dědictví při polostandardizovaných rozhovorech, konkrétně s místostarostkou Třeboně annou Kahounovou, vedoucím odboru územního plánování Ing. arch. Alešem Valderem a s Ing. Vávrou, ředitelem Místní akční skupiny Třeboňsko, která má na starosti rozvoj mikroregionů Třeboňska a přilehlého Vitorazska a spolupracuje s dalšími místními akčními skupinami nejen v Jihočeském kraji. Většinu otázek jsem měla předem připravenou, ale při rozhovorech jsme se dobrali i ke skutečnostem, které mě předtím nenapadly a vyplynuly ze situace. Výsledky rozhovorů jsou zasazeny do kapitoly č. 5.3. Příležitosti a hrozby, potažmo žádoucí a nežádoucí dopady jsem klasifikovala podle tří základních dimenzí geografického prostředí destinace, tedy ekonomické, socio-kulturní a environmentální dimenze. Sledované jevy jsem dále hodnotila podle tří hledisek, dvou základních a jednoho doplňkového:

- a. **závažnost** příležitosti/hrozby
- b. **pravděpodobnost** využití/ naplnění příležitosti či hrozby
- c. **možnost ovlivnění** využití/ naplnění příležitosti či hrozby ze strany klíčových aktérů

Hodnocení podle uvedených kritérií jsem provedla opět za pomoci hlavních aktérů v destinaci, na základě jejich znalosti regionu a místního nejen legislativního prostředí. Výsledkem hodnocení je kategorizace příležitostí a hrozeb, kterou znázorňuje obrázek č. 3.1:

Obrázek 3.1: Matice kategorizace příležitostí a hrozeb

význam příležitosti/ hrozby	vysoký			
	střední			
	nízký	E	D	D
		nízká	střední	vysoká
		pravděpodobnost využití příležitosti/ hrozby		

Převzato z Impaktové studie Českého Švýcarska (2007)

Podle výše uvedené matice kombinující dvě hlavní kritéria hodnocení je možné identifikované příležitosti a hrozby rozdělit do 5 kategorií:

Kategorie A: Klíčové příležitosti/ rizika

Kategorie B: Potenciálně důležité příležitosti a hrozby

Kategorie C: Pravděpodobně promeškané významné příležitosti/ skrytá významná rizika

Kategorie D: Spíše nevýznamné, ale reálné příležitosti a hrozby

Kategorie E: Zanedbatelné příležitosti a hrozby

Vytvoření scénářů vývoje

Metoda scénářů je jednou ze standardních prognostických metod. Cílem metody je popsat možný budoucí vývoj v návaznosti na současný stav a vývojové trendy. Metoda scénářů je vhodná pro predikci v případech, kdy minulost nebo přítomnost nejsou vodítkem pro budoucnost, zejména pak tehdy, když je uvažovaný problém komplexní povahy. Z těchto důvodů byla metoda scénářů zvolena jako vhodný přechod mezi analytickou a návrhovou částí studie. Metoda scénářů není a nemůže být jednoznačnou předpovědí budoucnosti, ale způsobem uspořádání mnoha různých výroků o budoucnosti. Cílem není přesná predikce budoucího vývoje, ale ukázka toho, k jakým změnám mohou vést na sebe navazující hybné síly, změny a události. Popis těchto změn a událostí napomáhá zlepšit současné i budoucí rozhodování dotčených aktérů o otázkách, které mohou mít dlouhodobé důsledky (Impaktová studie Českého Švýcarska 2007). Alternativní scénáře a strategie jsou základem pro střednědobé a dlouhodobé rozhodování a jsou záležitostí aplikovaného výzkumu – mají těsné vztahy k praxi (Zpravodaj Odborné vzdělávání v zahraničí 2001).

Z těchto důvodů jsou scénáře vhodnou metodou pro účely studie dopadů zápisu Třeboňského rybníkářského dědictví do SSD UNESCO. Výhodou metody scénářů je skutečnost, že odhaluje různorodé procesy a změny, k nimž v důsledku zápisu Třeboňského rybníkářského dědictví může dojít, a tím poskytuje vstupní informace pro návrhy a doporučení v závěrečné části studie. Nevýhodou metody scénářů je vždy omezená pravděpodobnost jejich naplnění. Pravděpodobnost se přitom snižuje v čase – ke krátkodobým změnám popsaným ve scénáři dojde s vyšší pravděpodobností než ke změnám dlouhodobým.

Pro účely dopadové studie Třeboňského rybníkářského dědictví jsou rozpracovány dva scénáře, pravděpodobný a nejméně příznivý scénář.

Pravděpodobný scénář vychází z analýzy vývoje lokalit zapsaných v SSD UNESCO, a je tedy s ohledem na závěry analýzy nejvíce pravděpodobný. Protože podle pravděpodobného scénáře dojde na území Třeboňského rybníkářského dědictví v důsledku

potenciálního zápisu do SSD UNESCO k relativně malým změnám, které nebudou vyžadovat podstatné institucionální zásahy, je tento scénář rozpracován méně detailně.

Kromě pravděpodobného scénáře je také popsán tzv. nejméně příznivý scénář, který je charakterizován výraznými environmentálními i socioekonomickými dopady v důsledku zápisu Třeboňského rybníkářského dědictví do SSD UNESCO a vyžaduje tudíž výrazné institucionální zásahy.

Podle vzoru Impaktové studie Českého Švýcarska jsou scénáře na základě časového sledu prognózovaných změn a událostí rozpracovány ve třech úrovních (vrstvách). První dvě vrstvy jsou zpracovány pro oba scénáře ve stejné struktuře a podrobnosti. Třetí vrstva je zpracována pouze pro nejméně příznivý scénář, kde slouží jako podklad pro rozhodování místních aktérů a pro návrhy a doporučení pro opatření v oblasti řízení cestovního ruchu v lokalitě.

První vrstvu událostí vyvolává klíčová hybná síla, tedy zápis TRD do SSD UNESCO, spojený s bezprostředními důsledky v území. Těmito důsledky je dynamická odezva na straně nabídky (využití zápisu pro marketingové účely) i poptávky (pravděpodobně nevelký, ale okamžitý skokový nárůst návštěvnosti o ty návštěvníky, kteří zápis TRD do SSD UNESCO zaznamenají).

Druhou vrstvou událostí jsou dlouhodobé změny v objemu, ale zejména ve struktuře návštěvnosti, tedy změna struktury návštěvníků podle regionu původu, jejich distribuce v území a čase. apod. V této vrstvě se od sebe oba popisované scénáře výrazně odlišují.

Třetí vrstvu událostí, která je zpracována pouze pro nejméně příznivý scénář, představují zprostředkované dopady na destinaci v návaznosti na první i druhou vrstvu událostí. Třetí vrstva scénáře je členěna podle dopadů na tři základní dimenze destinace: životní prostředí, socio-kulturní prostředí a ekonomický rozvoj.

Závěrečné návrhy a doporučení

V poslední části dopadové studie shrnuji výsledky výzkumu a podávám doporučení vytvořená na základě nejméně příznivého scénáře vývoje.

3.2 Zdroje dat a informací

V předchozí kapitole jsem podrobně představila literaturu, se kterou jsem pracovala. Rozdělila jsem ji na tři hlavní skupiny, teoretickou, metodologickou a dokumenty vztahující se k výzkumu. Data a informace pro svůj výzkum jsem ale získávala nejen ze zmíněných tištěných publikací a magisterských a disertačních prací (viz kapitola č. 1.1), ale také v informačních a turistických centrech, na obecních a městských úřadech, na internetu, a především vlastním dotazníkovým šetřením a provedením rozhovorů s klíčovými aktéry v regionu.

V dotazníkovém šetření mi byly inspirací dotazníky, které ke své práci použila Pásková (2003). V případě Holašovic jsem vyplnila dotazník osobně při rozhovoru se starostou obce Jankova Mgr. Janem Jílkem, pod níž Holašovice spadají, který mi poskytl vyčerpávající informace především o nežádoucích dopadech zápisu a negativním vnímání dopadů rozvoje cestovního ruchu místními obyvateli. V práci využívám také výsledky dotazníkového šetření, které provedla A. Nováková (2006) u místních obyvatel ve třech vybraných lokalitách zapsaných na SSD UNESCO – v Litomyšli, Telči a Kroměříži.

Se sběrem informací o návštěvnosti památek mi ochotně pomohla informační a turistická centra jednotlivých destinací. Bohužel, ne všechna centra disponují úplnými řadami dat o návštěvnosti objektů, především z důvodu, že některá z nich byla zřízena až po zápisu památky na SSD UNESCO.

Informace o potenciálních dopadech zápisu ve sledované lokalitě nelze zjistit ze žádné publikace, proto jsem přistoupila k jejich zjištění pomocí rozhovorů s klíčovými aktéry ve sledovaném regionu, konkrétně s Ing. Jaromírem Vávrou, ředitelem Místní akční skupiny Třeboňsko, s Annou Kahounovou, současnou místostarostkou města Třeboně a Ing. arch. Alešem Valderem, vedoucím odboru územního plánování MÚ Třeboň, který má na starosti mimo jiné také Program regenerace MPR a zajištění správních činností na úseku památkové péče.

Posledním, a přitom rozsáhlým zdrojem dat je samozřejmě dnes již nezbytný internet (viz Ostatní zdroje informací), který mi posloužil hlavně pro nalezení různých kontaktů, ať už na osoby či instituce. Kontaktní adresy na informační centra jsem našla na stránkách obecních a městských úřadů. Nově je památkám ze SSD UNESCO věnován

server sdružení Českého dědictví UNESCO (uvedený do provozu v červnu 2007). Často jsem také navštívila stránky Centra Světového dědictví (<http://whc.unesco.org>), kde jsou jednak popsány podmínky nominace památek na Seznam světového dědictví, a jednak je zde zmiňovaný SSD UNESCO i tzv. Indikativní seznam, o kterém pojednávám v kapitole č.4.

4 PODMÍNKY NOMINACE NA SEZNAM SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ UNESCO A NOMINAČNÍ DOKUMENTACE

V této kapitole se budu nejprve zabývat obecnými závazky, které plynou z Úmluvy o světovém dědictví, dále podmínkami nominace, které stanovuje Centrum světového dědictví při organizaci UNESCO, na jehož internetových stránkách (<http://whc.unesco.org>) jsem čerpala informace pro kapitoly 4.1 a 4.2, a poté se zaměřím konkrétně na nominační proces Třeboňského rybníkářského dědictví.

4.1 Úmluva o světovém dědictví

Posláním organizace UNESCO je přispívat k vzájemnému porozumění a sblížení mezi národy na základě mezinárodního rozvíjení výchovné, vzdělávací, vědecké a ostatní kulturní činnosti. V roce 1972 přijaly členské země UNESCO Úmluvu o světovém dědictví, kterou se jednotlivé země zavazují k péči o přírodní a kulturní památky a která směřuje k identifikaci, ochraně, obnově a prezentaci nejvýznamnějších světových památek. Na základě Úmluvy byl konstituován Výbor pro světové dědictví (World Heritage Committee) a Fond světového dědictví (World Heritage Fund), které začaly pracovat v roce 1976.

Spolupráce České republiky s UNESCO v oblasti péče o kulturní dědictví je v kompetenci Ministerstva kultury. Největší podíl spolupráce je založen na naplňování Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. Jedná se o unikátní mezinárodní právně závazný dokument, který spojuje princip ochrany kulturního dědictví s ochranou přírody. Na základě Úmluvy se vytváří **Seznam světového dědictví** (World Heritage List), do něhož jsou zapisovány památky s mimořádnými univerzálními hodnotami. Pro tento seznam se v České republice často užívá název Seznam památek UNESCO, který však není přesný. O zápisu do prestižního Seznamu světového dědictví rozhoduje Výbor světového dědictví, složený ze zástupců smluvních stran Úmluvy. Ve svých rozhodnutích se Výbor opírá o odborná stanoviska poradních organizací. V oblasti

kulturního dědictví je tímto orgánem Mezinárodní rada pro památky a sídla ICOMOS (International Council of Monuments and Sites). ČSFR přistoupila k Úmluvě dne 15. 11. 1990 a závaznou se pro ni stala dnem 15. 2. 1991. Na základě sukcese je platná pro ČR. Text Úmluvy a oznámení o přístupu byly publikovány ve Sbírce zákonů č. 159/1991 Sb. Plné znění úmluvy obsahuje příloha č. 1.

Hlavním posláním Úmluvy je povinnost smluvního státu zabezpečit označení, ochranu, zachování a předávání kulturního a přírodního dědictví budoucím generacím. Stát to zajistí při maximálním využití svých vlastních zdrojů, případně s mezinárodní pomocí a spoluprací.

Základním principem výběru památek do Seznamu světového dědictví je jejich mimořádná hodnota, jedinečnost, autenticita a celistvost. Z toho vyplývá, že v Seznamu nemohou být všechny hodnotné památky. Seznam je reprezentativní a zapsané památky částečně symbolicky zastupují určitý stavební typ daného období v určitém širším regionu. Na druhé straně výběr podléhá i geopolitickým hlediskům, protože Výbor pro světové dědictví usiluje o vyvážené zastoupení jednotlivých členských států Úmluvy a světadílů jako celků.

Pro zápis na Seznam světového dědictví je nezbytné v nominační dokumentaci a v průběhu expertního posuzování prokázat, že nominovaná památka (lokalita) splňuje jednu či více z dále uvedených kritérií, splňuje požadavek maximální autenticity a je prokázána dostatečnost koncepčních materiálů, zajišťujících uchování památky do budoucnosti:

Centrum pro světové dědictví (<http://whc.unesco.org>) uvádí **kritéria pro kulturní památky**. Každá světová památka by měla:

- (1) představovat mistrovské dílo lidského tvůrčího génia;
- (2) vykazovat významnou vzájemnou výměnu lidských hodnot během určitého časového období nebo v určité kulturní oblasti světa, a to v oblasti rozvoje architektury nebo techniky, monumentálního umění, urbanismu nebo krajinářství;
- (3) být nositelem jedinečného nebo alespoň výjimečného svědectví o kulturních tradicích nebo civilizaci dosud existující nebo zaniklé;

(4) být vynikajícím příkladem určitého typu budovy nebo architektonického či technologického souboru nebo krajiny, jež ilustruje určité významné období historie lidstva;

(5) být vynikajícím příkladem tradičního lidského osídlení nebo využívání půdy, typického pro určitou kulturu či kultury, a to zvláště v případě, kdy by tyto prvky mohly být narušeny v důsledku vzniku nevratných změn;

(6) být přímo či hmatatelně spojena s událostmi nebo živými tradicemi, myšlenkami či vírou, uměleckými a literárními výtvary výjimečného celosvětového významu (Výbor zastává názor, že toto kritérium by mělo být důvodem pro začlenění do Seznamu pouze za výjimečných okolností a ve spojení s dalšími kulturními nebo přírodními kritérii).

Kritéria pro přírodní památky jsou následující:

(7) musí obsahovat vynikající přírodní fenomény nebo oblasti výjimečné přírodní krásy a estetické důležitosti;

(8) musí být mimořádným příkladem představujícím hlavní etapy historie Země, včetně záznamu života, významných pokračujících geologických procesů v rozvoji charakteru terénu nebo významných geomorfologických či fyzickogeografických jevů;

(9) musí být mimořádným příkladem představujícím důležité pokračující ekologické a biologické procesy v evoluci a rozvoji suchozemských, sladkovodních, pobřežních a mořských ekosystémů a komunit rostlin a živočichů;

(10) musí obsahovat nejdůležitější přírodní stanoviště pro uchovávání biologické diverzity, včetně těch, které obsahují ohrožené druhy mimořádné universální hodnoty z hlediska vědy nebo ochrany.

Podklady pro nominace památek České republiky na Seznam světového dědictví v oblasti kulturního dědictví zpracovává Národní památkový ústav z pověření Ministerstva

kultury. Územní pracoviště NPÚ připravují podklady pro monitorovací zprávy o těch českých památkách, které již na tomto prestižním Seznamu zapsány jsou.

V současné době obsahuje Seznam světového dědictví 830 památek ze 184 zemí, z toho 644 kulturních, 162 přírodních a 24 smíšených památek. Seznam světového dědictví je spolu se stručnými popisy k dispozici na internetových stránkách Centra pro světové dědictví (World Heritage Centre).

4.2 Podmínky nominace

Samotný proces zápisu památek na seznam UNESCO představuje formalizovanou proceduru, v rámci které lze rozlišit čtyři základní fáze:

- a. Zařazení památky na tzv. Indikativní seznam (Tentative list) signatářského státu Úmluvy
- b. Příprava nominačního dokumentace
- c. Přijetí a evaluace nominace
- d. Rozhodnutí Komise pro světové dědictví o zařazení/ nezařazení památky na SSD UNESCO

4.2.1 Indikativní seznam

V současné době je na Indikativní seznam zařazeno 11 českých památek, zatím se ale žádné z nich nepodařilo dostat na Seznam světového dědictví. Každý rok může být na SSD UNESCO připsána pouze jedna památka z každého státu a památky na něj mohou být zařazeny v následujících 5 až 10 letech po připsání na Indikativní seznam.

V tabulce 4.1 nabízím přehled českých památek zařazených na Indikativní seznam:

Tabulka 4.1: Přehled českých památek zařazených na Indikativní seznam

název památky	datum zařazení	kategorie	kritéria
Skalní města v Českém ráji	19.1.2001	přírodní	7, 8
Rozšíření památky světového dědictví „Historické centrum Prahy“ o důležité památky v jeho okolí (letohrádek Hvězda s oborou, Müllerova vila, Břevnovský klášter)	6.7.2001	kulturní	1, 2, 4
Třeboňské rybníkářské dědictví (rybník Rožmberk s Rožmberskou baštou, rybník Svět, Zlatá stoka, Nová řeka, Stará řeka – vše v rozsahu národní kulturní památky Rožmberská rybníční soustava; město Třeboň v rozsahu městské památkové rezervace)	19.1.2001	kulturní	1, 2, 3, 4, 5
Papírna ve Velkých Losinách	19.1.2001	kulturní	2, 4
Renesanční domy ve Slavonicích	19.1.2001	kulturní	1, 2, 4
Skalní sošky Betlém u Kuksu	6.7.2001	kulturní	1, 2, 4
Pevnost Terezín	6.7.2001	kulturní	1, 2, 4
Velkomoravské hradiště Mikulčice	6.7.2001	kulturní	3, 4
Industriální soubory v Ostravě (Důl Michal v Michálkovicích, Důl Anselm v Petřkovicích – Hornické muzeum, Vítkovické železárny a důl Hlubina, Větrná jáma Vrstice)	6.7.2001	kulturní	1, 4, 5
Hrad Karlštejn	6.7.2001	kulturní	1, 2, 4
Lázně Luhačovice	6.7.2001	kulturní	1, 2, 3, 4

Zdroj: World Heritage Centre 2007

O zařazení na Indikativní seznam se dále ucházejí:

- město Pardubice
- areál československých opevnění v Hlučíně - Darkovičkách u Opavy
- středověký důl Jeroným na Sokolovsku
- vrch Landek u Ostravy
- horský hotel s vysílačem Ještěd, který získal světovou Perretovu cenu
- Chebský hrad

4.2.2 Nominační dokumentace

Po zařazení památek na Indikativní seznam by měla následovat příprava jejich nominační dokumentace členskými státy, a tato dokumentace by měla být pokud možno co nejvíce vyčerpávající a obsahovat všechny nezbytné dokumenty a mapy. Poté je předána Centru světového dědictví pro posouzení a kontrolu, zda je kompletní. Následuje předání příslušným poradním orgánům ke zhodnocení (<http://whc.unesco.org>).

Hlavním nominačním dokumentem je již dříve zmiňovaný management plán a vyžadována je také dopadová studie. Památky, které již na Seznamu figurují, jsou povinny dodatečně vytvořit nominační dokumentaci v pokud možno co nejkratším termínu.

4.2.3 Přijetí a evaluace nominace

Nominovaná památka je nezávisle hodnocena dvěma poradními orgány stanovenými Úmluvou o světovém dědictví: Mezinárodní radou pro památky (International Council on Monuments and Sites - ICOMOS) a Světovou unií ochrany přírody (World Conservation Union - IUCN), které samostatně hodnotí kulturní a přírodní památky. Třetím poradním orgánem je Mezinárodní centrum pro studium ochrany a obnovy kulturních objektů (International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property - ICCROM), mezinárodní organizace, která poskytuje Výboru odborné rady ohledně uchovávání kulturních památek včetně zaškolovacích aktivit. (<http://whc.unesco.org>)

4.2.4 Rozhodnutí Komise pro světové dědictví

Závěrečné rozhodnutí o zápisu provádí Komise pro světové dědictví, která se schází jednou ročně. Rozhodnutí může také odložit a žádat po státu další informace o památce. (<http://whc.unesco.org>)

Díky tomuto rozhodnutí bylo do současnosti na Seznam světového dědictví připsáno 12 českých památek, jejichž seznam, kategorii a rok zápisu shrnuje tabulka č. 4.2.

Tab. 4.2.: Seznam českých památek zapsaných na listinu UNESCO

název památky	kategorie	rok zápisu
Historické jádro Prahy	kulturní	1992
Historické jádro Českého Krumlova	kulturní	1992
Historické jádro Telče	kulturní	1992
Kostel Sv. Jana Nepomuckého ve Žďáru nad Sázavou	kulturní	1994
Kutná Hora	kulturní	1995
Lednicko-valtický areál	kulturní	1996
Holašovice	kulturní	1998
Zámek a zahrady v Kroměříži	kulturní	1998
Zámecký areál v Litomyšli	kulturní	2000
Sloup Nejsvětější trojice v Olomouci	kulturní	2001
Vila Tugendhat v Brně	kulturní	2001
Židovské ghetto v Třebíči	kulturní	2003

Zdroj: Turistický server ČR <http://www.czecot.com>

4.3 Nominace Třeboňského rybníkářského dědictví

Z hlediska cílů studie je důležité si uvědomit, v jaké fázi přípravy se nachází nominace Třeboňského rybníkářského dědictví na Seznam světového dědictví UNESCO. Předtím, než se začnou zkoumat dopady zápisu památky na SSD UNESCO, je důležité vědět, jaké jsou vůbec šance sledované památky podmínky nominace splnit a jaké jsou případné překážky úspěšné nominace. O počátku a průběhu projednávání nominace TRD informuje Strategie rozvoje CR Třeboňska (2005):

Na základě iniciativy města Třeboně předložilo Ministerstvo kultury v roce 2003 návrh pařížskému sekretariátu UNESCO, aby byla do Seznamu světového dědictví zapsána část třeboňské rybníční soustavy spolu s historickým jádrem Třeboně, a to pod názvem Třeboňské rybníkářské dědictví. Návrh se konkrétně týkal kromě zmíněného městského jádra rybníků Rožmberk a Svět, dále Nové řeky, Staré řeky a Zlaté stoky. Projednávání nominace proběhlo standardním způsobem včetně návštěv expertů v území lokality. Posudek, který byl zpracován mezinárodní nezávislou odbornou organizací ICOMOS, plnící ve vztahu k výboru světového dědictví úlohu stálého odborného poradce v oblasti kulturního dědictví, vyzdvihuje vysokou míru autenticity navrženého souboru památek, jejich výjimečnost v porovnání s ostatními soudobými památkami ve světě a

nezpochybňuje nijak jejich vysokou hodnotu zdůvodňující jejich eventuální zápis do Seznamu světového dědictví. V tomto směru byl tedy posudek pro nominaci vysoce příznivý a ukázal, že vytipování třeboňské rybníční soustavy jako eventuálního kandidáta bylo správným krokem. Podle názoru posuzujícího odborného orgánu by však měly být Českou republikou k zápisu do Seznamu světového dědictví nominovány ještě další rybníky náležející k síti rybníkářských děl z 15. a 16. století. Odborný posudek konstatuje, že v současnosti navržený soubor rybníkářských památek je sice významným, ale přeci jen segmentem světově výjimečné třeboňské rybníční soustavy. Na základě uvedeného posudku výbor odložil hodnocení této nominace, aby tak dal České republice ještě jednu příležitost a šanci znovu uvážit rozsah nominace Třeboňské rybníkářské dědictví.

Proto byla posléze vytvořena tzv. buffer zóna zahrnující významnou část třeboňské rybníční soustavy (viz příloha č. 3) a také tím byl vytvořen další prostor pro zainteresované odborné orgány památkové péče a orgány veřejné správy, jakož i pro vlastníky pozemků a rybníků pro další jednání o rozšíření nominace.

Rozšíření nominace tak, aby zahrnovala další třeboňské rybníky, znamená dopad na produkční funkci rybníků a zvýšení nákladů na jejich údržbu (zachování původních postupů při opravách, rekonstrukcích apod.). K souhlasu vlastníků s rozšířením nominace bylo tudíž vyžadováno zpracování studie, která tyto negativní finanční efekty kvantifikuje a určí možné způsoby jejich kompenzace. (Strategie rozvoje CR Třeboňska 2005)

Nominační dokumentace by měla obsahovat dva základní dokumenty: management plán a impaktovou studii. Zatímco management plán byl vytvořen už v roce 2004 Národním památkovým ústavem, impaktová studie zatím nevznikla. Existuje však jiný dokument zabývající se potenciálními dopady zápisu lokality na Seznam světového dědictví, a tím je již dříve zmíněná a citovaná Strategie rozvoje cestovního ruchu Třeboňska, ze které vycházím při identifikaci klíčových dopadů a potenciálních příležitostí a hrozeb.

4.3.1 Vymezení území pro eventuální nominaci

Toto vymezení by v zásadě mělo předcházet impaktové studii, aby bylo zaručeno, že impaktová studie bude zpracována pro optimálně vymezené území, které bude mít největší naději úspěšné nominace. Bohužel právě vymezení území, jak je popsáno v Management planu vytvořeném Národním památkovým ústavem, se ukazuje jako sporný bod v nominačním procesu.

Nominovaná lokalita je souborem památek vzniklých v souvislosti se stavbou rybníků v okolí města Třeboně a její součástí je i samo historické jádro města Třeboně. Celé rozsáhlé území v okolí Třeboně je spojeno s dlouhodobou tradicí stavby rybníků a s jejich funkcí souvisejících vodních děl. Pro nominaci na Seznam světového dědictví jsou z rybníkářského dědictví vybrány jeho nejvýznamnější a stavebně nejobdivuhodnější části, které mají reprezentovat tuto součást historie stavitelského a technického umu lidstva. (Management plan TRD 2004)

Podrobné informace o památkách, které jsou předmětem nominace, podává nominační dokumentace. Zde uvádím pouze podstatné rysy památek, které se zasloužily o jejich nominaci (Management plan TRD 2004):

Zlatá stoka

Zlatá stoka je umělé lineární vodní dílo dlouhé 45,2 km, vybudované v letech 1505–1518 významným rybníkářem Štěpánem Netolickým. Základem se stal jižní úsek, postavený již před rokem 1376. Její hlavní funkcí je přivádění čerstvé vody celkem do 64 rybníků a opětovný odvod malé části objemu jejich vody, proto je v krajině vedena v blízkosti těchto rybníků v nepravidelných křivkách, daných potřebou udržet rovnoměrný spád vody. V úseku, kde Zlatá stoka lemuje historické jádro Třeboně, bylo koryto obloženo v 1. polovině 20. století opracovanými kameny a je zde zajímavým liniovým prvkem určujícím i směr promenád podél historického jádra města.

Předmětem nominace je koryto s břehy vybudované v terénu nebo v nasypáném valu, včetně tělesa tohoto valu.

Nová řeka

Nová řeka je rovněž umělé lineární vodní dílo, dlouhé 14,5 km, postavené v letech 1594—1595 Jakubem Krčínem z Jelčan. Hlavní funkcí Nové řeky a důvodem pro její stavbu je odvádět část objemu vody řeky Lužnice tak, aby v době sezónních a přívalových srážek nebyla ohrožena hráz rybníka Rožmberka a okolní území. Proto je její tok zaústěn do řeky Nežárky, která odvodňuje území severovýchodně od spádového území řeky Lužnice. Nová řeka je tvořena korytem vyhloubeným v terénu. V horní (tj. jižní) části toku v délce 8,5 km je koryto lemováno průběžnou hrází, vysokou 3 metry, s korunou širokou 3 metry, vybudovanou z hlíny a písku. Hráz je zpevněna kořeny mohutných staletých dubů, pro tento účel záměrně vysazených. Funkcí hráze je zejména zabránit rozlivu vody z Nové řeky do území západně od hráze, které odvodňuje Stará řeka. Dolní (tj. severní) část toku Nové řeky je více zahloubena ve zvlněné krajině, část koryta je hloubena i v nepropustném skalním podloží. V této části není Nová řeka lemována průběžnou hrází, pouze nižšími krátkými hrázemi v obloucích meandrů.

Předmětem této části nominace je koryto s břehy a hráze.

Stará řeka

Stará řeka o délce 10 km je částí původního toku řeky Lužnice v úseku mezi odpojením toku Nové řeky od původního koryta Lužnice a rybníkem Rožmberk a je součástí systému umožňujícího mechanicky rozdělovat objem vody řeky Lužnice mezi tok Nové řeky a rybník Rožmberk. Je tvořena svým přirozeným vodním tokem s písčítým dnem a meandruje v krajině. S ohledem na svou vodohospodářskou, tj. technickou funkci v popsaném systému je Stará řeka chráněna jako součást technického díla, i když sama umělým technickým dílem není.

Předmětem této části nominace je říční koryto s břehy.

Rybník Rožmberk

Rybník Rožmberk je umělá vodní nádrž určená pro chov ryb, vybudovaná v letech 1584 – 1590 Jakubem Krčínem z Jelčan.

Základní stavební částí rybníka je jeho mohutná hráz, v nejvyšší části 11 metrů vysoká. Celková délka v půdoryse téměř rovné hráze je 2355 metrů; její stavba si vyžádala navržení 750 000 m³ zeminy a kamenů. Tvar vodní plochy rybníka je nepravidelný, což odpovídá přirozenému kolísání vody. Obvod vodní plochy měří 12,5 km při základní výšce hladiny a vodní plocha rybníka je 490 hektarů.

Předmětem této části nominace je celé katastrální území rybníka, které měří 658,5 ha a obsahuje základní vodní plochu rybníka, hráz včetně jejích technických prvků a rozlivné plochy při vyšších stavech vody.

Rybník Svět

Rybník Svět je umělá vodní nádrž určená pro chov ryb, vybudovaná bezprostředně na jižním okraji historického jádra města Třeboně v letech 1571–73 Jakubem Krčínem z Jelčan. Základní stavební konstrukcí rybníka je mohutná hráz, lemující severní a východní část obvodu rybníka. Hráz je v nejvyšší části 11,4 m vysoká a v patě dosahuje až 60 metrů. Celková délka hráze je 1525 metrů. V letech 2002–2004 byl postaven nový bezpečnostní přeliv, jako součást protipovodňových opatření. Tvar vodní plochy rybníka je nepravidelný, což odpovídá přirozenému kolísání vody. Obvod vodní plochy měří 8,1 km při základní výšce hladiny a vodní plocha rybníka je 201 hektarů. Výpustní stoka rybníka probíhá po jeho západním obvodu a je zahrnuta do MPR Třeboň.

Předmětem této části nominace je celé katastrální území rybníka, které měří 215 ha a obsahuje základní vodní plochu rybníka, hráz včetně jejích technických prvků a rozlivné plochy při vyšších stavech vody.

Historické jádro Třeboně

Historické jádro města Třeboně je v České republice pokládáno za symbol rybníkářství, za město, jehož prosperita byla založena na úspěchu tohoto druhu šlechtického podnikání. Město Třeboň leží v samém srdci nominovaných rybníkářských památek, takže jeho spojení s tímto druhem hospodaření je nejen teoretické, ale i geografické. Podél východní části středověkých hradeb města probíhá Zlatá stoka jako součást jejich opevňovacího systému. Historické jádro Třeboně s dochovanou půdorysnou strukturou obsahuje všechny charakteristické městské stavby – areál zámku, bývalý klášter, početné měšťanské domy a radnici, pivovar, městské hradby včetně pěti bran; kašny a mnohá kvalitní sochařská díla. Nejvýznamnější kulturní památky svým zjevem dodnes odrážejí vrcholné období zlatého období českého rybníkářství v 16. století.

Předmětem této části nominace je historické jádro města. Jeho hranice se kryjí s hranicemi městské památkové rezervace, která je pod právní ochranou, a kromě jednotlivých staveb jsou chráněny všechny urbanistické aspekty území.

Všechny památky, které jsou předmětem nominace, jsou znázorněny v mapě (viz příloha č. 3).

5 IMPAKTOVÁ STUDIE PRO EVENTUÁLNÍ NOMINACI TŘEBOŇSKÉHO RYBNÍKÁŘSKÉHO DĚDICTVÍ NA SEZNAM SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ

Strukturu dopadové studie jsem částečně převzala z Impaktové studie Českého Švýcarska (2007), jak již bylo zmíněno v kapitole č. 3.

5.1 Analýza rozvoje CR ve srovnatelných destinacích zapsaných na SSD UNESCO

Pro složitost, rozsáhlost a časovou náročnost této části studie byla taktéž část informací v této kapitole převzata z Impaktové studie Českého Švýcarska (především informace o zkušenostech a dopadech zaznamenaných u zahraničních památek) a zbylá část informací byla získána dotazníkovým šetřením. Cílem kapitoly, která shromažďuje, analyzuje a diskutuje stav a vývoj cestovního ruchu v lokalitách Seznamu světového dědictví UNESCO, je identifikovat a popsat specifika lokalit UNESCO v oblasti cestovního ruchu tak, aby na jejich základě bylo možné předpovídat vývoj cestovního ruchu ve sledované lokalitě po jejím případném zápisu do Seznamu světového dědictví UNESCO, a to především vývoj návštěvnosti regionu.

Návštěvnost se v lokalitách Seznamu světového dědictví UNESCO obvykle systematictěji sleduje až od doby jejich zápisu, přičemž se používají různé metody a výsledné informace mají tudíž i jinou strukturu a vypovídací hodnotu. V České republice dosud existuje pouze jediná ucelená studie komplexně hodnotící širší dopady zápisu lokalit do Seznamu světového dědictví UNESCO a také v zahraničí je těchto studií minimum.

Zde podávám závěry analýzy rozvoje CR v zahraničních destinacích zapsaných na SSD UNESCO, které jsou uvedeny v Impaktové studii Českého Švýcarska (2007):

Zapsání památky do SSD UNESCO je považováno za značku kvality, tedy kompetitivní výhodu, lákající zvýšené množství návštěvníků. Rozvoj návštěvnosti je však

ovlivněn řadou dalších faktorů (turistický marketing, historie území, stupeň rozvoje místní infrastruktury, poloha území), které jsou zpravidla významnější než samotný statut lokality UNESCO. Statut UNESCO může být využit jako nástroj pro zvýšení konkurenceschopnosti dané lokality na mezinárodním trhu cestovního ruchu. Jak ukazují zkušenosti z Velké Británie, využívání nově nabyté značky UNESCO v turistickém marketingu se výrazně liší mezi jednotlivými lokalitami, a tím pádem se liší také následné dopady zápisu území do SSD UNESCO na region (ERS 2006).

Zdá se, že existuje vztah mezi počtem lokalit SSD UNESCO a počtem turistů přijíždějících do daného státu (Van de Bart 2005). Řada autorů poznamenává, že statut UNESCO zvyšuje popularitu památky a ovlivňuje růst návštěvnosti (UNESCO 1995, Drost 1996, Leask et Fyall 2001, Watson 1992, Great Barrier Reef Authority 1994, Thorsell et Sigaty 2001), byť přesná data o změnách počtu návštěvníků nejsou k dispozici. Mezi hlavní faktory, jež ovlivňují eventuální nárůst návštěvnosti v lokalitách SSD UNESCO, jsou uváděny zejména poloha lokality v rámci hlavních turistických tras, případné zintenzivnění reklamních kampaní na podporu návštěvnosti po zařazení lokality do Seznamu a zvýšená pozornost médií (Shackley 1998, Van de Bart 2005).

K výraznějšímu nárůstu návštěvnosti dochází v lokalitách, které jsou vyhlášeny v kategorii „kulturní“. Lokality SSD UNESCO, vyhlášené v kategorii „přírodní“, po svém zápisu většinou nezaznamenaly změny v počtu návštěvníků, případně jen minimální nárůst početnosti. Nejméně se návštěvnost zvyšuje v lokalitách, které jsou v době zápisu do Seznamu dostatečně známy (např. pyramidy v Egyptě, Velká čínská zeď apod.).

Většina návštěvníků v lokalitách SSD UNESCO je domácích, nicméně samotná značka UNESCO výrazněji láká k návštěvě zahraniční návštěvníky. Zahraniční návštěvníci častěji navštěvují památky kulturní než přírodní. (Butler 1998). Většina návštěvníků se v lokalitách SSD UNESCO zdrží pouze omezenou dobu, což se odráží ve zvýšené sezónnosti (v době letních měsíců). Statut UNESCO může sloužit jako marketingová značka lákající specifické typy návštěvníků, kteří vyžadují kvalitativně hodnotná území, speciální druhy zážitků (ekoturismus, outdoorové aktivity atd.) a vyšší standard kvality nabízených služeb.

V některých lokalitách SSD UNESCO jsou uváděny negativní dopady rostoucí návštěvnosti na životní prostředí. Není však prokázána úzká souvislost mezi příslušností lokalit k Seznamu a zvýšením negativních dopadů na prostředí. V drtivé většině lokalit SSD UNESCO nemusela být po zápisu na Seznam přijata konkrétní opatření managementu návštěvnosti včetně její regulace. Naopak mezinárodní prestiž značky SSD UNESCO zabránila v řadě lokalit výstavbě rozsáhlých (především infrastrukturních) projektů komerčního využívání území, které by jinak výrazně změnilo jeho charakter.

Zpravidla v krátké době po zápisu lokality do SSD UNESCO dochází ke zvýšení ekonomických zisků v regionu. Nelze však jednoznačně rozlišit, nakolik se na zvýšení podpory v oblasti programů péče o území podílí přímá finanční alokace na ochranu přírody a krajiny.

Zápis lokalit do SSD UNESCO většinou přináší zlepšenou komunikaci a spolupráci mezi místními klíčovými aktéry a lepší zapojení veřejnosti do rozhodování. Analogicky lze vysledovat i pozitivní přístup regionálních orgánů veřejné správy (např. v oblasti financování). Za určitých okolností však může mít zápis do SSD UNESCO i negativní dopad na místní komunity (aranžování místního dědictví).

Dotazníkové šetření jsem prováděla u českých památek zapsaných na Seznamu světového dědictví UNESCO. Z 12 dotazníků směřovaných na starosty obcí, v nichž se památky nacházejí, či na správce jednotlivých objektů, se mi vrátilo 9 vyplněných dotazníků, z Prahy, Českého Krumlova a Žďáru nad Sázavou se mi nedostalo odpovědi, návratnost je tedy 75 %. Celkově 20 otázek bylo zaměřeno na zkušenosti se značkou UNESCO a na vnímání pozitivních a negativních dopadů zápisu. Plně znející dotazník je součástí příloh diplomové práce (viz příloha č. 2).

Zde podávám shrnutí výsledků dotazníku:

Ve většině obcí, kde se nachází památka, existuje kromě obce samotné, zastoupené obecním/ městským úřadem nebo magistrátem, nějaká veřejná instituce koordinující rozvoj

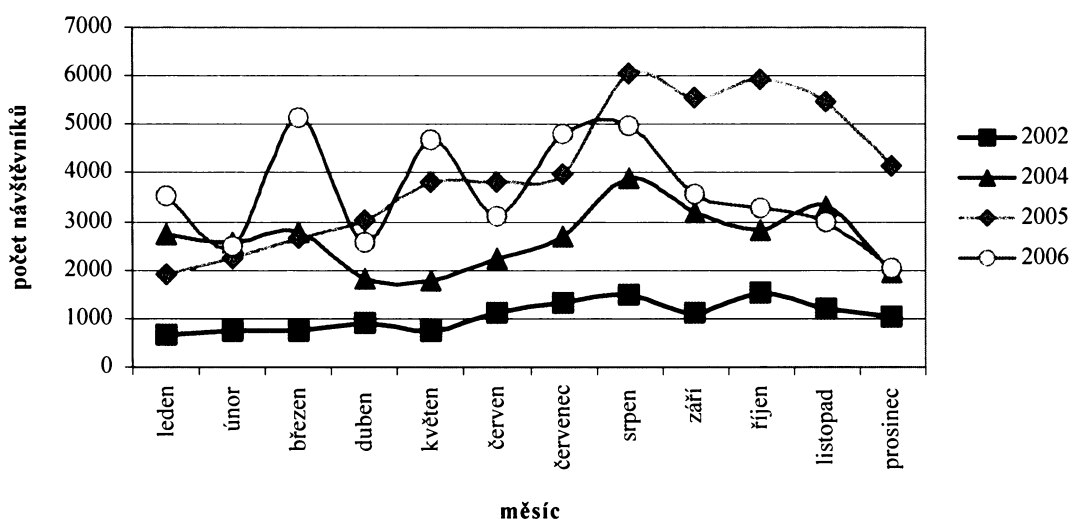
cestovního ruchu v lokalitě. Jedná se o různá sdružení na úrovni obce, mikroregionu, kraje i státu zaměřená na určitou formu cestovního ruchu (např. Průvodcovská služba Kutná Hora s.r.o., Sdružení pro rozvoj cestovního ruchu Kroměřížska, Mikroregion Telčsko, Sdružení pro rozvoj cestovního ruchu Střední Moravy, Svaz venkovské turistiky atd.).

Z dotázaných obcí dosud žádná nevyužívá v rámci zpracovávání územního plánu metodiku výpočtu únosné kapacity území.

Téměř polovina sledovaných památek má úzce vymezenou sezónu na období červen – září (Třebíč, Olomouc, Litomyšl, Kroměříž), zbylých 5 památek má sezónu v teplejší polovině roku, tedy zhruba od dubna do října. Pouze v Litomyšli a Telči je vyvíjena snaha o potlačení sezónnosti, v ostatních není sezónnost viděna jako problém. V Telči se snaží potlačit sezónnost plánováním termínů společenských akcí a rovnoměrně je rozložit do celého roku, v Litomyšli přispívá k potlačení sezónnosti zaměření se na kongresový cestovní ruch.

Poměrně vyrovnané rozložení návštěvnosti během roku vykazuje Informační a turistické centrum v Třebíči (viz graf č. 5.1.).

Graf 5.1: Rozložení návštěvnosti Informačního a turistického centra v Třebíči

Zdroj dat: Informační a turistické centrum Třebíč

Všechny památky mají, případně vytvářejí koncepční materiál pro rozvoj cestovního ruchu (tzv. management plán). Většinou tento materiál sleduje aktuální ekonomické cíle, tedy příjmy, zaměstnanost a investice (5 odpovědí), pouze v Litomyšli je materiál zaměřen především na dlouhodobou udržitelnost a kvalitu života obyvatel a jejich prostředí, ve 2 případech materiál sleduje obojí (LVA, Olomouc).

Většina památek je členem nějakého dalšího sdružení cestovního ruchu kromě Českého dědictví UNESCO, jehož členem jsou všechny památky (např. Česká inspirace, Svaz historických sídel Čech, Moravy a Slezska, Sdružení cestovního ruchu Střední Moravy, Národní síť zdravých měst atd.). Propagace památek je koordinována celostátně v rámci činnosti Národního památkového ústavu, ale většina památek koordinuje navíc vlastní propagaci s propagací jiných památek a spolupracuje při plánování a řízení cestovního ruchu s jinými obcemi. Všechny památky využívají více či méně podporu z různých dotačních programů a grantů, nejčastěji je to z Evropských fondů (především SROP), z krajských a přeshraničních dotačních programů.

Obecně je vnímáno, že rozvoj cestovního ruchu v lokalitách památek posiluje místní identitu, tedy sounáležitost místních obyvatel s památkou, hrdost na její kulturní, historická či přírodní specifika. Postoj místních obyvatel k rozvoji cestovního ruchu vlivem zápisu památek na Seznam UNESCO je převážně kladný, pouze v případě Holašovic dochází ke zvýšené iritaci místních obyvatel (viz kapitola 5.1.1). Míra zapojení místních obyvatel do plánování a realizace rozvoje cestovního ruchu je ve většině lokalit nízká, obecně se spíše neúčastní aktivně rozhodovacích procesů při plánování, jejich iniciativa se ovšem projevuje rozvíjením podnikatelských aktivit v cestovním ruchu. Dva respondenti odpověděli, že místní obyvatelé se zapojují podstatně do plánování a realizace rozvoje cestovního ruchu (Litomyšl, LVA).

U některých památek jsou pozorovány škody, které způsobují návštěvníci. Jedná se o menší prohřešky v podobě pohazování odpadků, ale i o některé mírnější projevy vandalismu. Jeden respondent si uvědomuje latentní ohrožení památky masovým rozvojem cestovního ruchu (LVA).

V destinacích památek UNESCO se také začíná prosazovat certifikace služeb, důraz je tedy kladen především na kvalitu. Ve většině destinací (5) ale zatím bohužel není

obcemi podporováno vytváření vzdělávacích a rekvalifikačních programů a kurzů pro zvýšení kvality služeb cestovního ruchu v lokalitě, jedna obec plánuje zavést vzdělávací kurzy v budoucnu. Jak certifikaci služeb, tak vzdělávací a rekvalifikační kurzy, najdeme pouze v Telči a Olomouci.

Dopady zápisu vnímané hlavními aktéry v destinacích shrnuje tabulka č. 5.1. Obecně byly zaškrťovány více pozitivní dopady než negativní (53 vs. 32), z čehož ovšem nelze jednoznačně usoudit, že z rozvoje cestovního ruchu vyplývají převážně pozitiva, protože jednotlivé dopady mají svou váhu, objektivně těžko měřitelnou. Všichni respondenti se shodli na přínosu v podobě světové proslulosti památky, čemuž vděčí především značce UNESCO.

Celkem 7 respondentů odpovědělo, že se jejich obec snaží potlačovat negativní dopady (pouze v Kutné Hoře a Olomouci to zatím nepovažují za nutné). Nejčastějším způsobem je hledání dalších možností pro parkování, vyčleňování prostředků z obecních rozpočtů na opravy chátrajících objektů a na úklid, podpora městské policie při potlačování vandalismu, prodlužování hlavní turistické sezóny rozložením společenských akcí do celého roku atd.

Respondenti přisuzují zápisu památky na Seznam UNESCO vliv na vzrůst návštěvnosti, hlavně v případě zahraničních turistů, a celkově hodnotí většina respondentů jeho přínos výrazně kladně, 2 respondenti spíše kladně a 1 respondent neutrálně až spíše záporně (Holašovice – viz kapitola 5.1.1.). Tímto je potvrzen předpoklad, že návštěvnost lokality se díky zápisu na SSD UNESCO výrazně zvýší, a tím vzroste potřeba sledovat dopady rozvoje cestovního ruchu na jednotlivé složky geografického prostředí.

Tabulka 5.1: Vnímání dopadů rozvoje CR v lokalitách UNESCO hlavními aktéry

Dimenze	Negativní dopady (počet odpovědí)		Pozitivní dopady (počet odpovědí)	
ekonomická	zhoršení parkovacích možností v sezóně	7/2	světová proslulost památky	9/5
	tlak na infrastrukturu	3/1	vzhled a úprava destinace	7/3
	turistická inflace	3/1	početní/ kapacitní nárůst rekreačních zařízení	5/3
	problémy se zásobováním	3/1	zlepšení infrastruktury v obci	4/1
	konstrukce billboardů	2/1	ekonomický rozvoj lokality, přínos pro podnikatele	4/1
	komercializace památek	2	větší objem financí na údržbu a rekonstrukci památek	3/2
	znehodnocování dědictví cest. ruchem	0	zvýšení životní úrovně obyvatel	3
	vytlačování základních funkcí sídla	0	snížení nezaměstnanosti	2
	postupné ničení historických objektů	0	nárůst obecních příjmů	0
	potenciální pokles ekonomické diverzity	0	zlepšení v zásobování	0
socio-kulturní	tlak na místní obyvatele	3/1	zvýšená iniciativa místních obyvatel	5/2
	umělá inscenace historických tradic	2/1	zlepšení vztahu občanů k jejich obci a okolí	4/1
	narušení životního stylu místních obyvatel	2	oživení spol. života a tradic	3/3
	zvýšená kriminalita a vandalismus	1	zlepšení jazykových a kulturních znalostí obyvatel	2/1
	pokles významu estetických hodnot pro místní komunitu	0	nárůst možností vzdělávání	1
	zdravotní rizika	0	zvýšení tolerance	1
environmentální	zvýšená hluchost	2/2	zlepšení údržby a ochrany životního prostředí	0
	odpady, znečištění prostředí	2/1		
	negativní dopad na biodiverzitu	0		

Zdroj informací: Vlastní dotazníkové šetření

2. číslice značí počet odpovědí přisuzujících vliv zápisu na SSD UNESCO

Z provedeného výzkumu vyvstává otázka, které z těchto dopadů lze připsat zápisu památky na Seznam světového dědictví. 4 respondenti na otázku neodpověděli a připojili poznámku, že na otázku nelze jednoznačně odpovědět.

Obecně je možné konstatovat, že památky se potýkají spíše s dopady v socio-ekonomické dimenzi geografického prostředí než ve fyzické.

Postoje místních obyvatel zkoumala ve své bakalářské práci s názvem „Památky UNESCO v Česku: Pozitivní a negativní dopady cestovního ruchu“ A. Nováková (2006). Autorka prováděla terénní šetření ve třech lokalitách: v Litomyšli, Telči a Kroměříži, a celkem nasbírala 110 dotazníků. Výběr respondentů byl náhodný, tudíž vzorek není příliš reprezentativní, přesto výsledky o něčem vypovídají, a proto je zde uvádím. Část výsledků shrnuje tabulka č. 5.2.

Tab. 5.2: Hodnocení změn vyvolaných cestovním ruchem místními obyvateli

charakter změn	změna vyvolaná cestovním ruchem	průměrná známka		
		Litomyšl	Telč	Kroměříž
pozitivní změny	rozšíření nabídky služeb	2,3	3,1	2,4
	větší počet kulturních akcí	1,9	2,3	1,8
	více sportovních příležitostí	1,6	2,7	2,6
	zvýšení hrdosti na město	1,7	2,3	3,0
	zvýšení povědomí o cizích zemích	2,2	2,1	2,6
	zvýšení zájmu o cestování	2,3	2,4	2,5
negativní změny	zlepšení infrastruktury	2,8	3,4	2,6
	zvýšení cen spotřebního zboží	1,9	1,9	2,7
	zhoršení parkovacích podmínek	1,7	2,5	2,0
	zvýšení kriminality	4,2	3,8	4,0
	zvýšení hlučnosti	2,8	2,9	3,0
	ničení historických objektů	4,4	4,1	3,5

Zdroj: Nováková 2006, upraveno

** poznámka: stupnice hodnocení je od 1 do 5 (1 = ano, zcela, 5 = ne, vůbec)*

Z tabulky 5.2. je patrné, že postoje místních obyvatel se v jednotlivých lokalitách mnohdy liší. Významné jsou např. rozdíly ve zvýšení hrdosti na město, zatímco v Litomyšli vnímají rezidenti zvýšení hrdosti na město poměrně výrazně, v Kroměříži se pocit sounáležitosti vlivem zápisu nijak nezměnil. Poměrně negativně jsou vnímány

především zhoršení parkovacích podmínek a zvýšení cen spotřebního zboží, tzv. turistická inflace. Naopak pozitivně je vnímáno hlavně rozšíření počtu kulturních akcí a sportovních příležitostí.

Ani v jednom ze tří sledovaných měst se nevyskytl negativní názor na přínos turistů a návštěvníků pro město. Ve 100 % případů hodnotili obyvatelé přínos kladně nebo spíše kladně. Nadpoloviční většina dotázaných v Litomyšli a Kroměříži se přiklání k názoru, že zápis na Seznam UNESCO přispělo ke zvýšení atraktivity města, v Telči je to 100 % všech dotázaných obyvatel.

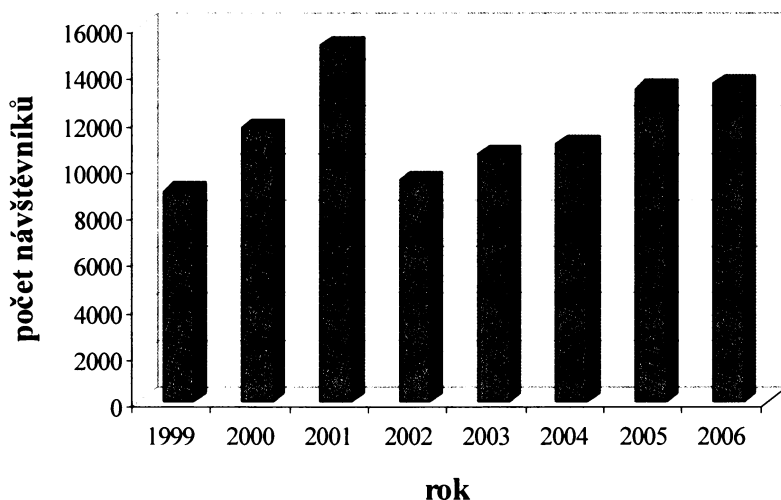
5.1.1 Specifický případ Holašovic

Vesnice Holašovice ležící na severním okraji Blanenského lesa v Jižních Čechách je jedním z nejlépe zachovaných a nejpůsobivějších dokladů jedinečné jihočeské architektury druhé poloviny 19. století, tzv. selského baroka. V roce 1960 byly některé holašovické budovy zapsány do státního seznamu kulturních památek, tudíž se na ně vztahují zákony o památkové péči. V roce 1995 byly Holašovice prohlášeny památkovou rezervací. Přijetí Holašovic do SSD UNESCO se uskutečnilo v roce 1998. (www.holasovice.cz)

Holašovickým se věnuji zvláště a podrobně z důvodu, že místní představitelé jsou v kontaktu s hlavními aktéry z Třebońska, kteří jsou obeznámeni se zkušenostmi s dopady zápisu této malé vesnice na Seznam UNESCO.

Přes nesporný význam se vesnice potýká s běžnými problémy, jako je absence kanalizace, což je sice vzhledem k velikosti obce zřejmé, ale tato skutečnost brání žádoucímu rozvoji cestovního ruchu (kvůli chybějící kanalizaci není možné v obci postavit např. pension a tím zajistit ubytovací kapacity, které by udržely návštěvníka v destinaci po delší dobu). Dalším problémem je nepoměr počtu stálých obyvatel a počtu návštěvníků v sezóně (duben – říjen). Zatímco počet stálých obyvatel se pohybuje řádově ve stovkách (335 v roce 2006), počet návštěvníků se za celý rok vyšplhá k 60 tisícům (www.holasovice.cz). Zhruba každý čtvrtý návštěvník se podívá do místního informačního centra (viz graf č. 5.2).

Graf 5.2: Návštěvnost infocentra v Holašovicích po zápisu na SSD UNESCO

Zdroj dat: Infocentrum Holašovice

Po zápisu památky do Seznamu UNESCO vzrostla návštěvnost až o 500 %. Celkově jsou ale po devíti letech dopady zařazení Holašovic na Seznam památek UNESCO místními obyvateli i starostou obce vnímány spíše negativně. Hlavním důvodem je chybějící podpora ze strany státu. Obec vzhledem ke své velikosti hospodaří s velmi malými prostředky a není samostatně schopna rozvíjet cestovní ruch v potřebné míře a zajistit nutnou infrastrukturu důležitou pro zajištění základních služeb cestovního ruchu.

Přehled pozitivních a negativních dopadů zápisu Holašovic na Seznam světového dědictví podává tabulka č. 5.3. Nelze jednoznačně říci, zda převládají pozitivní či negativní dopady, ale významným problémem se stává postoj místních obyvatel i samosprávy obce k zvýšenému přílivu návštěvníků, zatímco příliv finanční podpory ze strany státu je velmi omezený. Podle mého názoru hraje v tomto případě velkou roli malý počet obyvatel obce, a tím pádem omezený rozpočet obce, který přes nesporný význam Holašovic není schopen zajistit ani potřebnou základní infrastrukturu. Stát by měl prostřednictvím svých orgánů zajistit pro takto významné památky větší množství finančních prostředků na zlepšení infrastruktury a údržbu i obnovu památek. Domnívám se, že Třeboňsko by se nemělo potýkat s podobnými problémy.

Tab. 5.3: Přehled dopadů a okolností zápisu Holašovic na SSD UNESCO

dimenze	pozitivní dopady zápisu do Seznamu památek UNESCO	negativní dopady a okolnosti zápisu do Seznamu památek UNESCO
ekonomická	vzrůst významu destinace v rámci mikroregionu, kraje a ČR	zvýšené nároky na samosprávu obce (ze zápisu plynou povinnosti, ale UNESCO finančně nepřispívá do rozpočtu obce)
	zvýšení turistického zájmu z tuzemska i zahraničí	omezené možnosti podnikání v jiných oblastech než v ČR
	marketingově zajímavé místo v rámci kraje i republiky (prezentace výrobků a služeb)	stát nepřispívá na zlepšení infrastruktury v obci (chybí kanalizace, veřejná WC, nevyřešené parkování, vybavení infocentra, bezbariérový přístup atd.)
	zvýšené možnosti získání grantových prostředků, spolupráce s krajem	není hotový územní plán, obtížné prosazování změn v ÚP a záměrů v řešení rozvoje obce (chalupy a pozemky v soukromém vlastnictví)
	zvýšená poptávka po nabídce dalších poznávacích aktivit v regionu	návštěvníci se v obci zřídka zdrží více než 1 hodinu (chybějící infrastruktura)
	zvýšená poptávka po produktech cestovního ruchu	velmi nízký finanční přínos pro obyvatele obce a prakticky žádný pro obec samotnou
socio-ekonomická	prestižní lokalita k trvalému bydlení, chlupaření trávení volného času	výrazná sezónnost (i když z pohledu místních obyvatel je vnímána spíše kladně vzhledem k iritaci a pocitem omezování návštěvníky)
	zvýšení zájmu o podnikání v gastronomii a ubytování	negativní vnímání značky UNESCO místními obyvateli i samosprávou, zvýšená iritace místních obyvatel vlivem rozvoje ČR
	možnost zvýšení zaměstnanosti a rozvoje pracovních příležitostí ve službách ČR	značný nepoměr mezi počtem stálých obyvatel a návštěvníků (kolem 60 000 návštěvníků ročně, 335 obyvatel)
environmentální	nezaznamenány žádné dopady na environmentální prostředí	

Zdroj informací: Vlastní šetření, na základě rozhovoru se starostou obce

V závěru této analýzy je nutné vyvrátit předpoklad, že zápis památek na SSD UNESCO je hlavními aktéry v destinacích vnímán jednoznačně kladně a pozitivní dopady převažují nad negativními. Příklad jihočeských Holašovic je toho dokladem.

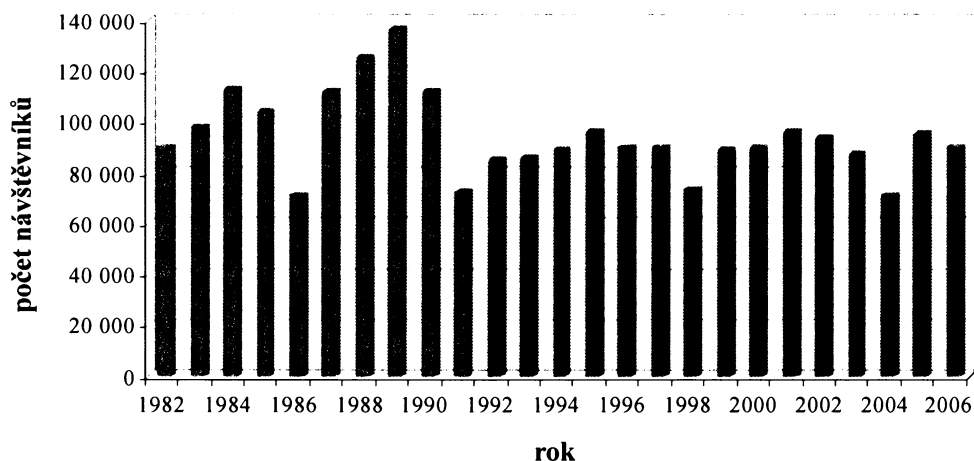
5.2 Predikce vývoje návštěvnosti a profilu návštěvníka

Po zařazení památky na Seznam světového dědictví nelze nárůst návštěvnosti přesně odhadnout, zcela nepochybně k němu však dojde vzhledem ke zkušenostem ostatních lokalit UNESCO. Očekávání zvýšeného přílivu turistů potvrzují následující fakta (Strategie rozvoje CR Třeboňska 2005):

- a. **Zájem většiny států předkládat nominace k zápisu do Seznamu světového dědictví.** Přestože pro ně péče o zapsanou památku představuje trvalou zátěž, získaná prestiž a přínos pro rozvoj cestovního ruchu jsou tak velké, že bylo třeba dokonce zavést kvóty pro předkládání nominací pro zápis (každý stát může navrhnout ročně pouze jednu památku nebo dokonce i jen posun hranice již dříve zapsané památky).
- b. **Důraz, který se klade na připravenost lokality pro zvládnutí zvýšeného přílivu návštěvníků a turistů,** počínaje orientačními systémy, návštěvnickými řády a rezervami v územním plánu pro výstavbu zařízení a infrastruktury pro cestovní ruch a dopravní obsluhu konče. Nárůst intenzity cestovního ruchu je natolik nepochybný doprovodný jev zápisu, že jsou otázky připravenosti regionu často předmětem dotazů posuzujících expertů i při jednání mezivládního Výboru pro světové dědictví.
- c. Významným vodítkem při odhadu vývoje přílivu turistů na Třeboňsku po případném zařazení na Seznam světového dědictví jsou i **zkušenosti jiných českých měst a míst, která již památku na Seznamu světového dědictví mají.** Ve všech případech došlo k velmi výraznému nárůstu návštěvnosti, především zahraničních návštěvníků a turistů.

Důkazem rostoucího trendu vývoje návštěvnosti památek UNESCO jsou následující grafy. Nejdlejší souvislou řadu dat jsem získala od Informačního střediska v Telči. Graf č. 5.2. ilustruje vývoj návštěvnosti státního zámku v Telči před zápisem a po zápisu na SSD UNESCO. Intenzita se po zápisu sice stabilizovala, ale na nižší úrovni než před zápisem, dle mého názoru je však snížení pravděpodobně způsobeno spíše změnou metodiky sčítání návštěvníků než faktickým snížením počtu návštěvníků.

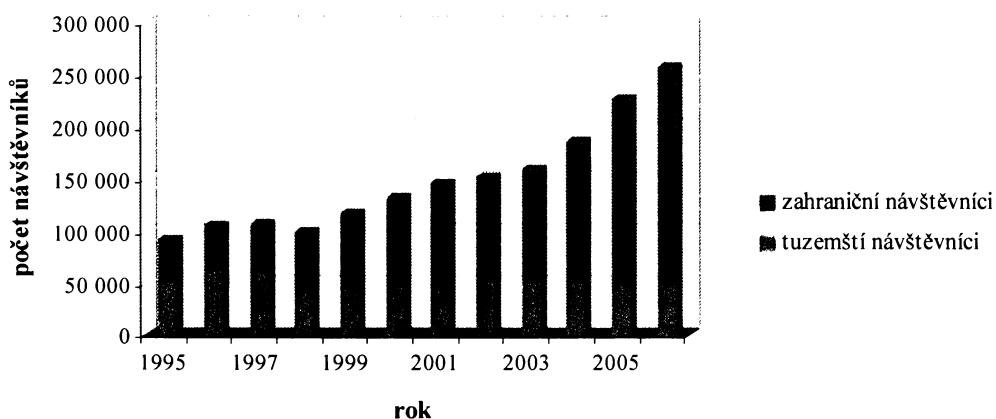
Graf 5.3: Návštěvnost státního zámku v Telči před a po zápisu na SSD UNESCO

Zdroj dat: Informační středisko v Telči

Narozdíl od státního zámku v Telči vykazuje návštěvnost Kostnice v Kutné Hoře po zápisu na SSD UNESCO významný nárůst, a to díky téměř ztrojnásobení zájmu zahraničních návštěvníků (viz graf č. 5.4.). Podobně si stojí ostatní české památky zařazené na Seznam světového dědictví.

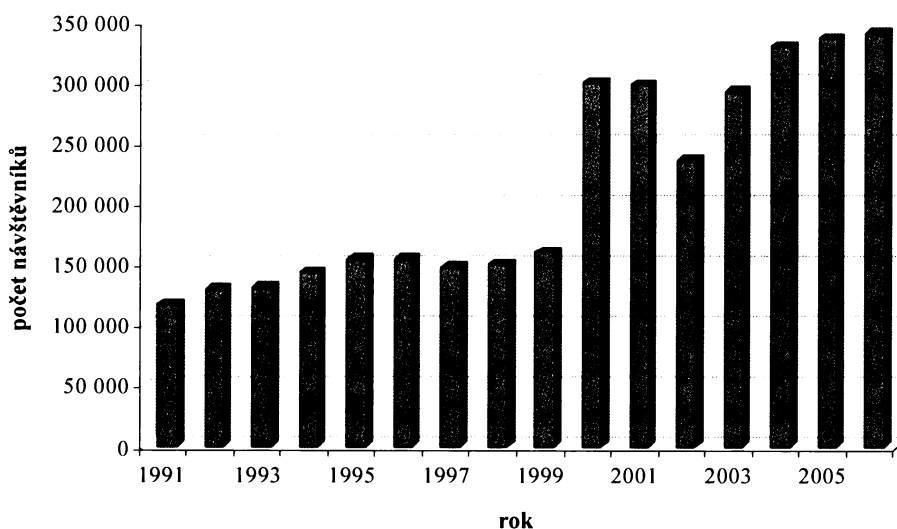
Graf 5.4: Vývoj návštěvnosti Kostnice v Kutné Hoře po zápisu na SSD UNESCO

Zdroj dat: Informační centrum Kutná Hora

Památkou poutní kostel Jana Nepomuckého na Zelené Hoře ve Žďáře nad Sázavou byla zapsána na Seznam světového dědictví v roce 1994. V té době navštívily památku řádově stovky turistů ročně. V dnešní době jsou to tisíce návštěvníků (17 280 návštěvníků v roce 2003). U poslední zapsané památky, baziliky sv. Prokopa a židovského města v Třebíči (2003), byl zaznamenán trojnásobný nárůst návštěvnosti (4755 návštěvníků v roce 2002, v roce 2004 15 911). Brněnská vila Tugendhat, zapsaná v roce 2001, registruje nárůst ze 7 989 návštěvníků v roce 2000 na téměř 14 tisíc v roce 2004, což představuje maximum využití kapacity objektu (Strategie rozvoje CR Třeboňsko 2005). Zajímavý je skok ve vývoji návštěvnosti u Státního hradu a zámku Český Krumlov v roce 2000, který byl částečně způsoben převzetím provozování věže zámkem. Pokles v roce 2002 je pak způsoben srpnovými povodněmi (viz graf č. 5.5). Mezi jednotlivými památkami existují obrovské rozdíly v počtu návštěvníků. Zatímco do Českého Krumlova přijede každý rok půldruhého milionu turistů, Litomyšl jich navštíví jen necelých padesát tisíc, přitom obě města jsou velikostně i charakterem velmi podobná (Macháček 2002).

Graf 5.5: Vývoj návštěvnosti Státního hradu a zámku Český Krumlov

Zdroj dat: infoservis.ckrumlov.info

Nyní se zaměřím na očekávaný vývoj návštěvnosti Třeboňska. V této souvislosti se nabízí využití konceptu životního cyklu destinace. Lokalita Třeboňsko je již zavedenou

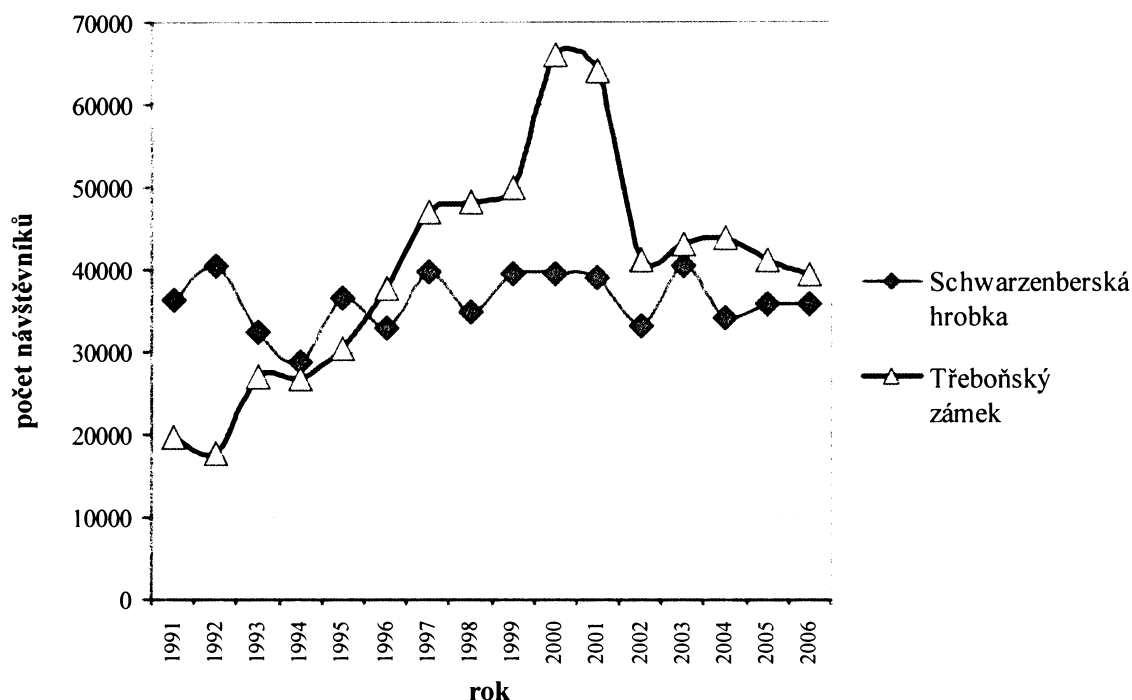
destinací vyhledávanou především domácími turisty díky lázeňství a nabídce možností pro trávení klidné dovolené v čistém prostředí. Dosud patřilo Třeboňsko mezi nejvyhledávanější oblasti cestovního ruchu v Jihočeském kraji, naskýtají se ovšem možnosti ještě většího a efektivnějšího využití pro cestovní ruch. Podle současných charakteristik vývoje cestovního ruchu (viz tabulka č. 5.4. s údaji o vývoji návštěvnosti v posledních letech) se destinace nachází ve fázi konsolidace, počet návštěvníků se stále pozvolna zvyšuje, ale začíná se stabilizovat, a vývoj směřuje k fázi stagnace. Následovat by měla fáze poststagnace, jejíž charakter bude ve značné míře záviset na koncepci cestovního ruchu lokality a především na míře podpory rozvoje cestovního ruchu hlavními aktéry. Podle rozhovoru s Ing. Jaromírem Vávrou z MAS Třeboňsko se místní představitelé rozhodli zaměřit na rozvoj tradičního lázeňství a vidí v něm větší budoucnost než v zápisu Třeboňského rybníkářského dědictví do SSD UNESCO, který se pro neshody mezi klíčovými subjekty zdá být příliš komplikovaný.

Významným aspektem cestovního ruchu Třeboňska je lázeňská tradice. Vytíženost dvou lázeňských zařízení – Bertiných lázní a Lázní Aurora – je během roku téměř stoprocentní (s výjimkou krátké provozní přestávky během vánočních svátků). Přítomnost lázeňských hostů významně prodlužuje průměrnou délku pobytu návštěvníků regionu (průměrná délka pobytu lázeňského hosta je 19 dní) a přispívá k větší míře obsazenosti ubytovacích zařízení, neboť téměř třetina klientů Lázní Aurora a polovina hostů Bertiných lázní má zajištěn nocleh mimo vlastní budovy lázní (Strategie rozvoje CR Třeboňska 2005). V souvislosti s oblíbeností lázeňství se představitelé samosprávy města rozhodli rozšířit lázeňské a ubytovací kapacity, uvažuje se o výstavbě třetího lázeňského komplexu a hotelu s větší kapacitou lůžek. Vzhledem k této skutečnosti je taktéž možné očekávat zvýšení návštěvnosti, přestože se tak nestane v důsledku zařazení Třeboňského rybníkářského dědictví do SSD UNESCO.

Graf č. 5.6 uvádí statistické údaje o návštěvnosti nejoblíbenějších atraktivit města Třeboně - Schwarzenberské hrobky a Třeboňského zámku - v letech 1991 až 2006. Větší vypovídací schopnost mají údaje za Schwarzenberskou hrobku, protože zámek nabízí tři prohlídkové trasy a číselné údaje v grafu jsou součtem účastníků jednotlivých prohlídek, a nikoli skutečným počtem návštěvníků. Návštěvnost zámku vykazuje od počátku 90. let stoupavou tendenci a dosahuje vrcholu na přelomu tisíciletí (66 173 návštěvníků v roce

2000). Zatímco v případě Třeboňského zámku návštěvnost od roku 2001 klesá, u Schwarzenberské hrobky je vývoj návštěvnosti ve sledovaném období poměrně stabilní (36 407 návštěvníků v roce 1991 a 35 965 v roce 2006).

Graf 5.6: Vývoj návštěvnosti nejvýznamnějších třeboňských atraktivit v letech 1991 – 2006

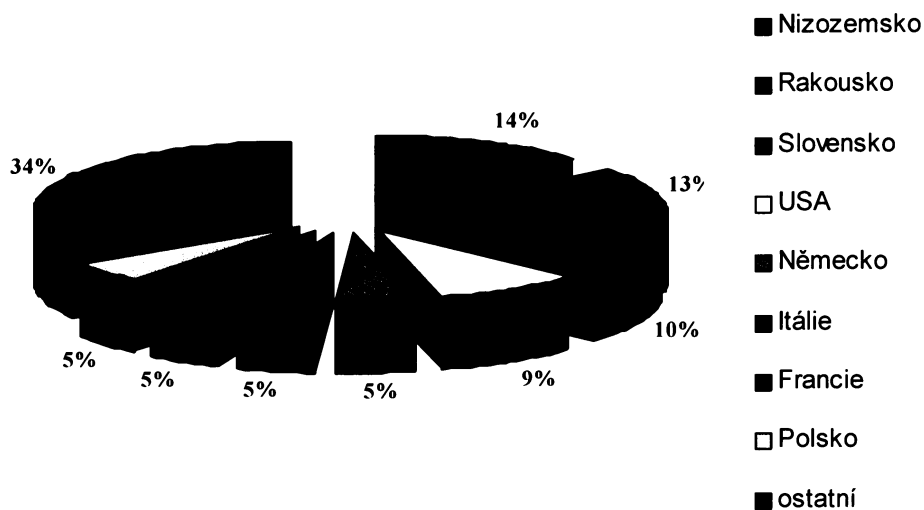

Zdroj dat: Správa Třeboňského zámku a Informační a kulturní centrum města Třeboně

Nelze exaktně předpovědět, jak výrazné zvýšení návštěvnosti bude, zato se ale dá odhadnout, jakým způsobem se změní profil návštěvníka Třeboňska.

Podle dotazníkového šetření, realizovaného na Třeboňsku v letní sezóně 2005 Jihočeskou centrálou cestovního ruchu, bylo mezi respondenty 77 % domácích návštěvníků a 23 % zahraničních (Strategie rozvoje CR Třeboňska 2005). Složení návštěvníků/ turistů podle země původu ukazuje graf č. 5.7. Mezi zahraničními návštěvníky tvoří největší podíl obyvatelé těchto zemí:

Graf 5.7: Zahraniční návštěvnost Třeboňska podle zemí v roce 2005

Zdroj: Jihočeská centrála cestovního ruchu 2005, publikováno ve Strategii rozvoje CR Třeboňska 2005

Podle dotazníkového šetření provedeného v rámci zpracování strategie rozvoje CR Třeboňska (2005) domácí turisté přijíždějící do regionu pocházejí nejčastěji ze vzdálenosti větší než 100 km (68 %), 16 % ze vzdálenosti 51 – 100 km, 11 % návštěvníků či turistů má své bydliště mezi 21 a 50 km a pouze 5 % pochází z místa vzdáleného do 20 km. Mírnou převahu mají mezi návštěvníky ženy (56 %) oproti mužům (44 %). Ve struktuře návštěvníků podle vzdělání tvoří největší podíl lidé s maturitou (47 %), následují vysokoškolsky vzdělaní lidé (43 %) a nejmenší část zaujímají lidé bez maturity (10 %). Věkové složení návštěvníků vykazuje oblibu regionu u poměrně mladého obyvatelstva (kategorie do 25 let 22%, 26 – 34 let 26 %, 35 – 49 let 34 %, 50 – 59 let 12 % a nad 60 let 6 %). Průměrné výdaje na osobu a den se nejčastěji pohybují v rozmezí 501 – 1 000 Kč (39 %), 201 – 500 Kč uvádí 37 % návštěvníků, maximálně 200 Kč denně utratí 9 % návštěvníků, více než 2 000 Kč 9 % a 1 000 – 2 000 Kč 8 % návštěvníků. Rozhodující část

návštěvníků přijíždí do regionu osobním automobilem (58 %), veřejnou dopravu využívá 27 % a na kole přijíždí do regionu 6 % návštěvníků.

Tradičně vysoká je ochota návštěvníků opakovaně se do regionu vracet. O tom, že se vrátí v brzké době, uvažuje 19 % dotázaných, někdy později se chce na Třeboňsko podívat 49 % návštěvníků a pouze 4 % o návratu do regionu neuvažují. Totéž potvrzují mnohočetně opakované pobyty lázeňských hostů.

Zhruba třetina turistů (34 %) je ubytována v hotelu, penzionu či jiném hromadném ubytovacím zařízení, 16 % u známých či příbuzných, 15 % v pronajatém pokoji či apartmánu a 15 % v kempu či tábořišti. 20 % návštěvníků v regionu ubytováno vůbec není.

Při hodnocení atraktivit třeboňského regionu uvádí 35 % návštěvníků jako nejlákavější atraktivitu cykloturistiku (35 %), 30 % pěší turistiku a 15 % poznávací turistiku. Dále jsou pro turisty lákavé kulturní akce, lázně a koupání v rybnících. Převažujícími důvody návštěvy Třeboňska jsou poznání (29 % návštěvníků), relaxace (22 %), zdraví (11 %), zábava (10 %), návštěva (9 %) a turistika a sport (9 %). (Strategie rozvoje CR Třeboňska 2005)

Vlivem zápisu do SSD UNESCO by s největší pravděpodobností došlo k nárůstu významu poznávacího cestovního ruchu pro lokalitu. Profil návštěvníka by se změnil především nárůstem zahraniční klientely a mohlo by se postupně posílit veřejné mínění ve prospěch ochrany přírody. Může ovšem také dojít k přesunu zaměření turistické destinace od rodinné rekreace k masové komerční turistice a pro značnou část současných návštěvníků přestane být Třeboňsko atraktivní destinací pro klidnou dovolenou a zvolí raději jiné území.

Nelze jednoznačně předpovědět intenzitu růstu návštěvnosti, protože každá lokalita je svým způsobem specifická, přesto se dá s určitou jistotou předpokládat její růst na základě zkušeností většiny památek.

5.3 Definice a klasifikace příležitostí a hrozeb

Celkově jsem identifikovala 19 příležitostí a 25 rizik, které mohou nastat vlivem zvýšené návštěvnosti po případném zápisu Třeboňského rybníkářského dědictví na Seznam světového dědictví. Samotná čísla ovšem jednoznačně neznamenají, že by se od zápisu mělo raději upustit vzhledem k převaze rizik, záleží totiž na jejich významu, pravděpodobnosti naplnění a také na možnosti ovlivnění místními aktéry. Tomuto rozlišení se budu věnovat v kapitole 5.3.3., a teprve na základě kategorizovaných příležitostí a hrozeb vytvořím možné scénáře vývoje.

Tab. 5.4: Počet identifikovaných příležitostí a hrozeb, potažmo žádoucích a nežádoucích dopadů

dimenze	příležitosti/ žádoucí dopady	hrozby/ nežádoucí dopady
socio-kulturní	4	5
ekonomická	10	10
environmentální	5	10
celkem	19	25

Zdroj: vlastní šetření

V následujících dvou kapitolách podávám přehled a stručný popis všech potenciálních příležitostí a rizik, potažmo žádoucích a nežádoucích dopadů, které by se mohly naskytnout v důsledku zvýšené návštěvnosti lokality. Seznam příležitostí a hrozeb jsem částečně převzala z Impaktové studie Českého Švýcarska (2007) a upravila jej dle stávajících podmínek pro Třeboňské rybníkářské dědictví. Některé příležitosti a hrozby byly tudíž vynechány a jiné přidány.

5.3.1 Definice identifikovaných příležitostí a potenciálních příznivých dopadů

a. příležitosti spojené se socio-kulturní dimenzí

- **rozvoj znalostí a dovedností místních obyvatel** – bude vyvolán zvýšením nároků návštěvníků na kvalitu nabídky (mimo jiné také díky zvýšenému přílivu zahraničních návštěvníků)
- zápis způsobí **zvýšení poptávky po realizaci architektonicky kvalitních stavebních úprav** (ideálně obnova stávajících, často chátrajících či necitlivě opravených objektů při vytěsnění či eliminaci současných negativních jevů, jako je stánkový prodej)
- **posílení místní identity** - zápis posílí pocit sounáležitosti s památkou a potažmo celým regionem a pocit hrdosti na jejich kulturní, historická a přírodní specifika
- exkluzivita oblasti bude atraktivní pro **nastartování pozitivních demografických změn** (příchod mladých, vzdělaných rodin), které pozitivně ovlivní budoucí rozvoj regionu směrem k udržitelné, neprůmyslové, vzdělanostní a na terciérním sektoru založené ekonomice

b. příležitosti spojené s ekonomickou dimenzí

- se zapsáním regionu na SSD UNESCO se dynamicky zvýší **příležitost získání externích finančních zdrojů** do území, především z evropských strukturálních fondů, mezinárodních/ globálních programů a firemního sponzoringu
- **zlepšení stavu stávajících a vznik nových zařízení turistické infrastruktury a rozšíření nabídky služeb** - zápis se může stát silným impulsem pro v poslední době jen pomalu se rozvíjející podnikatelský sektor a v souladu se současnými trendy rozvoje bude vytvářen tlak na diverzifikaci služeb a nabízení komplexních balíčků služeb (velká příležitost propojení kulturního cestovního ruchu s lázeňským), s pozitivním dopadem na zlepšenou regulaci návštěvníků
- pozitivní dopad na vysokou míru nezaměstnanosti a ekonomický rozvoj obcí - **vznik nových pracovních míst a zvýšení životní úrovně místních obyvatel** – zvýšení

návštěvnosti a vyšší poptávka po službách cestovního ruchu povedou k tvorbě pracovních míst a vznikne tak více podnikatelských příležitostí, což se promítne v posílení role cestovního ruchu v místní ekonomice a obecném zvýšení životní úrovně

- **zvýšení povědomí o regionu** – zápis lokality na prestižní Seznam světového dědictví bude mít velký význam z marketingového hlediska a bude znamenat zviditelnění lokality s globálním dopadem, dostatečnou propagací se naskýtá příležitost zajistit památce světovou proslulost
- v lokalitě existuje velký **potenciál k posílení poznávacího CR a k prodloužení hlavní turistické sezóny**, a to především díky lázeňskému cestovnímu ruchu, společně se zápisem na Seznam světového dědictví se pak Třeboňsko může stát ještě více oblíbenou destinací
- **zvýšení kvality služeb** - oblast se stane atraktivnější pro ekonomicky silné cílové skupiny vyhledávající jedinečné přírodní prostředí a kvalitní služby
- **zvýšení intenzity spolupráce zainteresovaných subjektů** – v souvislosti se zápisem by se měla zintenzivnit spolupráce mezi klíčovými aktéry, především pak mezi představiteli samosprávy, zástupci Rybářství Třeboň a podnikateli v cestovním ruchu
- oblast dostane **silnou konkurenční výhodu před srovnatelnými regiony** a bude v centru pozornosti národních, evropských i mezinárodních politických a ekonomických struktur s perspektivou vysoké veřejné podpory symbolizující zájem o tuto oblast (na rozdíl od současného stavu) a řešení dlouhodobých problémů regionu s cílem zlepšení kvality života v regionu UNESCO
- **zvýšení příjmů obcí** – zvýšení návštěvnosti se může pozitivně promítnout do rozpočtu obcí, přestože je tato oblast výrazně ovlivněna pravidly pro financování místních samospráv a ve skutečnosti obce zvýšení příjmů nezaznamenávají (viz případ Holašovic)
- **zlepšení prostředí v obcích a okolí** – větší objem zdrojů na investiční akce a větší publicita povede ke kultivaci prostředí celé lokality (analýza ostatních českých památek UNESCO potvrdila trend kultivace prostředí u všech památek), v souvislosti s nominací na SSD UNESCO byla navržena kultivace prostředí kolem rybníků (např. zakrytí nevzhledných objektů u rybníků boudami v historickém stylu)

c. příležitosti spojené s environmentální dimenzí

- **politická a administrativní podpora ochrany ŽP** – podpora aktivit a technologií snižujících negativní vlivy na ŽP představiteli místní správy, investice v oblasti ŽP
- **psychologická a administrativně-politická bariéra prosazování necitlivých záměrů v lokalitě** - zápis do SSD bude bariérou limitující rozsáhlé infrastrukturní záměry, které by mohly ohrozit ŽP
- **snazší přístup k rozpočtovým i mimorozpočtovým finančním zdrojům na ochranu přírody a krajiny** – zápis do SSD může působit jako konkurenční výhoda oproti jiným žadatelům
- **rozvoj návštěvnického managementu** - statut UNESCO přispěje k efektivnějšímu managementu ochrany přírody, k zlepšení dodržování legislativních předpisů a nižšímu tlaku na přírodní ekosystémy účinnější regulací přístupu návštěvníků do zranitelnějších částí lokality
- **ovlivnění environmentálního vědomí obyvatel a návštěvníků** - zápis posílí veřejné mínění ve prospěch ochrany přírody a umožní účinněji regulovat narůstající individuální automobilovou dopravu v chráněné oblasti

5.3.2 Definice hrozeb a potenciálních nepříznivých dopadů

d. hrozby spojené se socio-kulturní dimenzí

- **vznik nových nebo prohloubení stávajících konfliktů mezi klíčovými aktéry v regionu** – především mezi představiteli místní samosprávy a vlastníky pozemků a majiteli rybníků, kteří mají protichůdné zájmy
- **konflikt mezi návštěvníky a místními obyvateli** – zvýšením návštěvnosti dojde ke ztrátě soukromí, snížení faktoru pohody a změně vztahů mezi residenty a turisty (zvýšení iritace)

- riziko, že změna zaměření turistické destinace od relativně klidné, vhodné pro rodinnou rekreaci k destinaci pro světovou klientelu bude mít v konečném důsledku za následek **menší uplatnění místních obyvatel a podnikatelů v CR než dosud**
- **riziko ztráty kulturní identity** a negativní vliv na místní obyvatele a časté návštěvníky oblasti (chalupáře) - zvýšení návštěvnosti a rozvoj infrastruktury může nastartovat procesy komercializace a mít rušivý efekt na poklidně žijící místní obyvatelstvo, kterému může začít zvýšený zájem turistů o lokalitu vadit
- **nárůst kriminality a vandalismu** vlivem většího přílivu návštěvníků

e. hrozby spojené s ekonomickou dimenzí

- riziko, že **očekávané přínosy z vyššího objemu CR zůstanou jen z malé části v regionu** (příjmy nových ubytovacích zařízení hotelového typu vyšší kategorie – návštěvníci památek UNESCO možná nebudou mít valný zájem o ubytování v rodinném penzionu), zatímco obcím zůstane dopravní zátěž a ostatní negativní dopady (hluk, odpady apod.)
- riziko, že **přínosy a negativní dopady budou nerovnoměrně rozděleny** - obce v zázemí turistické destinace (zejména větší města) budou profitovat z role brány do regionu, kdežto pro obce v okolí budou převažovat negativní dopady (narušení venkovského rázu, dopravní zátěž apod.)
- **riziko turistické inflace** – v důsledku zvýšené a územně koncentrované poptávky po službách cestovního ruchu se v centrální oblasti lokality zvýší cenová hladina
- **zvýšené náklady obcí na údržbu a rozvoj infrastruktury** – v důsledku zvýšené návštěvnosti porostou nároky na využívání veřejné infrastruktury a nákladů na její provoz a údržbu
- riziko, že **lokalita nebude schopna využít výhody zařazení na prestižní seznam** - lokalita nemá odpovídající infrastrukturu, a proto se jí ani nepodaří potenciální návštěvníky či turisty zachytit – za největší slabinu je považována dopravní infrastruktura, nedostatečné ubytovací a stravovací možnosti (region nedisponuje dostatečnou kapacitou ubytování vyššího standardu vyžadovanou zahraničními i náročnějšími domácími turisty), další slabinou je koupání (především špatná kvalita vody v rybnících), další riziko spočívá v **nedostatečné nabídce doprovodných**

programů a služeb, které by turistu motivovaly k vícedennímu pobytu namísto jednodenní návštěvy (např. omezený informační servis, absence turistické vybavenosti a nedostatek kulturních akcí mimo sezónu, chybějící doplňkové služby CR, jako jsou zdravotní služby pro turisty, hygienická zařízení, atrakce pro děti atd.) (Strategie rozvoje CR Třeboňska 2005)

- **nedostatečná propagace a prezentace** může výrazně snížit efekty zápisu, a tím celkový příjezdový cestovní ruch
- může dojít k **přesunu zaměření turistické destinace od rodinné rekreace k masové komerční turistice** - pro značnou část současných návštěvníků přestane být Třeboňsko atraktivní destinací pro klidnou dovolenou a zvolí raději jiné území (podobně jako návštěvník vyhledávající klidnou rodinnou dovolenou zvolí dnes raději Lužické hory než hřebeny Krkonoš)
- **komercializace památek a konstrukce billboardů**
- **zvýraznění sezónnosti** – návštěvnost Třeboňska vykazuje silnou sezónnost soustředěnou do letních měsíců a zápis by sezónnost ještě více posílil (podle šetření v rámci Strategie rozvoje CR Třeboňska je vytíženost turistických zařízení v letní sezóně přibližně 70 % a v období mimo sezónu 30 % a v létě přijíždí do regionu 66 % návštěvníků, zatímco na jaře a na podzim 23 % a v zimě pouze 11 %)
- **zvýšené náklady na údržbu rybníků** – v této souvislosti byla vypracována studie, která tyto finanční efekty kvantifikuje, a zvýšení nákladů bylo odhadnuto na 1 – 3 miliony korun, které by měly být vlastníkům vyhrazeny z obecních rozpočtů, příp. za pomoci dotačních programů a grantů

f. hrozby spojené s environmentální dimenzí

- **riziko nasycení únosné kapacity území v nejvytíženějších oblastech** - zvýšenou návštěvností dojde k většímu provozu na turistických cestách, cyklotrasách, ke zvýšené erozi atd.
- **nárůst dopravního zatížení území a s ním spojené ohrožení kvality ŽP** – spolu se zvýšenou dopravní zátěží vznikne tlak na rozšiřování a zkvalitňování komunikací, výstavbu parkovišť apod. se všemi důsledky pro krajinu a ŽP v obcích (hluk apod.)

- **zvýšené náklady na ochranu přírody a krajiny** za současného nenavýšení prostředků v rozpočtu - je sice zpracován management plán pro lokalitu světového dědictví, který stanovuje oblasti ochrany v lokalitě, ale jeho právní vynutitelnost je nulová
- **správa CHKO** jako orgán ochrany přírody je zodpovědná za nezhoršení stavu přírody v CHKO, o čemž **bude** v pravidelných intervalech **povinna zasílat reporty Evropské komisi**, jako rozpočtová organizace však hospodaří s limitovanými prostředky
- v důsledku zvýšené intenzity CR dojde ke zvýšení míry **rušení ochráněných druhů** živočichů a k **sešlapu vegetace**, event. k přímým škodám na ekosystémech
- **změny krajinného rázu** - vznikne tlak na výstavbu nových objektů (především ubyt. kapacit), které by mohly narušit stávající krajinný ráz venkovských sídel Třeboňska
- zvýšení počtu jednodenních zahraničních návštěvníků navštěvujících převážně „UNESCO“ památky a jejich **nadměrná koncentrace v určitých oblastech lokality** (případ Telče)
- **zátěž povrchových i podzemních vod** – především v důsledku výstavby zařízení CR
- **znečištění prostředí a zvýšení množství odpadů** vlivem většího přílivu turistů
- **zvýšení hlučnosti** vlivem většího přílivu turistů

5.3.3 Klasifikace a vyhodnocení příležitostí a rizik

Identifikované příležitosti a hrozby, potažmo potenciální žádoucí a nežádoucí dopady je třeba dále klasifikovat podle následujících kritérií, z nichž první dvě jsou základní a třetí doplňkové:

- a. **závažnost** příležitosti/hrozby
- b. **pravděpodobnost** využití/ naplnění příležitosti či hrozby
- c. **možnost ovlivnění** využití/ naplnění příležitosti/ hrozby ze strany klíčových aktérů

Hodnocení podle uvedených kritérií jsem provedla za pomoci místostarostky města Třeboně Anny Kahounové a vedoucího Odboru územního plánování MÚ Třeboň Ing. arch. Aleše Valdera, který má na starosti mimo jiné zajištění správních činností na úseku památkové péče a program regenerace městské památkové rezervace, a to na základě jejich znalosti regionu a místního nejen legislativního prostředí. Výsledky hodnocení jsou zachyceny v tabulkách 5.5 a 5.6.

Tab. 5.5: Vyhodnocení příležitostí a potenciálních žádoucích dopadů

dimenze	příležitosti	význam	pravdě- podobnost	vliv
socio-kulturní	rozvoj znalostí a dovedností místních obyvatel	2	2	2
	zvýšení poptávky po realizaci architektonicky kvalitních stavebních úprav	3	3	3
	posílení místní identity	1	1	1
	nastartování pozitivních demografických změn	2	1	1
ekonomická	příležitost získání externích finančních zdrojů	3	1	2
	vznik nových zařízení turistické infrastruktury a rozšíření nabídky služeb CR	3	2	2
	vznik nových pracovních míst a zvýšení životní úrovně místních obyvatel	2	2	2
	zvýšení povědomí o regionu	1	2	2
	potenciál k prodloužení hlavní turistické sezóny	2	1	1
	zvýšení kvality služeb	3	2	2
	zvýšení intenzity spolupráce zainteresovaných subjektů	3	2	3
	silná konkurenční výhoda před srovnatelnými regiony	2	1	2
	zvýšení příjmů obcí	2	1	1
	zlepšení prostředí v obcích a okolí	2	3	3
environmentální	politická a administrativní podpora ochrany ŽP	2	1	1
	psychologická a administrativně-politická bariéra prosazování necitlivých záměrů	3	2	2
	snazší přístup k finančním zdrojům na ochranu přírody a krajiny	2	2	2
	rozvoj managementu návštěvnosti	3	2	2
	ovlivnění environmentálního vědomí obyvatel a návštěvníků	2	1	2

Zdroj: vlastní šetření, na základě rozhovoru s místostarostkou Třeboně a vedoucím Odboru územního plánování MÚ Třeboň

Vysvělivky:

- 1 – malý význam, nízká pravděpodobnost, malá možnost ovlivnění klíčovými aktéry*
2 - střední význam, střední pravděpodobnost, střední možnost ovlivnění klíčovými aktéry
3 - velký význam, vysoká pravděpodobnost, velká možnost ovlivnění klíčovými aktéry

Tab. 5.6: Vyhodnocení hrozeb a potenciálních nežádoucích dopadů

dimenze	hrozby	význam	pravdě- podobnost	vliv
socio- kulturní	vznik nových nebo prohloubení stávajících konfliktů mezi klíčovými aktéry v regionu	3	3	3
	konflikt mezi návštěvníky a residenty	3	1	1
	menší uplatnění místních obyvatel v CR	2	1	2
	riziko ztráty kulturní identity	1	1	1
	nárůst kriminality a vandalismu	2	2	1
ekonomická	očekávané přínosy z vyššího objemu CR zůstanou jen z malé části v regionu	2	3	1
	nerovnoměrné rozdělení dopadů	3	3	1
	riziko turistické inflace	2	2	1
	zvýšené náklady obcí na údržbu a rozvoj infrastruktury	2	3	1
	neschopnost lokality využít výhody zařazení na prestižní seznam	2	3	3
	nedostatečná propagace a prezentace	2	3	3
	přesun zaměření destinace od rodinné rekreace k masové komerční turistice	3	2	2
	komercializace památek, konstrukce billboardů	2	2	1
	zvýraznění sezónnosti	2	2	1
	zvýšené náklady na údržbu rybníků	1	1	1
environ- mentální	riziko nasycení únosné kapacity území v nejvytíženějších oblastech	3	2	2
	nárůst dopravního zatížení území a s ním spojené ohrožení kvality ŽP	2	3	1
	zvýšené náklady na ochranu přírody a krajiny	2	2	1
	povinnost správy CHKO zasílat reporty EK	1	3	1
	rušení ochráněných druhů a sešlap vegetace	3	2	2
	změny krajinného rázu	2	1	3
	nadměrná koncentrace návštěvníků v určitých oblastech lokality	2	2	2
	zátěž povrchových i podzemních vod	2	2	1
	znečištění prostředí, zvýšení množství odpadů	2	3	1
	zvýšení hlučnosti	2	3	1

Zdroj: vlastní šetření, na základě rozhovoru s místostarostkou Třeboně a vedoucím Odboru územního plánování MÚ Třeboň

Vysvělivky:

- 1 – malý význam, nízká pravděpodobnost, malá možnost ovlivnění klíčovými aktéry
- 2 - střední význam, střední pravděpodobnost, střední možnost ovlivnění klíčovými aktéry
- 3 - velký význam, vysoká pravděpodobnost, velká možnost ovlivnění klíčovými aktéry

Podle schématu v kapitole 3.1.2, které znázorňuje matici dvou základních hledisek, tedy významu příležitosti/ hrozby a pravděpodobnosti jejich naplnění, jsem roztřídila jednotlivé příležitosti a hrozby do pěti kategorií. Výslednou kategorizaci shrnují tabulky č. 5.7 a 5.8. V obou případech se nejsilnější kategorií stala kategorie B, tedy potenciálně důležité příležitosti a hrozby. Je však nutné zdůraznit, že výsledná kategorizace není zcela určující, protože je do jisté míry závislá na třetím hledisku, tedy na možnosti ovlivnění klíčovými aktéry, kteří zahrnují nejen představitele samosprávy, ale také místní vlivné podnikatelské subjekty (např. Rybářství Třeboň), představitele správy CHKO a další.

Tab. 5.7: Kategorizace příležitostí

kategorie	charakteristika	příležitosti
A	klíčové příležitosti	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zvýšení poptávky po realizaci architektonicky kvalitních stavebních úprav
B	potenciálně důležité příležitosti	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozvoj znalostí a dovedností místních obyvatel ▪ vznik nových zařízení turistické infrastruktury a rozšíření nabídky služeb CR ▪ vznik nových pracovních míst a zvýšení životní úrovně místních obyvatel ▪ zvýšení kvality služeb ▪ zvýšení intenzity spolupráce zainteresovaných subjektů ▪ zlepšení prostředí v obcích a okolí ▪ psychologická a administrativně-politická bariéra prosazování necitlivých záměrů ▪ rozvoj managementu návštěvnosti
C	pravděpodobně promeškané významné příležitosti	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nastartování pozitivních demografických změn ▪ příležitost získání externích finančních zdrojů ▪ potenciál k prodloužení hlavní turistické sezóny ▪ silná konkurenční výhoda před srovnatelnými regiony ▪ zvýšení příjmů obcí ▪ politická a administrativní podpora ochrany ŽP ▪ ovlivnění environmentálního vědomí obyvatel a návštěvníků
D	spíše nevýznamné, ale reálné příležitosti	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zvýšení povědomí o regionu
E	zanedbatelné příležitosti	<ul style="list-style-type: none"> ▪ posílení místní identity

Zdroj: vlastní šetření, na základě rozhovorů s klíčovými aktéry

Jako nejvýznamnější a zároveň nejpravděpodobnější příležitost se ukázalo zvýšení poptávky po realizaci architektonicky kvalitních stavebních úprav. Některé objekty v historickém jádru Třeboně, přestože jsou chráněny památkovou péčí, vyžadují nákladnou rekonstrukci, která je z důvodu nedostatku finančních prostředků odkládána. Naopak jako zanedbatelná příležitost se ukázalo posílení místní identity, která je ve srovnání s jinými regiony či lokalitami v zemi poměrně vysoká a dle názoru dotazovaných není třeba ji zvyšovat. Respondentům se jako méně významné jeví také zvýšení povědomí o regionu, které považují za dostatečně vysoké, i když podle mého názoru by se mohlo ještě více zvýšit především u zahraničních turistů. Důležitou kategorií představují pravděpodobně promeškané významné příležitosti, jejichž pravděpodobnost naplnění je nízká z různých důvodů. Pro zastupitele města je například nemožné ovlivnit zvýšení obecních příjmů kvůli nastavení daňového systému. Podle mého názoru zde však existuje větší příležitost získat externí finanční zdroje např. ze Strukturálních fondů za pomoci využití značky UNESCO, záleží ovšem také na iniciativě a informovanosti o možnostech čerpání z fondů.

Tabulka č. 5.8 ukazuje identifikované hrozby a potenciální nežádoucí dopady rozdělené do pěti kategorií. Klíčovou hrozbou v důsledku zápisu se jeví vznik nových nebo prohloubení stávajících konfliktů mezi klíčovými aktéry v regionu. V lokalitě existují odlišné názory na zápis nejen u představitelů města, ale také u místních obyvatel, kterých se zápis týká z důvodu vlastnictví pozemků, které mají být do lokality Třeboňského rybníkářského dědictví zahrnuty. Rozpolcenost názorů odráží také druhá potenciálně nejvýznamnější a nejpravděpodobnější hrozba, kterou je nerovnoměrné rozdělení pozitivních a negativních dopadů, kdy jeden bude ze zápisu profitovat a druhý trpět. Takové riziko tu ovšem vždycky bude a je důležité si uvědomit, jaký bude celkový přínos. Všichni dotazovaní si uvědomují přes zjevná rizika význam pozitivních dopadů, které je ovšem těžké zachytit. Poměrně významnou hrozbou je skutečnost, že lokalita nebude schopna využít výhody zařazení na prestižní seznam, a to především z důvodu podcenění propagace a prezentace a v důsledku nekvalitní či nedostačující infrastruktury a doplňkových služeb, které by návštěvníka udržely v destinaci déle než jeden den. S tímto klíčovým problémem se potýkají památky menšího rozsahu, jako např. Telč, ale i Kutná Hora, která kvůli poloze blízko Prahy nemá šanci přimět návštěvníky v destinaci přenocovat. Zatímco socio-ekonomické dopady jsou zastoupeny ve všech kategoriích, většina environmentálních dopadů spadá do druhé kategorie a je důležité uvědomit si jejich

význam. Uskutečnění rizik ze třetí kategorie je málo pravděpodobné, např. změny krajinného rázu poměrně přísně reguluje a limituje jednak územní plán a jednak správa CHKO. Jako zanedbatelné hrozby jsou považovány riziko ztráty kulturní identity z již výše uvedeného důvodu a zvýšené náklady na údržbu rybníků, které byly kvantifikovány a posouzeny jako poměrně nízké a snadno uhraditelné z obecních rozpočtů.

Tab. 5.8: Kategorizace hrozeb

kategorie	charakteristika	hrozby
A	klíčová rizika	<ul style="list-style-type: none"> ▪ vznik nových nebo prohloubení stávajících konfliktů mezi klíčovými aktéry v regionu ▪ nerovnoměrné rozdělení dopadů
B	potenciálně důležité hrozby	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nárůst kriminality a vandalismu ▪ očekávané přínosy z vyššího objemu CR zůstanou jen z malé části v regionu ▪ riziko turistické inflace ▪ zvýšené náklady obcí na údržbu a rozvoj infrastruktury ▪ neschopnost lokality využít výhody zařazení na prestižní seznam ▪ nedostatečná propagace a prezentace ▪ přesun zaměření destinace od rodinné rekreace k masové komerční turistice ▪ komercializace památek, konstrukce billboardů ▪ zvýraznění sezónnosti ▪ riziko nasycení únosné kapacity území v nejvytíženějších oblastech ▪ nárůst dopravního zatížení území a s ním spojené ohrožení kvality ŽP ▪ zvýšené náklady na ochranu přírody a krajiny ▪ nadměrná koncentrace návštěvníků v určitých oblastech lokality ▪ rušení ochráněných druhů a sešlap vegetace ▪ zátěž povrchových i podzemních vod ▪ znečištění prostředí, zvýšení množství odpadů ▪ zvýšení hlučnosti
C	skrytá významná rizika	<ul style="list-style-type: none"> ▪ konflikt mezi návštěvníky a residenty ▪ menší uplatnění místních obyvatel v CR ▪ změny krajinného rázu
D	spíše nevýznamné, ale reálné hrozby	<ul style="list-style-type: none"> ▪ povinnost správy CHKO zasílat reporty EK
E	zanedbatelné hrozby	<ul style="list-style-type: none"> ▪ riziko ztráty kulturní identity ▪ zvýšené náklady na údržbu rybníků

Zdroj: vlastní šetření, na základě rozhovorů s klíčovými aktéry

5.4 Scénáře vývoje

Na základě předchozího výzkumu jsem vytvořila dva scénáře vývoje, pravděpodobný scénář a nejméně příznivý scénář.

Pravděpodobný scénář

Pravděpodobný scénář vychází ze závěrů předcházející analýzy ostatních památek UNESCO (kapitola 5.1). První vrstvou je impuls, který dal do pohybu sled událostí podle zákonů kauzality. Tímto impulsem je úspěšná nominace Třeboňského rybníkářského dědictví do SSD UNESCO především díky iniciativě hlavních aktérů v regionu.

Druhou vrstvou jsou změny návštěvnosti vyvolané zápisem lokality do SSD UNESCO. Značka UNESCO a zvýšená medializace výrazně zvýší povědomí o lokalitě. Vhodnou propagací nejen v Česku, ale i na mezinárodních veletrzích vzroste povědomí o této výjimečné lokalitě v zahraničí, a posléze dojde k zvýšenému přílivu domácích i zahraničních turistů. Výrazné změny nastanou hlavně v institucionální oblasti. Proces přípravy zápisu vyvolá snahy o nacházení kompromisů a potřebu užší spolupráce mezi klíčovými aktéry v regionu. Místní obyvatelé budou moci využít příležitosti a začít podnikat ve sféře cestovního ruchu.

Ve třetí vrstvě již můžeme sledovat dopady rozvoje cestovního ruchu v lokalitě, a to v socio-kulturní, ekonomické i environmentální dimenzi. Potenciální hrozbou může být zvýšený příliv turistů do přírodní části lokality, proto bude nutné vytvořit strategii návštěvnického managementu a usměrňovat toky turistů. Vstupní branou do lokality se stane město Třeboň. Zápis památky bude mít pozitivní dopad na vzhled města a na jeho socio-kulturní prostředí. Vzniknou nová zařízení turistické infrastruktury, rozšíří se nabídka služeb CR a postupně se bude zvyšovat také jejich kvalita. Sníží se nezaměstnanost díky příležitosti podnikat v cestovním ruchu a dojde k celkovému zvýšení životní úrovně obyvatel. Bohužel ne všichni budou profitovat z rostoucí návštěvnosti lokality, už v současné době mnozí podnikatelé ve sféře cestovního ruchu nepocházejí z regionu (především Pražané vlastníci „letní“ byty v centru města), takže dochází k odlivu příjmů z cestovního ruchu. Dalším problémem je, že mnohé pozemky ve vymezené

lokalitě náležejí soukromým vlastníkům, a ti se budou muset potýkat především s negativními dopady způsobenými zvýšenou návštěvností, především se znečištěním prostředí a zvýšenou hlučností. S větší koncentrací návštěvníků vzroste také kriminalita a vandalismus. Přestože vzniknou nová zařízení infrastruktury CR, která v současnosti v lokalitě chybí (plánuje se výstavba čtyřhvězdičkového hotelu), zůstane zde problém přimět návštěvníka v oblasti strávit víkend či alespoň přenocovat, a tím pádem nedojde k očekávanému zvýšení příjmů. Naopak pro obce bude zápis znamenat větší zátěž pro rozpočet, protože budou muset více investovat do infrastruktury. Spolu se zvýšenou dopravní zátěží vznikne tlak na rozšiřování a zkvalitňování komunikací a výstavbu parkovišť, což může být vnímáno pozitivně i negativně (pozitivně ve smyslu potřebného zkvalitnění komunikací, negativně pro životní prostředí – hluk, emise atd.). Zápis přinese pozitiva i negativa, která pravděpodobně budou prostorově nerovnoměrně rozdělena (vyvstává zde otázka, zda jádro oblasti bude spíše profitovat nebo ponese negativní dopady), ale podle mého názoru zde existuje reálná šance celkově pozdvihnout region a životní úroveň místních obyvatel.

Nejméně příznivý scénář

První dvě vrstvy nejméně příznivého scénáře jsou totožné s prvními dvěma vrstvami pravděpodobného scénáře. Mohou nastat dvě alternativní možnosti nepříznivé pro lokalitu, první z nich je podle mého názoru více pravděpodobná.

První z možností je jen velmi malý nebo dokonce žádný nárůst návštěvnosti z důvodu nepřipravenosti lokality, především kvůli nedostatečné infrastruktuře cestovního ruchu (nejen ubytovacích zařízení), která nedokáže návštěvníky v oblasti udržet, a dále kvůli slabé medializaci a propagaci. V takovém případě budou nevýhody plynoucí ze zápisu převažovat nad výhodami, zvýší se nároky na samosprávu obcí a přibudou povinnosti, ale obce budou nadále hospodařit s omezenými prostředky.

Druhou alternativou je výrazné zvýšení přílivu turistů a nastartování tzv. masového turismu, který může mít za následek v krajním případě až devastaci místního prostředí, a to nejen přírodního, ale i socio-kulturního a ekonomického. Pro centrum Třeboně jakožto

vstupní bránu do lokality bude zvýšená návštěvnost představovat enormní zátěž a v extrémním případě může dojít k přesycení únosné kapacity území, jaké je pozorováno např. v historickém jádru Českého Krumlova, kterému hrozí tzv. efekt turistické pasti, kdy cestovní ruch svými podnikatelskými aktivitami znehodnocuje svůj vlastní kapitál, tedy kulturní a přírodní hodnoty destinace (Pásková 2003). Podle modelu životního cyklu destinace by se tak mohla třeboňská destinace v delším časovém horizontu dostat na dráhu úpadku, oblast přijde o své kvality a přednosti, pro které byla vyhledávána (klidné a čisté prostředí vhodné pro strávení příjemné dovolené). Podle mého názoru je však v případě TRD naplnění takového „katastrofického“ scénáře velmi málo pravděpodobné. Intenzita environmentálních dopadů je nejvyšší v době hlavní turistické sezóny, ale vyskytuje se názor, ke kterému se přikláním (pokud nenastane extrémní situace), že „v období mimo sezónu je dána přírodě šance se znovu obnovit“ (Mieczkowski 1995, cit. ve Wong 2004). Největší riziko pro přírodu představuje zvýšená intenzita automobilové dopravy. V socio-kulturní dimenzi je největší hrozbou rozjitření konfliktů, jednak mezi klíčovými aktéry v regionu, a jednak mezi návštěvníky a místními obyvateli.

5.5 Závěrečné návrhy a doporučení

Nominace by měla být podpořena pouze v případě, že rizika významně nemohou ohrozit ochranu a zachování kulturních a přírodních hodnot a zároveň výrazně nepřevyšují přínosy nominace. Rovněž by mělo platit, že event. nominace by měla být přínosem pro naprostou většinu klíčových partnerů dotčeného území, tj. pro ochranu přírody, pro obce, neziskové organizace i pro soukromé podnikatele, atd., nikoli pouze pro menší část tohoto spektra (Impaktová studie Českého Švýcarska 2007).

Nyní se pokusím podat návrhy pro eliminaci či zmírnění negativních dopadů a nastítnit alternativní řešení.

V prvé řadě by se mělo využít nominace a co možná nejvíce propagovat Třeboňské rybníkářské dědictví v médiích a na veletrzích cestovního ruchu. Prezentace by měla TRD uvést jako výjimečnou a přesto klidnou a environmentálně čistou destinaci, a přilákat tak hlavně návštěvníky ohleduplné k životnímu prostředí. Propagační materiály by měly být

enviromentálně-vzdělávacího charakteru (pokud možno ale jednoduchou a zábavnou formou) a návštěvníky směřovat k ohleduplnému chování.

Z provedených rozhovorů a studia klíčových materiálů (Strategie rozvoje CR Třeboňska 2005) vyplynulo, že největší slabinou rozvoje CR v oblasti je nedostatečná infrastruktura CR a nízká úroveň doprovodných služeb. Důležitým úkolem pro hlavní aktéry bude před realizací záměru nominace tento problém eliminovat, zejména pro obce bude příprava na zápis znamenat zvýšení investic do infrastruktury cestovního ruchu a podpory malého a středního podnikání v oblasti služeb cestovního ruchu. Doporučila bych zaměření na zlepšení kvality vody v rybnících, které byly v dřívějších dobách mnohem více využívány pro koupání, ale s rozvojem zahraničního cestovního ruchu obliba koupání v rybnících klesla na minimum.

Vyplatí se jmenovat tzv. site-managera, který bude mít na starosti destinační management, bude koordinovat předchozí přípravu, prezentaci památky a následně plnění cílů stanovených v management plánu. Site-manager by měl využít nástroje návštěvnického managementu a dosáhnout jimi nasměrování toku turistů na žádoucí místa (a tím zajistit ulehčení jádrové zóně a zranitelnějším částem lokality).

Je důležité, aby došlo k rozšíření nabídky doprovodných programů a služeb. Zde se naskytá příležitost pro místní podnikatele pro vytvoření ucelených produktů v podobě balíčků služeb, které by pomohly udržet návštěvníky v regionu po delší dobu, např. cenově výhodné vyhlídkové cesty, které by představily komplexně lokalitu Třeboňského rybníkářského dědictví. Součástí doprovodných programů by mohly být také aktivity ekologicky šetrného cestovního ruchu, agroturistiky, cykloturistiky, hipoturistiky, rybolovu, myslivosti atd., sportovní aktivity, různé kulturní společenské akce a lázeňské procedury. Třeboňské lázně jsou velmi oblíbené, svědčí o tom skutečnost, že ročně odmítají pro nasycenost kapacit 3 až 5 tisíc potenciálních hostů (Houdková 2004). I zde se naskytá možnost podnikatelského záměru.

V případě masovějšího přílivu turistů by se představitelé destinačního managementu v čele se site-managerem měli snažit využít zkušeností Českého Krumlova a zajistit preventivní opatření, aby se vyvarovali chyb, jejichž následkem vznikají nevratné změny v přírodním i socio-ekonomickém prostředí.

Představitelé místní správy i podnikatelé by se měli snažit o rozšíření přeshraniční spolupráce se sousedícím Rakouskem. V tomto ohledu je možné inspirovat se zkušenostmi Lednicko-valtického areálu, který také sousedí s Rakouskem a navíc má podobný charakter (plošně rozsáhlá lokalita, směs kulturních a přírodních hodnot atd.).

Zápis památky do SSD UNESCO znamená vedle přínosů také určitou hrozbu pro lokalitu ve smyslu zvýšeného tlaku komerčních aktivit, který může v závislosti na zranitelnosti přírodního i sociálního prostředí dané lokality a úrovni řízení místního cestovního ruchu nabývat různé intenzity a forem ekologických i sociokulturních dopadů. Otázkou je, kdo má právo a odpovědnost rozhodovat o optimálním naložení s dědictvím. Vláda? Podnikatelé a investoři? Pracovníci orgánů památkové péče? Místní zastupitelé? Profesionální či zájmová sdružení? Řadoví občané? Potenciální návštěvníci lokality? A co budoucí generace, budoucí dědicové? Je nasnadě, že v procesu rozhodování o zmíněných kriteriích i jednotlivých případech realizace „dědictví“ by měly být zohledněny potřeby a názory všech výše zmíněných skupin aktérů. V ideálním případě by měly tyto skupiny aktivně participovat na rozhodovacích procesech (Pásková 2002).

Závěr

Hlavními cíli mé diplomové práce bylo upozornit na význam plánování a monitorování v oblastech, kde se začíná významně rozvíjet cestovní ruch, a posoudit pravděpodobnou míru respektování principů trvale udržitelného rozvoje. Pro dosažení obecných hlavních cílů jsem si stanovila konkrétnější dílčí cíle, kterými bylo identifikovat efekty rozvoje cestovního ruchu v destinaci nominované na zápis na Seznam světového dědictví, posoudit možné dopady na socio-ekonomické, kulturní a přírodní prostředí po zapsání na Seznam světového dědictví a navrhnout opatření k eliminaci či zmírnění negativních dopadů způsobených rozvojem cestovního ruchu v lokalitě. Stanovených cílů jsem dosáhla za pomoci dotazníkového šetření v již zapsaných lokalitách či destinacích UNESCO a provedením rozhovorů s klíčovými aktéry v třeboňském regionu.

Před samotným výzkumem vyvstala následující otázka: Do jaké míry přispívá dědictví UNESCO udržitelnému rozvoji? Napomáhání udržitelnému rozvoji je zakotveno v obecných cílech Úmluvy o světovém dědictví (viz příloha č. 1). Organizace UNESCO prostřednictvím Centra světového dědictví zajišťuje ochranu přírodního a kulturního dědictví svých signatářských států, podněcuje je k nominacím na Seznam světového dědictví, pobízí je k vytváření management plánů a monitoringu stavu konzervace památek, poskytuje technickou asistenci a odborná školení správcům památek, poskytuje pohotovostní asistenci památkám světového dědictví v bezprostředním ohrožení, podporuje aktivity zvyšující veřejné povědomí o uchovávání světového dědictví, povzbuzuje místní obyvatele k ochraně jejich dědictví a podněcuje mezinárodní spolupráci v uchovávání „našeho“ světového kulturního a přírodního dědictví (<http://whc.unesco.org>). „Z hlediska budoucího vývoje je zřejmé, že dlouhodobá životaschopnost a obhajitelná smysluplnost existence kulturního dědictví nemůže být založena na charitě či státních dotacích, ale na pochopení její nezbytnosti z hlediska rozvoje osobnosti a kvality života samotných dědiců - návštěvníků, místních obyvatel i budoucích generací“ (Pásková 2002, s.5).

Na otázku, co v současnosti brání zápisu památky na Seznam světového dědictví, bylo odpovězeno v předchozí kapitole. Kromě nedosažení konsensu mezi klíčovými aktéry

brzdí nominaci hlavně nedostačující suprastruktura cestovního ruchu a omezené množství a nízká kvalita nabízených doprovodných služeb. Také odpověď na otázku, jaké budou dopady případného zařazení památky na Seznam světového dědictví, jaké příležitosti a jaké hrozby jsou se zápisem památky na Seznam spojeny, byla podána v předchozí kapitole. Na otázku, zda budou pozitiva vyplývající ze zápisu převažovat nad negativy, nelze jednoznačně odpovědět, záleží na mnoha okolnostech, především pak na iniciativě hlavních aktérů, zejména představitelů vedení města Třeboně a místních podnikatelů.

Na základě dotazníkového šetření v rámci analýzy ostatních památek UNESCO jsem vyvrátila předpoklad, že zápis památek na SSD UNESCO je hlavními aktéry v destinacích vnímán jednoznačně kladně a pozitivní dopady převažují nad negativními. Příklad jihočeských Holarovic ukázal, že zápis památky na Seznam světového dědictví může přinést více škody než užitku. Řešením problémů, se kterými se Holarovice potýkají, by byla větší podpora ochrany památek ze strany státu a jeho příslušných orgánů (např. Ministerstvo kultury ČR).

Předpoklad, že návštěvnost lokality se díky zápisu na SSD UNESCO výrazně zvýší, a tím vzroste potřeba sledovat dopady rozvoje cestovního ruchu na jednotlivé složky geografického prostředí, byl na základě dotazníkového šetření potvrzen. Míra růstu návštěvnosti však závisí stejně jako intenzita a charakter dopadů především na iniciativě hlavních aktérů i místních obyvatel.

Poslední předpoklad, že dopady rozvoje cestovního ruchu v lokalitě Třeboňského rybníkářského dědictví budou příznivěji vnímány klíčovými aktéry než místními obyvateli, nebyl na základě rozhovorů s hlavními aktéry ani potvrzen ani vyvrácen. Podle mínění Ing. Jaromíra Vávry z MAS Třeboňsko jsou místní obyvatelé k zápisu TRD do Seznamu světového dědictví lhostejní. V současném vedení města Třeboně nepanuje mezi představiteli obecná shoda, že TRD by mělo být nominováno na Seznam světového dědictví, a jelikož je nejprve nutné připravit infrastrukturu lokality na eventuální zvýšenou návštěvnost, byla nominace prozatím odložena na dobu neurčitou.

Na závěr lze konstatovat, že lokalita Třeboňského rybníkářského dědictví si jistě zaslouží být zařazena na prestižní Seznam světového dědictví, záleží však na iniciativě místních aktérů i obyvatel, jak tuto jedinečnou příležitost využijí.

Seznam literatury

AMEND, S., GIRALDO, A., OLTREMARI, J., SÁNCHEZ, R., VALAREZO, V., YERENA, E. (2003): Management Plans - Concepts and Proposals. Parques Nacionales y Conservación Ambiental No.11. Panama, 114 s.

BUTLER, R. (2004): The Tourism Area Life Cycle in the Twenty-First Century. In: LEW, A. A., HALL, C. M., WILLIAMS, A. M.: A Companion to Tourism. Blackwell Publishing, Carlton, Australia, s. 159 – 170

DISMAN, M. (2006): Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele. Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, Praha, 369 s.

FEILDEN, B. M., JOKILEHTO, J. (2003): Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites. World Heritage Site Management, Sopron, 105 s.

GURSOY, D., KIM, K., UYSAL, M. (2004): Percieved Impacts of Festivals and Special Events by Organizers: An Extension and Validation. Tourism Management, č. 25, s. 171 – 181

HOLEČEK, M., MARIOT, P., STRÍDA, M. (1999): Zeměpis cestovního ruchu. Česká geografická společnost, Praha, 99 s.

HOUDKOVÁ, M. (2004): Rozvoj lázeňské infrastruktury v Třeboni. Zkušenosti z přípravy projektu pro podání žádosti do Společného regionálního operačního programu. Sdružení lázeňských míst ČR, 23 s.

HUGHES, G. (1995): Authenticity in Tourism. Annals of Tourism Research, č. 4, s. 781 - 803

KIRÁLOVÁ, A. (2003): Marketing destinace cestovního ruchu. Ekopress, Praha, 174 s.

KLUFOVÁ, R. (2003): Cestovní ruch Třeboňska. Disertační práce. Katedra sociální a regionální geografie PřF UK, Praha, 144 s.

- KUČOVÁ, V. (2004): Památky světového dědictví a jejich management plan. Metodika památkové péče. Zprávy památkové péče, ročník 64, č. 5, s. 422 – 425
- MACHÁČEK, D. (2002): Značka UNESCO sama turisty nezajistí. Mladá Fronta DNES, 19.10.2002, roč. 13, č. 242, s. B3
- MARIOT, P. (1983): Geografia cestovného ruchu. SAV, Bratislava, 248 s.
- NOVÁKOVÁ, A. (2006): Památky UNESCO v Česku: Pozitivní a negativní dopady cestovního ruchu. Bakalářská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha, 44 s.
- PÁSKOVÁ, M. (2007): Návrh Akčního plánu Národního systému certifikace ekologicky šetrných služeb cestovního ruchu. Ministerstvo životního prostředí. Praha, 17 s.
- PÁSKOVÁ, M., ŠŤASTNÁ, P., VÍTEK, O. (2007): Práce s návštěvníkem a udržitelný cestovní ruch. Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. Praha, 52 s.
- PÁSKOVÁ, M. (2003): Změny geografického prostředí vyvolané rozvojem cestovního ruchu ve světle kriticko-realistické metodologie. Disertační práce. Katedra sociální a regionální geografie PŘF UK, Praha, 200 s.
- PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. (2002): Výkladový slovník - cestovní ruch. Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha, 448 s.
- PÁSKOVÁ, M. (2002): Dědictví pro turismus nebo turismus pro dědictví? Veřejná správa, roč., 13, č. 2, příloha č. 31, Ministerstvo vnitra ČR, Praha
- PÁSKOVÁ, M. (2001): „Udržitelný rozvoj“ cestovního ruchu. Sborník České geografické společnosti, 106, č. 3, Česká geografická společnost, Praha, s. 178–195
- PEDERSEN, A. (2002): Managing Tourism at World Heritage Sites: a Practical Manual for World Heritage Site Managers. World Heritage Manuals, published in Paris by UNESCO World Heritage Centre, 103 pages
- PRIESTLEY, G. K., EDWARDS, J. A., COCCOSSIS, H. (1996): Sustainable Tourism? European Experiences. CAB International, Oxon, 212 pages

- RYAN, CH. (2003): *Recreational Tourism. Demands and Impacts*. Channel View Publications, Clevedon, England, 356 pages.
- SHAW, G., WILLIAMS, A. M. (2004): *Critical Issues in Tourism. A Geographical Perspective*. Blackwell, Oxford, 372 s.
- ŠTĚPÁNEK, V., KOPAČKA, L., ŠÍP, J. (2001): *Geografie cestovního ruchu*. Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, Praha, 228 s.
- TRNKOVÁ, O. a kol. (1995): *Území a cestovní ruch*. Skriptum VŠE, Praha, 95 s.
- VACKOVÁ, T. (2006): *Možnosti rozvoje cestovního ruchu v Česku s využitím zkušeností Francie*. Katedra sociální a regionální geografie PřF UK, Praha, 150 s.
- WEAVER, D.B. (2001): *The Encyclopedia of Ecotourism*. CABI Publishing, Wallingford, 688 s.
- WONG, P. P. (2004): *Environmental Impacts of Tourism*. In: LEW, A. A., HALL, C. M., WILLIAMS, A. M.: *A Companion to Tourism*. Blackwell Publishing, Carlton, Australia, s. 450 – 461

Seznam ostatních zdrojů informací

Background Document on the Development of Criteria and Indicators for Sustainable Tourism Development. GEF & UNEP, Sumava/ Czech republic, 2006, 33 pages

Cestovní ruch. Oficiální stránky Ministerstva pro místní rozvoj ČR. Dostupné na: <<http://www.mmr.cz/index.php?show=001027>> [2.7.2007]

Metodika posuzování vlivů regionálních rozvojových koncepcí na životní prostředí. Ministerstvo životního prostředí, Praha, 2004

Mezinárodní cestovní ruch. MagConsulting, 2004. Dostupné na: <<http://www.magconsulting.cz/article.aspx?ArticleID=417>> [27.1.2007]

Návrh koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2002 - 2007. Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha, 2002

Nominační proces. Oficiální stránky Centra pro světové dědictví, 2007. Dostupné na: <<http://whc.unesco.org/en/nominationprocess/>> [27.1.2007]

Památky UNESCO v ČR. InfoČesko, 2007. Dostupné na: <<http://www.infocesko.cz/Czechia/Content/clanek.aspx?clanekid=6856>> [10.3.2007]

Podíl cestovního ruchu na HDP. Český statistický úřad, 2006. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/10_11_2006_podil_cestovniho_ruchu_na_hdp> [2.7.2007]

Přehled návštěvnosti města Český Krumlov. Oficiální stránky města Český Krumlov, 2007. Dostupné na: <<http://infoservis.ckrumlov.info/docs/cz/prenav.xml>> [25.3.2007]

Přehled památek UNESCO v České republice. Turistický server ČR, 2007. Dostupné na: <http://www.czecot.com/cz/?id_tema=31> [16.1.2007]

RYNDA, I. (2007): Co je to udržitelný rozvoj. Česká informační agentura životního prostředí CENIA, Praha. Dostupné na: <<http://www.ceu.cz/EDU/ma21/UR.html>> [6.2.2007]

Scénáře a strategie pro odborné vzdělávání. Zpravodaj Odborné vzdělávání v zahraničí, Národní ústav odborného vzdělávání, č. 6, 2001. Dostupné na: <http://www.nuov.cz/public/File/periodika_a_publicace/zpravodaj_odborne_vzd_v_zahr/2001/ZP0106a.pdf> [23.8.2007]

Strategie rozvoje cestovního ruchu Třeboňska s ohledem na začlenění rybníční soustavy a historického jádra Třeboně do kulturního dědictví a památek UNESCO. MAS Třeboňsko o.p.s. a konsorcium vedené firmou Odeon Firm Servis a.s., České Budějovice, 2005, 132 s.

Studie potenciálních dopadů zapsání turistického regionu České Švýcarsko na Seznam světového dědictví UNESCO. Nominace Českého Švýcarska na Seznam světového dědictví – impaktová studie. Europroject & DHV CR, Praha, 2007, 77 s. Dostupné na: <<http://www.ceskesvycarsko.cz/ops/odborne-publicace>> [27.6.2007]

Světové dědictví. Oficiální stránky Centra pro světové dědictví, 2007. Dostupné na: <<http://whc.unesco.org/en/>> [27.1.2007]

Třeboňské rybníkářské dědictví – Management plan. Příloha dokumentace k nominaci na Seznam světového dědictví. Národní památkový ústav, Praha, 2004, 53 s.

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. Národní památkový ústav, 2007. Dostupné na: <<http://www.npu.cz/pp/dokum/unesco/>> [28.11.2006]

UNESCO památky. České dědictví UNESCO, 2007. Dostupné na: <<http://cz.unesco-czech.cz/unesco-pamatky/>> [2.7.2007]

Veřejná zakázka malého rozsahu v souladu se Zákonem č.137/2006 Sb. o veřejných zakázkách. Impaktová studie pro event. nominaci Českosaského Švýcarska na Světový seznam přírodního dědictví UNESCO. České Švýcarsko, o.p.s., 2006. Dostupné na: <www.ceskesvycarsko.cz/_img/be/news_file_46_1157701807.doc> [17.2.2007]

VOTOČEK, L. (2004): Příprava satelitního účtu cestovního ruchu v ČR, ad-hoc studie ČSÚ, Praha. Dostupné na: <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/1522-04>> [16.4.2007]

Zdroje dat o návštěvnosti jednotlivých památek:

Informační a turistické centrum Třebíč < <http://www.kviztrebic.cz>>

Infocentrum Holašovice < <http://www.holasovice.cz>>

Informační středisko v Telči <<http://www.telc-etc.cz>>

Informační centrum Kutná Hora <<http://infocentrum.kh.cz>>

Informační centrum Litomyšl < <http://www.litomysl.cz/ic>>

Informační a kulturní centrum města Třeboně <<http://www.itrebon.cz>>

Správa Třeboňského zámku

Informační a turistické centrum Žďár nad Sázavou <<http://www.zamekzdar.cz>>

Informační centrum Kroměříž <<http://www.mesto-kromeriz.cz>>

Informační centrum Olomouc <<http://www.olomouc-tourism.cz>>

Turistické informační centrum města Brna <<http://www.ticbrno.cz>>

Turistické informační centrum Valtice <<http://www.radnice-valtice.cz>>

Turistické informační centrum Lednice <<http://www.lednice.cz>>

Přílohy

**Příloha č. 1: Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví
(Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage)**

Úmluva byla podepsána v rámci UNESCO v Paříži dne 16. 11. 1972, v platnost vstoupila dne 17. 12. 1975. Depozitářem je generální tajemník UNESCO. ČSFR přistoupila k Úmluvě dne 15. 11. 1990 a závaznou se pro ni stala dnem 15. 2. 1991. Na základě sukcese je platná pro ČR. Text Úmluvy a oznámení o přístupu byly publikovány ve Sbírce zákonů č. 159/1991 Sb. Hlavním posláním Úmluvy je povinnost smluvního státu zabezpečit označení, ochranu, zachování a předávání kulturního a přírodního dědictví budoucím generacím. Stát to zajistí při maximálním využití svých vlastních zdrojů, případně s mezinárodní pomocí a spoluprací. (Na praktické realizaci Úmluvy, jejímž gestorem je MZV, se podílí MK ČR společně s MŽP.)

**159/1991 Sb. SDĚLENÍ
federálního ministerstva zahraničních věcí**

Federální ministerstvo zahraničních věcí sděluje, že dne 16. listopadu 1972 byla v Paříži přijata Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. Listina o přijetí Úmluvy Českou a Slovenskou Federativní republikou byla uložena u depozitáře, generálního ředitele UNESCO, dne 15. listopadu 1990. Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku 33 dnem 17. prosince 1975. Pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupila Úmluva v platnost na základě téhož článku dnem 15. února 1991. Český překlad Úmluvy se vyhlašuje současně.

ÚMLUVA

o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

Generální konference UNESCO, scházející se v Paříži ve dnech 17. října až 21. listopadu 1972 na svém sedmnáctém zasedání, majíc na paměti, že kulturnímu dědictví a přírodnímu dědictví ve stále větší míře hrozí zničení nejen v důsledku tradičních příčin rozkladu, ale i na základě měnících se sociálních a ekonomických podmínek, které situaci vyhrocují ještě hrozivějšímu jevy poškození či zničení;

berouc v úvahu, že ubývání či zničení kterékoliv položky kulturního nebo přírodního dědictví představuje nenahraditelné ochuzení dědictví všech národů světa;

berouc v úvahu, že ochrana tohoto dědictví na národní úrovni není často úplná kvůli rozsahu prostředků, jež vyžaduje, a kvůli nedostatečným ekonomickým, vědeckým a technickým zdrojům země, kde se vlastnictví, které má být chráněno, nachází;

připomínajíc, že Ústava Organizace stanovuje, že bude udržovat, zvětšovat a šířit znalosti zajišťováním ochrany světového dědictví a doporučováním nezbytných mezinárodních úmluv dotyčným národům;

berouc v úvahu, že stávající mezinárodní úmluvy, doporučení a rezoluce týkající se kulturního a přírodního vlastnictví ukazují, jaký význam má pro všechny národy světa ochránění tohoto jedinečného a nenahraditelného vlastnictví, a" náleží jakémukoliv národu;

berouc v úvahu, že části kulturního či přírodního dědictví mají výjimečný význam a z tohoto důvodu je třeba je zachovat jako součást světového dědictví lidstva jako celku;

berouc v úvahu, že vzhledem k objemu a závažnosti nových nebezpečí, jež ohrožují kulturní a přírodní dědictví, je povinností mezinárodního společenství jako celku účastnit se ochrany kulturního a přírodního dědictví výjimečné světové hodnoty tím, že bude poskytovat kolektivní pomoc, která, i když nebude nahrazovat opatření dotyčného státu, bude sloužit jako jeho účinné doplnění;

berouc v úvahu, že pro tento účel je nezbytné přijmout nová ustanovení formou úmluvy vytvářející účinný systém kolektivní ochrany kulturního a přírodního dědictví výjimečné světové hodnoty, organizovaný na stálém základě a v souladu s moderními vědeckými metodami;

rozhodnuvši, na svém šestnáctém zasedání, že tato otázka se stane předmětem mezinárodní úmluvy;

přijímá tohoto šestnáctého dne listopadu 1972 tuto Úmluvu.

I. Definice kulturního a přírodního dědictví

Článek 1

Pro účely této Úmluvy budou za "kulturní dědictví" považovány:

památníky: architektonická díla, díla monumentálního sochařství a malířství, prvky či struktury archeologické povahy, nápisy, jeskynní obydlí a kombinace prvků, jež mají výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy;

skupiny budov: skupiny oddělených či spojených budov, které mají z důvodu své architektury, stejnorodosti či umístění v krajině výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy;

lokality: výtvořiny člověka či kombinovaná díla přírody a člověka a oblasti zahrnující místa archeologických nálezů mající výjimečnou světovou hodnotu z dějinného, estetického, etnologického či antropologického hlediska.

Článek 2

Pro účely této Úmluvy budou za "přírodní dědictví" považovány:

- přírodní jevy tvořené fyzickými a biologickými útvary nebo skupinami takovýchto útvarů, jež mají výjimečnou světovou hodnotu z estetického či vědeckého hlediska;
- geologické a fyziografické útvary a přesně vymezené oblasti, které tvoří místo přirozeného výskytu ohrožených druhů zvířat a rostlin výjimečné světové hodnoty z hlediska vědy či péče o zachování přírody;
- přírodní lokality, či přesně vymezené přírodní oblasti světové hodnoty z hlediska vědy, péče o zachování přírody nebo přírodní krásy.

Článek 3

Je v působnosti každé smluvní strany, aby určila a vymezila vlastnictví nacházející se na jejím území v souladu s čl. 1 a 2.

II. Národní ochrana a mezinárodní ochraně kulturního a přírodního dědictví

Článek 4

Každý smluvní stát uznává, že v první řadě je jeho povinností zabezpečit označení, ochranu, zachování, prezentování a předávání budoucím generacím kulturního a přírodního dědictví uvedeného v čl. 1 a 2 a nacházejícího se na jeho území. Za tímto účelem učiní vše při maximálním využití svých vlastních zdrojů, a tam, kde je to vhodné, spolu s mezinárodní pomocí a spoluprací, zejména finanční, uměleckou, vědeckou a technickou, jakou bude moci obdržet.

Článek 5

Za účelem zajištění účinných a aktuálních opatření na ochranu, zachování a prezentování kulturního a přírodního dědictví nacházejícího se na území smluvního státu bude do té míry, jak to bude možné a odpovídající, usilovat:

- a) o přijetí všeobecné politiky zaměřené na posílení úlohy kulturního a přírodního dědictví v životě společnosti a začlenění ochrany tohoto dědictví do komplexních plánovacích programů;
- b) o vytvoření služeb na ochranu, zachování a prezentování kulturního a přírodního dědictví a příslušnými zaměstnanci, majících prostředky na výkon těchto funkcí, na svých územích tam, kde takového služby neexistují;
- c) o rozvinutí vědeckých a technických studií a výzkumu a o vypracování metod práce, se kterými bude stát schopen působit proti nebezpečím, která ohrožují jeho kulturní nebo národní dědictví;
- d) o přijetí odpovídajících právních, vědeckých, technických, administrativních a

finančních opatření potřebných pro označení, ochranu, zachování, prezentování a obnovu tohoto dědictví; a

e) o podporu při vytváření nebo rozvíjení národních či regionálních středisek pro školení v oblasti ochrany, zachování a prezentování kulturního a přírodního dědictví a o podporování vědeckého výzkumu v této oblasti.

Článek 6

1. Smluvní státy, plně respektujícíce svrchovanost států, na jejichž území se nachází kulturní a přírodní dědictví zmíněné v čl. 1 a 2, a bez újmy vlastnickým právům určených vnitrostátním právním řádem uznávají, že takovéto dědictví tvoří světové dědictví, k jehož ochraně je povinností mezinárodního společenství spolupracovat jako celek.

2. Smluvní státy se zavazují, v souladu s ustanoveními této Úmluvy, že poskytnou svoji pomoc při určování, ochraně a zachování kulturního a přírodního dědictví uvedeného v odst. 2 a 4 čl. 11, pokud o toto státy, na jejichž území se dědictví nachází, požádají.

3. Každý smluvní stát se zavazuje, že nepodnikne jakákoliv svévolná opatření, jež by mohla přímo či nepřímo poškodit kulturní a přírodní dědictví zmíněné v čl. 1 a 2 nacházející se na území druhých smluvních států.

Článek 7

Pro účely této Úmluvy bude pod mezinárodní ochranou světového kulturního a přírodního dědictví chápáno vytvoření systému mezinárodní spolupráce a pomoci za účelem podpory smluvních států v jejich úsilí o zachování a určení tohoto dědictví.

III. Mezivládní výbor pro ochranu světového kulturního a přírodního dědictví

Článek 8

1. Tímto se v rámci UNESCO ustavuje Mezivládní výbor pro ochranu kulturního a přírodního dědictví výjimečné světové hodnoty, nazývaný "Výbor pro světové dědictví".

Bude jej tvořit 15 smluvních států, které budou zvoleny smluvními státy, jež se sejdou k valnému shromáždění v průběhu řádného zasedání generální konference UNESCO. Počet států, členů Výboru, bude zvýšen na 21 od data řádného zasedání generální konference následujícího poté, co tato Úmluva vstoupí v platnost pro nejméně 40 států.

2. Volby členů Výboru zajistí spravedlivé zastoupení různých oblastí a kultur světa.

3. Zasedání Výboru se jako poradce může zúčastnit představitel Mezinárodního střediska pro studium zachování a obnovy kulturního vlastnictví (Římské středisko), představitel Mezinárodní rady pro památkovou péči (ICOMOS) a představitel Mezinárodního svazu pro ochranu přírody a přírodních zdrojů (IUCN), k nimž mohou dále přistoupit, na žádost smluvních států scházejících se na valném shromáždění v průběhu řádných zasedání generální konference UNESCO, představitelé ostatních mezivládních nebo nevládních organizací podobného zaměření.

Článek 9

1. Funkční období států - členů Výboru pro světové dědictví bude začínat koncem řádného zasedání generální konference, v jejímž průběhu budou zvoleny, a bude ukončeno do konce jejího třetího následného řádného zasedání.

2. Funkční období jedné třetiny členů určených při prvních volbách však bude ukončeno na konci prvního řádného zasedání generální konference následujícího po zasedání, na kterém byly zvoleni, a funkční období další třetiny členů určených v tutéž dobu bude ukončeno na konci druhého řádného zasedání generální konference následujícího po zasedání, na kterém byli zvoleni. Jména těchto členů budou určena losem předsedou generální konference UNESCO po prvních volbách.

3. Státy - členové Výboru vyberou jako své představitele osoby kvalifikované v oblasti kulturního či přírodního dědictví.

Článek 10

1. Výbor pro světové dědictví přijme svůj jednací řád.

2. Výbor může kdykoliv pozvat k účasti na svém zasedání za účelem konzultace k jednotlivým otázkám veřejné či soukromé organizace nebo jednotlivce.

Článek 11

1. Každý smluvní stát předloží, pokud to bude možné, Výboru pro světové dědictví soupis vlastnictví tvořícího součást kulturního a přírodního dědictví, který se nachází na jeho území a odpovídá požadavkům na zahrnutí do seznamu uvedeného v odst. 2 tohoto článku. Tento soupis, který nebude považován za vyčerpávající, bude zahrnovat dokumentaci týkající se umístění tohoto vlastnictví a jeho významu.

2. Na základě soupisů předložených státy v souladu s odst. 1 Výbor založí, bude aktualizovat a publikovat pod názvem "Seznam světového dědictví" seznam vlastnictví tvořícího část kulturního a přírodního dědictví, jak je definováno v čl. 1 a 2 této Úmluvy, který považuje za vlastnictví mající výjimečnou světovou hodnotu dle takových kritérií, jaká stanoví. Aktualizovaný seznam bude rozesílán nejméně každé dva roky.

3. Zahrnutí vlastnictví do Seznamu světového dědictví vyžaduje souhlas dotyčného státu. Zahrnutí vlastnictví nacházejícího se na území, nad kterým si svrchovanou jurisdikci nárokuje více než jeden stát, v žádném případě nebude mít vliv na práva stran ve sporu.

4. Výbor založí, bude aktualizovat a publikovat, kdykoliv to budou okolnosti vyžadovat, pod názvem "Seznam světového dědictví v nebezpečí", seznam vlastnictví uvedeného v "Seznamu světového dědictví", na jehož zachování jsou potřebné větší operace a pro něž byla vyžádána pomoc dle této Úmluvy. Tento seznam bude obsahovat odhad nákladů na takovéto opatření. Do seznamu může být zahrnuto pouze takové vlastnictví, které tvoří součást kulturního a přírodního dědictví a hrozí mu závažné a zvláštní nebezpečí, jako je hrozba zmizení vyvolaná zrychleným chátráním, rozsáhlými veřejnými či soukromými projekty rychlého urbanistického či turistického rozvoje; ničení vyvolané změnami v používání či vlastnictví půdy, velké změny, jejichž příčina je neznáma; opuštění z jakéhokoli důvodu; vypuknutí či hrozba ozbrojeného konfliktu; kalamity a pohromy hrozivé požáry, zemětřesení a sesuvy půdy; sopečné erupce; změny hladiny vody, záplavy a přílivové vlny. Výbor může učinit kdykoliv, v případě naléhavé potřeby, nový záznam do "Seznamu světového dědictví v nebezpečí" a takovýto záznam okamžitě publikovat.

5. Výbor stanoví kritéria, na jejichž základě může být vlastnictví patřící ke kulturnímu či přírodnímu dědictví zahrnuto do jednoho ze seznamů uvedených v odst. 2 a 4 tohoto článku.

6. Před odmítnutím žádosti o zahrnutí do jednoho ze dvou seznamů uvedených v odst. 2 a 4 tohoto článku Výbor se poradí se smluvním státem, na jehož území se dotyčné kulturní či přírodní vlastnictví nachází.

7. Výbor bude, se souhlasem dotyčných států, koordinovat a podporovat studie a výzkum potřebný pro sestavení seznamů uvedených v odst. 2 a 4 tohoto článku.

Článek 12

Skutečnost, že vlastnictví patřící ke kulturnímu či přírodnímu dědictví nebylo zahrnuto do jednoho ze dvou seznamů zmíněných v odst. 2 a 4 článku 11, nebude v žádném případě vykládána tak, že nemá výjimečnou světovou hodnotu pro jiné účely než jsou ty, které vyplývají ze zahrnutí do těchto seznamů.

Článek 13

1. Výbor pro světové dědictví bude přijímat a studovat žádosti o mezinárodní pomoc sestavené smluvními státy, pokud jde o vlastnictví tvořící část kulturního a přírodního dědictví, které se nalézá na jejich území a je zahrnuto do seznamů uvedených v odst. 2 a 4 čl. 11 nebo je vhodné pro zařazení do těchto seznamů. Účelem takovýchto žádostí může být zabezpečení ochrany, zachování, prezentování či obnova takového vlastnictví.

2. Žádosti o mezinárodní pomoc dle odst. 1 tohoto článku se rovněž mohou týkat určení kulturního či přírodního vlastnictví definovaného v článku 1 a 2, pokud předběžné výzkumy ukázaly, že další zkoumání by bylo oprávněné.

3. Výbor rozhodne o akcích, jež mají být podniknuty ve věci těchto žádostí, tam, kde je to odpovídající, stanoví povahu a rozsah své pomoci a dá souhlas, aby jeho jménem byly s dotyčnou vládou uzavřeny potřebné dohody.

4. Výbor stanoví pořadí priorit pro své operace. Při tom bude mít na paměti, jaký význam má pro světové kulturní a přírodní dědictví vlastnictví požadující ochranu, potřebu poskytnout mezinárodní pomoc vlastnictví, který je nejreprezentativnější z hlediska přírodního životního prostředí či génia a dějin národů světa, naléhavost práce, jež má být vykonána, zdroje, které má k dispozici stát, na jehož území se ohrožené vlastnictví nalézá,

a zejména rozsah, po který jsou schopny takovéto vlastnictví zabezpečit vlastními prostředky.

5. Výbor sestaví, bude aktualizovat a publikovat seznam objektů, kterým byla poskytnuta mezinárodní pomoc.

6. Výbor bude rozhodovat o použití zdrojů Fondu vytvořeného dle článku 15 této Úmluvy. Bude hledat způsoby, jak tyto zdroje rozmnožit a za tím účelem podnikne prospěšné kroky.

7. Výbor bude spolupracovat s mezinárodními a národními vládními a nevládními organizacemi sledujícími podobné cíle jako tato Úmluva. Za účelem plnění svých programů a projektů se Výbor může obracet na takovéto organizace, zejména na Mezinárodní středisko pro výzkum zachování a obnovy kulturního vlastnictví (Římské středisko), Mezinárodní radu pro památkovou péči (ICOMOS) a Mezinárodní svaz pro zachování přírody a přírodních zdrojů (IUCN), jakož i veřejné a soukromé orgány a jednotlivce.

8. Rozhodnutí Výboru budou přijímána dvoutřetinovou většinou členů přítomných a hlasujících. Většina členů Výboru bude tvořit kvorum.

Článek 14

1. Výboru pro světové dědictví bude pomáhat sekretariát jmenovaný generálním ředitelem UNESCO.

2. Generální ředitel UNESCO bude, využívaje v maximální možné míře služeb Mezinárodního střediska pro výzkum zachování a obnovy kulturního vlastnictví (Římského střediska), Mezinárodní rady pro památkovou péči (ICOMOS) a Mezinárodního svazu pro zachování přírody a přírodních zdrojů (IUCN) v oblastech daných jejich kompetencí a schopnostmi, připravovat dokumentaci Výboru a program jeho zasedání a bude zodpovídat za plnění jeho rozhodnutí.

IV. Fond na ochranu světového kulturního a přírodního dědictví

Článek 15

1. Tímto se vytváří Fond na ochranu světového kulturního a přírodního dědictví výjimečně světové hodnoty, nazývaný "fond světového dědictví".

2. Fond založí v souladu s ustanoveními finančních pravidel UNESCO depozitní fond.

3. Zdroje Fondu budou tvořit:

a) povinné a dobrovolné příspěvky smluvních států,

b) příspěvky, dary nebo odkazy, jež mohou poskytnout:

i) jiné státy;

ii) UNESCO, jiné organizace v rámci systému OSN, zejména UNDP či jiné mezivládní organizace; iii) veřejné či soukromé orgány nebo jednotlivci;

c) jakékoliv úroky připadající na zdroje Fondu;

d) fondy vzniklé sbírkami a příjmy z akcí organizovaných ve prospěch Fondu; a

e) veškeré další zdroje, jež jsou v souladu s předpisy Fondu, jak jsou navrženy Výborem pro světové dědictví.

4. Příspěvky do Fondu a jiné formy pomoci dané k dispozici Výboru mohou být použity pouze na takové účely, jaké určí Výbor. Výbor může přijmout příspěvky, jež mají být použity pouze na určitý program či projekt, za předpokladu, že Výbor rozhodne o realizaci takového programu či projektu. Žádné politické podmínky nesmějí být spojeny s příspěvky poskytovanými Fondu.

Článek 16

1. Bez újmy doplňkovým dobrovolným příspěvkům smluvní státy se zavazují, že budou platit pravidelně, každé dva roky, do Fondu světového dědictví příspěvky, jejichž výše, ve formě jednotné procentní sazby aplikované pro všechny státy, bude stanovena valným shromážděním smluvních států této Úmluvy, které se sejdou v průběhu zasedání generální konference UNESCO. Toto rozhodnutí valného shromáždění vyžaduje většinu přítomných a hlasujících smluvních stran, které nečinily prohlášení podle odst. 2 tohoto článku.

Povinný příspěvek států stran Úmluvy v žádném případě nepřekročí 1 % příspěvku do řádného rozpočtu UNESCO.

2. Každý stát zmíněný v článku 31 nebo 32 této Úmluvy však může, v době ukládání své ratifikační listiny, listiny o přijetí či přistoupení, prohlásit, že nebude vázán ustanoveními odst. 1 tohoto článku.

3. Smluvní stát Úmluvy, který učinil prohlášení zmíněné v odstavci 2 tohoto článku, může uvedené prohlášení kdykoliv odvolat formou oznámení generálnímu řediteli UNESCO. Odvolání prohlášení však nenabude platnosti, pokud jde o povinný příspěvek splatný tímto státem do data následujícího valného shromáždění států stran Úmluvy.

4. Za účelem efektivního plánování své činnosti Výborem budou Smluvní státy, které učinily prohlášení v souladu s odst. 2 tohoto článku, platit své příspěvky pravidelně nejméně každé dva roky, a neměly by být nižší než příspěvky, které by měly zaplatit, kdyby byly vázány ustanoveními odst. 1 tohoto článku.

5. Smluvní stát, který se opoždí s placením svého povinného či dobrovolného příspěvku za běžný rok a bezprostředně předcházející kalendářní rok, nebude zvolen za člena Výboru pro světové dědictví; toto ustanovení se nebude vztahovat na první volby.

Funkční období každého takového státu, který je již členem Výboru, skončí v době voleb stanovených v čl. 8 odst. 1 této Úmluvy.

Článek 17

Smluvní státy budou posuzovat či podporovat zakládání národních veřejných a soukromých nadací či sdružených, jejichž cílem je stimulovat poskytování darů na ochranu kulturního a přírodního dědictví, jak je definováno v článku 1 a 2 této Úmluvy.

Článek 18

Smluvní státy budou poskytovat svoji pomoc mezinárodním kampaním na vytváření fondů organizovaných pro Fond světového dědictví pod záštitou UNESCO. Budou usnadňovat sbírky pořádané za tímto účelem orgány zmíněnými v odst. 3 článku 15.

V. Podmínky a opatření pro mezinárodní pomoc

Článek 19

Každý smluvní stát může požádat o mezinárodní pomoc pro vlastnictví tvořící součást kulturního a přírodního dědictví výjimečné světové hodnoty nacházejícího se na jeho území. Spolu se svou žádostí předloží informace a dokumentaci v souladu s čl. 21, jakou má k dispozici a která umožní Výboru přijmout rozhodnutí.

Článek 20

V souladu s ustanovením odst. 2 článku 13 písm. c), článku 22 a článku 23 může být mezinárodní pomoc stanovená touto Úmluvou poskytnuta pouze v případě vlastnictví tvořícího součást kulturního a přírodního dědictví, u nějž Výbor pro světové dědictví rozhodl, nebo může rozhodnout, že bude zahrnuto do jednoho ze seznamů uvedených v odst. 2 a 4 článku 11.

Článek 21

1. Výbor pro světové dědictví stanoví postup, na jehož základě budou žádosti o mezinárodní pomoc posuzovány, přesně určí obsah žádosti, která by měla definovat uvažované opatření, nezbytnou práci, očekávané náklady na tuto operaci, stupeň naléhavosti a důvody, proč zdroje státu žádajícího o pomoc nedovolují pokrýt všechny náklady. Takovéto žádosti musí být, pokaždé, kdy je to možné, podpořeny zprávami expertů.
2. Žádosti z důvodů pohrom či přírodních kalamit by měly být kvůli naléhavosti práce, již mohou zahrnovat, Výborem projednány přednostně, Výbor by pro takového nepředvídané události měl mít rezervní fond.
3. Před tím, než dospěje k rozhodnutí, provede Výbor takové průzkumy a konzultace, jež považuje za potřebné.

Článek 22

Pomoc poskytovaná Výborem pro světové dědictví může zahrnovat následující formy:

- a) výzkumy týkající se uměleckých, vědeckých a technických problémů vyplývajících z ochrany, zachování, prezentování a obnovy kulturního a přírodního dědictví, jak je zakotveno v odst. 2 a 4 článku 11 této Úmluvy;
- b) ustanovení expertů, techniků a zkušených pracovníků, aby bylo zajištěno správné provedení prací;
- c) školení pracovníků a specialistů na všech úrovních v oblasti označení, ochrany, zachování, prezentování a obnovy kulturního a přírodního dědictví;
- d) dodání zařízení, které dotyčný stát nevlastní nebo nemůže získat;
- e) půjčky s nízkým úrokem nebo bezúročné půjčky splatné na dlouhodobém základě;
- f) poskytnutí, ve výjimečných případech a ze zvláštních důvodů, nenávratných příspěvků.

Článek 23

Výbor pro světové dědictví může rovněž poskytnout mezinárodní pomoc národním nebo regionálním střediskům pro školení pracovníků a specialistů na všech úrovních v oblasti označování, ochrany, zachování, prezentování a obnovy kulturního a přírodního dědictví.

Článek 24

Podrobné vědecké, ekonomické a technické studie budou předcházet rozsáhlé mezinárodní pomoci. Tyto studie navrhnout nejmodernější techniku pro zachování, prezentování a obnovu přírodního a kulturního dědictví a budou v souladu s cíli této Úmluvy. Výzkumy budou rovněž hledat způsoby racionálního využití zdrojů, které má k dispozici dotyčný stát.

Článek 25

Jako všeobecné pravidlo bude platit, že mezinárodní společenství bude hradit pouze část nákladů na potřebné práce. Vklad státu těžícího z mezinárodní pomoci bude tvořit

podstatný díl zdrojů věnovaných na každý program či projekt, ledaže by mu to jeho zdroje nedovolovaly.

Článek 26

Výbor pro světové dědictví a přijímající stát stanoví v dohodě, kterou uzavřou, podmínky, za nichž se bude program či projekt, na nějž se poskytuje mezinárodní pomoc dle této Úmluvy, realizovat. Zodpovědností státu přijímajícího takovouto mezinárodní pomoc bude pokračovat při dodržení podmínek stanovených v dohodě v ochraně, zachování a prezentování vlastnictví, které bylo takto zajištěno.

VI. Vzdělávací programy

Článek 27

1. Smluvní státy budou usilovat všemi odpovídajícími prostředky a zejména prostřednictvím vzdělávacích a informačních programů o to, aby jejich národy ve stále větší míře oceňovaly a respektovaly kulturní a přírodní dědictví definované v čl. 1 a 2 Úmluvy.

2. Smluvní státy se zavazují, že budou široce informovat veřejnost o nebezpečích, jež ohrožují toto dědictví, a o akcích uskutečňovaných na základě této Úmluvy.

Článek 28

Smluvní státy, které přijmou mezinárodní pomoc dle Úmluvy, přijmou odpovídající opatření k tomu, aby vešel ve známost význam vlastnictví, na který byla přijata pomoc, a úloha, již takováto pomoc sehrává.

VII. Zprávy

Článek 29

1. Smluvní státy budou informovat ve zprávách, které předloží generální konferenci UNESCO v termínu a způsobem, jaký tato stanoví, o právních a administrativních opatřeních, která přijaly, a o ostatních opatřeních, jež podnikly za účelem provádění této Úmluvy, spolu s podrobnostmi o zkušenostech, jež získaly v této oblasti.
2. Tyto zprávy budou dávány na vědomí Výboru pro světové dědictví.
3. Na každém řádném zasedání generální konference UNESCO bude Výbor předkládat zprávu o své činnosti.

VIII. Závěrečná ustanovení

Článek 30

Tato Úmluva je vyhotovena v arabštině, angličtině, francouzštině, ruštině a španělštině, přičemž všech pět znění má stejnou platnost.

Článek 31

1. Tato Úmluva podléhá ratifikaci či přijetí členskými státy UNESCO v souladu s jejich příslušnými ústavními postupy.
2. Ratifikační listiny či listiny o přijetí budou uloženy u generálního ředitele UNESCO.

Článek 32

1. Tato Úmluva bude otevřena k přístupu všem státům, jež nejsou členy UNESCO a které generální konference Organizace vyzve k přístupu.
2. Přístup vstoupí v platnost uložením listiny o přístupu u generálního ředitele UNESCO.

Článek 33

Tato Úmluva vstoupí v platnost tři měsíce po uložení dvacáté ratifikační listiny, listiny o přijetí či přístupu, avšak pouze pro ty státy, které svoje ratifikační listiny, listiny o přijetí či přístupu uložily k tomuto datu nebo před ním. Pro každý jiný stát vstoupí v platnost tři měsíce po uložení jeho ratifikační listiny, listiny o přijetí či přístupu.

Článek 34

Následující ustanovení budou platit pro ty smluvní státy, které mají federální nebo necentralistický ústavní systém:

- a) pokud jde o ustanovení této Úmluvy, jejichž plnění spadá do jurisdikce federální nebo centrální legislativní síly, budou závazky federální nebo centrální vlády stejné jako pro smluvní státy, které nejsou federálními státy;
- b) pokud jde o ustanovení této Úmluvy, jejichž plnění spadá do jurisdikce jednotlivých dílčích států, zemí, provincií nebo kantonů, jež nejsou vázány ústavním systémem federace k přijetí legislativních opatření, bude federální vláda informovat příslušné orgány takovýchto států, zemí, provincií nebo kantonů o uvedených opatřeních spolu se svým doporučením k jejich přijetí.

Článek 35

1. Každý smluvní stát může Úmluvu vypovědět.
2. Výpověď bude oznámena písemně listinou uloženou u generálního ředitele UNESCO.
3. Výpověď vstoupí v platnost dvanáct měsíců po přijetí výpovědní listiny a nebude mít vliv na finanční závazky vypovídající státu do data, k němuž výpověď nabude platnost.

Článek 36

Generální ředitel UNESCO bude informovat členské státy Organizace, státy, které nejsou členy Organizace, uvedené v čl. 32, jakož i OSN o uložení všech ratifikačních listin, listin o přijetí nebo přístupu uvedených v čl. 31 a 32, jakož i o výpovědích Úmluvy uvedených v čl. 35.

Článek 37

1. Tato Úmluva může být změna generální konferencí UNESCO. Jakákoliv změna však bude závazná pouze pro ty státy, které se stanou stranami změněné Úmluvy.
2. Pokud by generální konference přijala novou Úmluvu měnící celou tuto Úmluvu nebo její část, pak, pokud nová Úmluva nestanoví jinak, tato Úmluva přestává být otevřena pro ratifikaci, přijetí či přístup od data, kdy nová změněná Úmluva vstoupí v platnost.

Článek 38

V souladu s čl. 102 Charty OSN bude tato Úmluva na žádost generální ředitele UNESCO registrována v sekretariátu OSN

Dáno v Paříži tohoto dvacátého třetího dne listopadu 1972, ve dvou původních vyhotoveních nesoucích podpis předsedy sedmnáctého zasedání generální konference UNESCO a jejichž potvrzené ověřené kopie budou zaslány všem státům uvedeným v čl. 31 a 32, jakož i OSN. Výše uvedené je původním textem Doporučení řádně přijatého generální konferencí UNESCO na jejím sedmnáctém zasedání, které se konalo v Paříži a bylo prohlášeno za ukončené dvacátého prvního dne listopadu 1972. Na důkaz čehož jsme připojili své podpisy tohoto dvacátého prvního dne listopadu 1972.

**předseda generální konference
generální ředitel**

Zdroj: <http://www.npu.cz/pp/dokum/unesco/>

Příloha č. 2: Dotazník určený představitelům samosprávy obcí či správcům památek UNESCO v České republice

DOPADY ZÁPISU ČESKÝCH PAMÁTEK NA SEZNAM UNESCO

Odpovědi v nabídce možností v elektronické verzi dotazníku zvýrazněte tučným písmem, v tištěné verzi zaškrtněte.

Název památky:

Rok zápisu do Seznamu světového dědictví UNESCO:

Vyplnil (stačí funkce):

1. Existuje v obci, kde se nachází památka, nějaká veřejná instituce, koordinující rozvoj cestovního ruchu v lokalitě památky?

a. ano – název:

b. ne

2. Je v rámci zpracovávání územního plánu využívána metodika výpočtu únosné kapacity území (limity využití katastrálních území z hlediska budování a rozšiřování infrastruktury cestovního ruchu)?

a. ano

b. částečně (např. pouze v chráněných oblastech)

c. pro metodiku nenacházíme praktické použití

d. metodiku neznáme

3. Které období můžete označit za hlavní sezónu cestovního ruchu u vaší památky?

- a. jedna či více nárazových akcí za rok
- b. červen – září
- c. duben – říjen
- d. po celý rok rovnoměrné rozložení
- e. jiné období:

4. Snaží se obec/ správa památky nějakým způsobem ovlivňovat rozložení návštěvnosti během roku a potlačit tak sezónnost?

- a. ano – konkrétní způsoby:
- b. ne, není důvod

5. Má obec, ve které se nachází památka, zpracovaný nějaký koncepční materiál pro rozvoj cestovního ruchu?

- a. ano, ve fázi realizace
- b. ano, ve fázi přípravy
- c. ne, ale uvažuje se o něm → přejděte prosím k otázce č. 7
- d. ne, pro obec nemá smysl → uveďte prosím důvody a poté přejděte k otázce 7:

6. Tento materiál sleduje spíše

- a. dlouhodobou udržitelnost kvalitu života obyvatel a jejich prostředí
- b. aktuální ekonomické cíle (příjmy, zaměstnanost, investice)

7. Je obec členem nějakých sdružení cestovního ruchu?

- a. ano – konkrétně jakých:
- b. ne

8. Koordinuje obec/správa památky vlastní propagaci s propagací jiných obcí/ památek či spolupracuje při plánování a řízení cestovního ruchu s jinými obcemi?

- a. ano – konkrétní obce/památky:
- b. ne

9. Využíváte pro podporu cestovního ruchu finanční prostředky z dotačních programů či grantů?

- a. ano – prosím konkretizujte:
- b. ne – důvody:

10. V obci, kde se nachází památka, je pocíťováno, že rozvoj cestovního ruchu

- a. posiluje místní identitu (sounáležitost s památkou, hrdost na její kulturní, historická či přírodní specifika)
- b. posiluje působení globálních vlivů (přejímání univerzální mezinárodní nabídky, např. McDonalds)
- c. nemá vliv na místní identitu

11. Jaké jsou podle Vás postoje místních obyvatel k rozvoji cestovního ruchu v důsledku zápisu památky na Seznam UNESCO a jeho dopadů na ně samotné i na jejich životní prostředí?

- a. výrazně kladné
- b. převážně kladné
- c. neutrální
- d. spíše záporné
- e. výrazně záporné

12. Charakterizujte míru zapojení místních obyvatel do plánování a realizace rozvoje cestovního ruchu:

- a. zásadně
- b. podstatně
- c. středně
- d. nepodstatně
- e. nepatrně

→ způsoby zapojení:

13. Myslíte si, že návštěvníci způsobují nějaké škody v přírodním a/nebo společenském prostředí památky?

- a. ano – konkrétní příklad:
- b. ne

14. Existuje v destinaci nějaký systém certifikace služeb cestovního ruchu (např. udělování značky kvality)?

- a. ano - konkrétně:
- b. ne

15. Podporuje obec/správa památky (technicky, finančně či organizačně) vzdělávací a rekvalifikační programy a kurzy pro zvýšení kvality služeb cestovního ruchu v destinaci/ lokalitě?

- a. ano
- b. plánuje se zavést v budoucnu
- c. ne

16. Které z dopadů cestovního ruchu na životní prostředí jsou pozorovány v lokalitě památky?

Zaškrtněte/zvýrazněte vyhovující a případně doplňte další:

Negativní:

- i. tlak na místní obyvatele (přeplněné ulice a prostranství, dopravní zácpy)
- ii. nárůst cen (turistická inflace)
- iii. vytlačování základních funkcí sídla vlivem rozvoje cestovního ruchu
- iv. komercializace památek
- v. znehodnocování vlastního kapitálu, tedy kulturního či přírodního dědictví cestovním ruchem
- vi. narušení životního stylu místních obyvatel
- vii. problémy se zásobováním
- viii. zhoršení parkovacích možností v sezóně
- ix. potenciální pokles ekonomické diverzity (přílišná orientace na cestovní ruch)
- x. pokles významu estetických hodnot pro místní komunitu
- xi. zdravotní rizika
- xii. postupné ničení historických objektů
- xiii. konstrukce billboardů
- xiv. tlak na infrastrukturu
- xv. zvýšená hlučnost
- xvi. zvýšená kriminalita a vandalismus
- xvii. umělá inscenace historických tradic
- xviii. odpady, znečištění prostředí (vody, ovzduší atd.)
- xix. negativní dopad na biodiverzitu
- xx. ...
- xxi. ...
- xxii. ...

Pozitivní:

- a. světová proslulost památky
- b. zvýšená iniciativa místních obyvatel (podnikatelská aktivita)
- c. oživení společenského života a tradic
- d. zvýšení životní úrovně obyvatel
- e. zlepšení infrastruktury v obci
- f. početní/ kapacitní nárůst rekreačních zařízení a možností
- g. snížení nezaměstnanosti
- h. nárůst obecních příjmů
- i. ekonomický rozvoj lokality, přínos pro podnikatele
- j. zvýšení tolerance
- k. nárůst možností vzdělávání
- l. zlepšení jazykových a kulturních znalostí obyvatel
- m. zlepšení vztahu občanů k jejich obci a okolí
- n. vzhled a úprava destinace
- o. zlepšení v zásobování
- p. zlepšení údržby a ochrany životního prostředí
- q. větší objem financí na údržbu a rekonstrukci památek
- r. ...
- s. ...
- t. ...

17. Které z těchto dopadů lze připsat zápisu památky na Seznam světového dědictví UNESCO? Vyjmenujte (římské číslice a písmena):

18. Činí obec/správa památky nějaké kroky k potlačování negativních dopadů?

- a. ano – konkrétně:
- b. ne

19. Jaký měl zápis památky vliv na vzrůst návštěvnosti?

- a. značný
- b. poměrně velký
- c. střední
- d. téměř žádný
- e. žádný
- f. nelze odhadnout

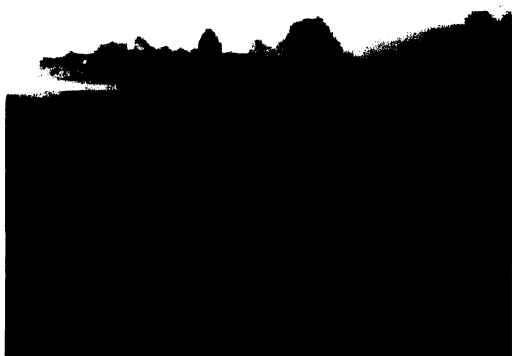
20. Jak byste celkově hodnotil/a přínos zápisu památky do Seznamu světového dědictví UNESCO?

- a. výrazně kladně
- b. spíše kladně
- c. neutrálně
- d. spíše záporně
- e. výrazně záporně

Pokud existují nějaké skutečnosti, které mají výrazný vliv na sledovanou problematiku a nebyly zmíněny v tomto dotazníku, prosím o jejich uvedení.

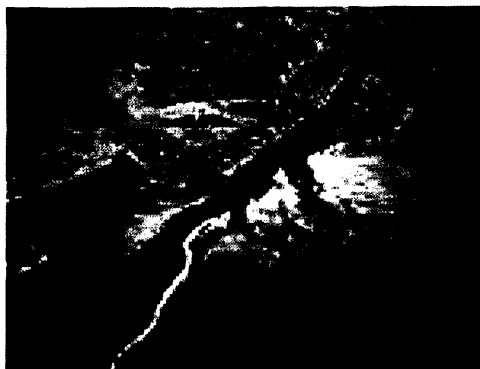
Děkuji mnohokrát za vyplnění dotazníku a přeji hezký den!

Příloha č. 4: Fotografie z vymezeného území

Nová řeka

<http://www.trebonsko.ochranaprirody.cz>

Ústí Staré řeky

<http://www.trebonsko.ochranaprirody.cz>

Zlatá Stoka

www.trebon.rybarstvi.cz/zlata-stoka.html

Rybník Svět

www.trebonsko.cz

Rybník Rožmberk

www.radio.cz/cz/clanek/61991/limit

Třeboň

www.trebonsko.cz